

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
ฉบับสมบูรณ์

รูปแบบการจัดการป่าในเมืองเพื่อให้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ชุมชนย่อยที่ 17 คลอง
นางชิง ต.ท่าเกษม อ.เมือง จ.สระแก้ว

โดย นายประมวล วงษ์ดี และคณะ

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์

รูปแบบการจัดการป่าในเมืองเพื่อใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ชุมชนย่อยที่ 17 คลอง
นางชิง ต.ท่าเกษม อ.เมือง จ.สระแก้ว

โดย นายประมวล วงษ์ดี และคณะ

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปผลการทำงานและหาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป” กล่าวคือ งานวิจัยเพื่อ ท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นการให้ “คน” ในชุมชนเข้ามาร่วมใน กระบวนการวิจัย ตั้งแต่การเริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบเป็น รูปธรรม โดยเรียนรู้จากการปฏิบัติการจริง (Action Research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มี ความเก่งขึ้นในการแก้ปัญหาของตนเอง และสามารถใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาลื่น ๆ ใน ท้องถิ่น โดยมีกระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ดังนั้นจุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงอยู่ ที่ “กระบวนการ” มากกว่า “ผลลัพธ์” เพื่อให้ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง และให้งานวิจัย มีส่วนในการแก้ปัญหของชาวบ้าน รวมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้ออาศัย “เวที” (การประชุม เสวนา พุดคุยถกเถียง) เป็นวิธีการเพื่อให้คนในชุมชน ทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิก อบต. กรรมการสหกรณ์ ข้าราชการ หรือกลุ่มคนอื่นๆ เข้ามาร่วมหา ร่วมใช้ “ปัญญา” ในกระบวนการวิจัย

“กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น” หมายถึง การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบ “คำถาม” หรือ “ความสงสัย” บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือประเด็น “คำถาม” ต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะประเด็นว่า ข้อสงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา “ข้อมูล” ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการ “วางแผน” การทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่ และในระหว่างลงมือทำมีการ “บันทึก” มีการ “ทบทวน” ความก้าวหน้า “วิเคราะห์” ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ “ถอด” กระบวนการเรียนรู้ที่ เกิดขึ้นออกมาให้ชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถ “สรุปบทเรียน” ตอบคำถามที่ตั้งไว้แล้วอาจจะทำใหม่ให้ดีขึ้น ตลอดจนสามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่น ๆ หรือพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำ โดย “ผู้ที่เกี่ยวข้อง” ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้นกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นงานวิจัยอีก แบบหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัวตนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ไขปัญหาด้วยการทดลองทำจริง และมีการบันทึกและวิเคราะห์ อย่างเป็นระเบียบ การวิจัยแบบนี้จึงไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับครูบา อาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้เป็น เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้ใช้วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามแนวคิดและหลักการ ดังกล่าวมาแล้วในระยะเวลาหนึ่ง พบว่า ชาวบ้านหรือทีมวิจัยส่วนใหญ่สามารถสะท้อนการดำเนินงาน ด้วยการบอกเล่าได้เป็นอย่างดี ในขณะที่เดียวกันก็พบว่า การเขียนรายงาน เป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจ ให้แก่นักวิจัยเป็นอย่างมาก ดังนั้นด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อ ท้องถิ่น จึงได้ปรับรูปแบบการเขียนรายงานวิจัย ให้มีความยืดหยุ่น และมีความง่ายต่อการนำเสนองาน ออกมาใน รูปแบบที่นักวิจัยถนัด โดยไม่ยึดติดในเรื่องของภาษาและรูปแบบที่เป็นวิชาการมากเกินไป

ซึ่งเป้าหมายสำคัญของรายงานวิจัยยังคงมุ่งเน้นการนำเสนอให้เห็นภาพของกระบวนการวิจัยมากกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย โดยกลไกสำคัญที่จะช่วยให้นักวิจัยให้มีความสามารถเขียนรายงานที่น่าสนใจ กระบวนการวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือ ศูนย์ประสานงานวิจัย (Node) ในพื้นที่ ซึ่งทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยง โครงการวิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบการทำงานวิจัย ดังนั้น Node จะรับรู้พัฒนาการของ โครงการวิจัยมาโดยตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหาหรือกิจกรรมของโครงการจึงเป็นการทำงาน ร่วมกันระหว่าง Node และนักวิจัย ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวได้นำมาซึ่งการถอดบทเรียนโครงการวิจัยสู่ การเขียนมาเป็นรายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอาจไม่สมบูรณ์แบบดังเช่นรายงานวิจัยเชิงวิชาการ โดยทั่วไป หากแต่ได้คำตอบและเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย ซึ่งท่านสามารถเข้าไป ค้นหา ศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

คำนำ

หลังจากที่ทีมวิจัยเริ่มต้นการเก็บข้อมูลในป่ามาพอสมควรแล้วก็ได้มาสืบค้นข้อมูลชุมชน โดยจัดเป็นเวทีวงนั่งพูดคุย ชักถามกันโดยแบ่งทีมวิจัยออกเป็นกลุ่มต่างๆดังนี้

- 1.กลุ่มแผนที่ชุมชน
- 2.กลุ่มประวัติชุมชนและการเปลี่ยนแปลง
- 3.กลุ่มประเพณีวัฒนธรรมความเชื่อ
- 4.กลุ่มภูมิปัญญาด้านต่างๆ

หลังจากการสำรวจและเก็บข้อมูลในแต่ละครั้งทางชุมชนได้นำข้อมูลมาสรุปและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างต่อเนื่อง จนทำให้สามารถค้นพบพันธุ์ไม้ที่เป็นประโยชน์กับชุมชนนั้นมากมายและนอกจากนี้ยังได้พบพื้นที่ป่าบางส่วนที่ว่างเปล่าอยู่ 3-4 แห่ง จึงทำให้ทีมวิจัยมีความเห็นร่วมกันว่าควรที่จะเสริมพันธุ์ไม้ในพื้นที่ว่างเพื่อให้ป่าเกิดความสมบูรณ์มากขึ้น นอกจากการเก็บข้อมูลในป่าแล้วยังได้พบว่าไฟป่าเป็นสาเหตุที่สำคัญที่ทำให้ป่าชุมชนไม่เจริญเติบโตเท่าที่ควร และเมื่อได้มีการเก็บข้อมูลเรื่องนี้อย่างครบวงจรก็ทำให้รู้ช่วงของการที่ไฟจะเข้า จึงทำให้ทีมวิจัยเริ่มใช้ประโยชน์จากข้อมูลตรงนี้ในการวางแผนการป้องกันไฟป่าลุกลามซ้ำซากโดยทำแนวกันไฟรอบป่าและปลูกพืชแนวกันไฟเช่นต้นกล้วยซึ่งมีคุณสมบัติทนไฟและเป็นพืชที่อวบน้ำสามารถเป็นฉนวนกันไฟได้เป็นอย่างดี เมื่อไม่เกิดปัญหาไฟป่าลุกลามก็ส่งผลให้พืชพรรณต่างๆในป่าได้มีเวลาพักฟื้นตัว จึงทำให้ปีที่ผ่านมานั้นป่ามีความสมบูรณ์มากขึ้น

จากการเก็บข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวกับป่านำมาจัดหมวดหมู่ก็ทำให้ข้อมูลที่จะนำไปใช้ประโยชน์ได้ชัดเจนมากขึ้น ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ทำให้ชุมชนเริ่มเห็นว่าสิ่งเหล่านี้นอกจากคนในชุมชนได้รู้แล้ว เด็กเยาวชน ประชาชนข้างเคียง หรือหน่วยงานควรน่าจะได้ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าตรงนี้นำมาจัดการให้เกิดประโยชน์ด้านการสร้างความรู้และเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่าง ธรรมชาติกับธรรมชาติและธรรมชาติกับคน

จากการสรุปข้อมูลชุมชนทำให้ทีมวิจัยค้นพบว่าในชุมชนนั้นมีต้นทุนศักยภาพในด้านความรู้เกี่ยวกับการพึ่งตัวเอง โดยแต่ละครัวเรือนมีการทำพืชผักสวนครัวตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงโดยที่พืชพันธุ์บางส่วนก็นำมาจากป่าและบางส่วนก็นำไปปลูกเสริมในป่าบ้างก็มี จากการดูข้อมูลที่สรุปร่วมกันและได้มีการนำข้อมูลที่สรุปนั้นไปปฏิบัติจนเกิดผลแล้วบางส่วนนั้นทำให้ ทีมวิจัยมีการกำหนดทิศทางร่วมกันในการที่จะสร้างรูปแบบการจัดการป่าในเมืองเพื่อใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนของชุมชน ดังนี้

1. การสร้างเป็นแหล่งเรียนรู้ ห้างเรียนธรรมชาติ
2. การสร้างเป็นป่าเศรษฐกิจพอเพียง เช่นป่า 3 อย่างประโยชน์ 4 อย่าง
3. การสร้างเป็นแหล่งที่พักผ่อน หย่อนใจ เป็นที่ฟอกปอดของคนในชุมชนและนอกชุมชนหรือคนในเมือง

ท้ายนี้ต้องขอขอบพระคุณทางสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ที่ได้เปิดโอกาสให้ชุมชนคลองนางซิง ได้รับทุนทำวิจัยในโครงการ “รูปแบบการจัดการป่าในเมืองเพื่อใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ของชุมชนย่อยที่ 17 คลองนางซิง ต.ท่าเกษม อ.เมือง จ.สระแก้ว” เพื่อเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ และทรัพยากรอันมีค่าของชุมชน ซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญที่ทำให้การทำงานตรงนี้นั้นสำเร็จเป็นรูปเป็นร่างขึ้นมา อันจะนำไปสู่การต่อยอดการเรียนรู้และการดูแลผืนป่าในเมืองของชุมชนสืบต่อไป จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

คณะที่มวิจัย

สิงหาคม 2555

บอกเล่าเพื่อทำความเข้าใจร่วมกัน

คำนำ

สารบัญ

สารบัญรูปภาพ

สารบัญตาราง

บทที่ 1 บทนำและเค้าโครงการวิจัย	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
1.3 คำถามการวิจัย	3
1.4 ประเด็นศึกษา	3
1.5 ระยะเวลาดำเนินการ	4
1.6 วิธีการดำเนินการวิจัย	4
1.7 พื้นที่การดำเนินการ	5
1.8 งบประมาณในการดำเนินการ	5
1.9 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	5
1.10 แผนการดำเนินกิจกรรม	7
บทที่ 2 บริบทชุมชนและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง	16
2.1 สภาพทั่วไปของชุมชน	16
2.2 ประวัติความเป็นมาของชุมชนย่อยที่ 17 บ้านคลองนางชิง	22
2.3 บริบทของปสาธาณและคลองนางชิง	23
2.4 ผู้รู้ภูมิปัญญาในชุมชน	25
บทที่ 3 การดำเนินงาน	29
1.เวทีทำความเข้าใจกับทีมวิจัยและแบ่งหน้าที่	29
2.การจัดเวทีทำความเข้าใจกับชุมชน ผู้นำและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	31
3. เวทีวางแผนการเก็บข้อมูล	35
4. การดำเนินการเก็บข้อมูล	38
5. การสรุป วิเคราะห์ข้อมูล	45
6.เวทีคืนข้อมูล	47

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
7.เวทีถอดบทเรียนจากการดำเนินงาน	53
บทที่ 4 ผลการดำเนินงาน	54
4.1 พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของบ้านคลองนางซิง	54
4.2 ประวัติความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงของป่า	56
4.3 สภาพพื้นที่และทรัพยากรธรรมชาติในป่า	57
4.3.1 ทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพ	58
บทที่ 5 สรุปและอภิปรายผล	83
5.1 สรุปผล	83
5.1.1 ลักษณะของป่า	84
5.1.2 การจัดการ	87
-การป้องกันไฟป่า	87
-การตัดสาง	88
-การสร้างเป็นแหล่งเรียนรู้ ห้องเรียนธรรมชาติ	89
-การใช้แนวทางป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง	95
5.2 บทเรียนจากการทำงานวิจัย	96
5.2.1 ก่อนทำวิจัย	96
5.2.2 ระหว่างทำวิจัย	97
5.2.3 หลังทำวิจัย	97
5.2.4 สิ่งที่ยากจะทำต่อ	98
บรรณานุกรม	
ภาคผนวก	
-ความในใจของนักวิจัยอาวุโส	
-ภาพกิจกรรมของทีมวิจัย	
-พรรณพืชที่สำคัญในป่าสาธารณะคลองนางซิง	
-ความคิดเห็นของผู้มาศึกษาเรียนรู้ป่าชุมชนในเมืองบ้านคลองนางซิง	

สารบัญรูปภาพ

เรื่อง	หน้า
ภาพที่ 2.1 แผนที่ชุมชนคลองนางซิง(โดยสังเขป)	17
ภาพที่ 2.2 สภาพการตั้งบ้านเรือน	18
ภาพที่ 2.3 การทำนา	18
ภาพที่ 2.4 ศาลเจ้าพ่อกระบัตลาย	20
ภาพที่ 2.5 ชาวบ้านทำกิจกรรมรำถวายเจ้าพ่อกระบัตลายช่วงเทศกาลสงกรานต์	20
ภาพที่ 2.5 สถานีถ่ายทอดสัญญาณโทรทัศน์ทีวีไทย	21
ภาพที่ 2.5 สภาพเส้นทางสัญจรเข้าหมู่บ้าน	21
ภาพที่ 2.6 คลองนางซิง	23
ภาพที่ 2.7 การเลี้ยงสัตว์ในบริเวณพื้นที่ใกล้ป่าสาธารณะคลองนางซิง	24
ภาพที่ 2.8 ร่องรอยเส้นทางสายประวัติศาสตร์	25
ภาพที่ 2.9 สภาพป่าสาธารณะคลองนางซิง	25
ภาพที่ 2.10 ชาวบ้านบวชต้นไม้ในป่าสาธารณะคลองนางซิงที่ถูกล้อมต้น	26
ภาพที่ 2.11 ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานจากไผ่ป่า	27
ภาพที่ 2.12 ลูกหนามแห้ง	29
ภาพที่ 2.13 ผลิตภัณฑ์ของใช้ในครัวเรือนที่มีส่วนประกอบสำคัญจากพันธุ์ไม้ ในป่าคลองนางซิง	29
ภาพที่ 3.1 การจัดประชุมทำความเข้าใจร่วมกันในทีมวิจัย	31
ภาพที่ 3.2 เวทีทำความเข้าใจกับผู้นำในชุมชนและหน่วยงาน	34
ภาพที่ 3.3 การวางแผนเก็บข้อมูล	37
ภาพที่ 3.4 การเก็บข้อมูล	40
ภาพที่ 3.5 การทบทวนและวางแผนเก็บข้อมูลครั้งที่ 2	43
ภาพที่ 3.6 การสำรวจเก็บข้อมูลป่าครั้งที่ 2	43
ภาพที่ 3.7 การเก็บข้อมูลชุมชน	45
ภาพที่ 3.8 การสรุป วิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน	46
ภาพที่ 3.9 ทีมวิจัยบ้านคลองนางซิง	52
ภาพที่ 3.10 แผนที่ชุมชนคลองนางซิง(โดยสังเขป)	53
ภาพที่ 4.1 ร่องรอยของการเป็นป่าที่ทิ้งขยะ	57

สารบัญตาราง

เรื่อง	หน้า
ตารางที่ 1 แผนการดำเนินกิจกรรม	7
ตารางที่ 2 ตัวอย่างของการเก็บข้อมูลไม้ยืนต้น	43
ตารางที่ 3 ตัวอย่างข้อมูลผักป่า	44
ตารางที่ 4 ผักป่า	50
ตารางที่ 5 สมุนไพร	54
ตารางที่ 6 ไม้ยืนต้น	62
ตารางที่ 7 แมลง / สัตว์	68
ตารางที่ 8 พันธุ์เห็ด	79

บทที่ 1

บทนำและเค้าโครงการวิจัย

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

บ้านคลองนางซิง ตั้งอยู่ในเขตชุมชนย่อยที่ 17 คลองนางซิง ต.ท่าเกษม อ.เมือง จ.สระแก้ว อยู่ระหว่างชุมชนย่อยที่ 2, 3 และ 4 ของเทศบาลเมืองสระแก้ว ทิศเหนือติดกับทางรถไฟสายตะวันออก ทิศตะวันออกติดกับศาลหลักเมือง ทิศตะวันตกติดคลองนางซิง และทิศใต้ติดทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 33 (ถนนสุวรรณศร) อยู่ห่างจากตัวเมืองสระแก้วประมาณ 4 กิโลเมตร ซึ่งป่าแห่งนี้ถือเป็นป่าผืนสุดท้ายในเขตเทศบาลเมืองสระแก้ว

ในอดีตหากใครมีความต้องการที่ดินทำกิน ก็บุกเบิกแผ้วถางเพื่อทำการเกษตร โดยเฉพาะการปลูกข้าว จึงทำให้พื้นที่ที่เป็นป่าเหลือน้อยไม่มากนัก เมื่อประมาณปี 2480 ชาวบ้านคลองนางซิงจึงสร้างข้อตกลงร่วมกันว่าจะรักษาพื้นที่ป่าสาธารณะนี้ไว้ให้เป็นสมบัติของส่วนรวม เพื่อใช้เป็นสถานที่เลี้ยงสัตว์ ตัดไม้ใช้สอย และเก็บหาของป่า อีกทั้งยังอนุรักษ์ไว้เพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งความทรงจำ เนื่องจากในป่ามีทางเกวียนเล็กๆ เคยใช้เป็นทางสัญจรระหว่างบ้านคลองนางซิง และหมู่บ้านที่อยู่ใกล้เคียง ที่สำคัญยังเป็นเส้นทางสายประวัติศาสตร์ ซึ่งในพงศาวดารกล่าวไว้ว่า เป็นเส้นทางที่สมเด็จพระนเรศวรยกทัพไปตีพระยาละแวก และทางสายนี้ก็เป็นเส้นทางที่ชาวบ้านคลองนางซิงใช้อพยพมาจากอำเภอวังมานคร จังหวัดปราจีนบุรี (ในขณะนั้น) ตั้งแต่ปี 2440 เพราะความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นป่าไม้หรือสัตว์ป่า ผู้คนที่อพยพผ่านมาจึงได้ตั้งหมู่บ้านในบริเวณนี้ และตั้งชื่อหมู่บ้านตามชื่อคลองที่ไหลผ่านว่า “บ้านคลองนางซิง”

เมื่อครั้งที่ป่ายังมีความอุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านคลองนางซิงและชุมชนใกล้เคียงได้ใช้ประโยชน์จากป่า ในการหาของป่าและล่าสัตว์ ไม่ว่าจะเป็นสัตว์ขนาดเล็กๆ เช่น พังพอน อีเห็น กระแต กระต่าย ไก่ป่า เพื่อนำมาเป็นอาหาร สัตว์ขนาดใหญ่ เช่น เสือ หมี เป็นคัน และของป่าหลายชนิด เช่น หน่อไม้ หวาย ผักป่า เห็ดชนิดต่างๆ รวมถึงไม้ฟืน นอกจากนี้ยังใช้เป็นสถานที่เลี้ยงสัตว์เพราะป่าอยู่ติดกับหมู่บ้าน ด้วยความสำคัญของป่าที่กล่าวมาแล้ว ชาวบ้านจึงได้ขอให้ภาครัฐออกเอกสารสิทธิประเภทที่ดินสาธารณะประโยชน์ให้กับป่าสาธารณะบ้านคลองนางซิงเมื่อปี 2533 เพราะเกรงว่ากระแสการพัฒนาของชุมชนเมืองและความต้องการที่ดินที่สูงขึ้นเรื่อยๆ นั้น จะทำให้ป่าผืนนี้หายไป แต่ถึงกระนั้นที่ดินส่วนหนึ่งก็มีชาวบ้านได้ออกโฉนดทับ จึงทำให้ป่าบ้านคลองนางซิงในปัจจุบันเหลือเพียง 18 ไร่เศษ

เมื่อกาลเวลาเปลี่ยนไป สภาพสังคมเปลี่ยนแปลง การเลี้ยงสัตว์และเก็บหาของป่าน้อยลง ป่าสาธารณะบ้านคลองนางซิงได้กลายเป็นสถานที่ทิ้งขยะของผู้คนที่สัญจรไปมา เพราะเห็นว่าเป็นที่รกร้างว่างเปล่าและติดกับถนนใหญ่ สะดวกต่อการนำขยะมาทิ้ง ไม่ว่าจะเป็นขยะมูลฝอยที่กลายเป็นแหล่งสะสมเชื้อโรค หรือเศษกระจก คนจึงเรียกกันติดปากว่า “ป่าขยะ” จาก

สภาพดังกล่าว ทำให้ชาวบ้านได้รับความเดือดร้อน และไม่ค่อยมีผู้คนเข้าไปใช้ประโยชน์เหมือนเดิม ผู้ใหญ่บ้านคนเก่าเคยทำหน้าที่สื่อร้องเรียนไปยังนายอำเภอ และได้รับการแก้ไขโดยการนำป้าย “ห้ามทิ้งขยะ” มาติดไว้ ทำให้คนนำขยะมาทิ้งน้อยลง ต่อมาประมาณปี 2549-50 มีนายทุนเข้ามาขุดล้อมต้นไม้ออกไปจากป่าเป็นระยะ ซึ่งเป็นไม้ที่มีค่าทางเศรษฐกิจ เช่น พะยอม ประดู่ มะค่าแต้ และไม้อื่นๆ ที่มีทรงพุ่มสวยงาม จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ด้วยความรักและหวงแหนป่าที่ผูกพันกับชุมชนมาตั้งแต่อดีต ชาวบ้านจึงรวมกลุ่มพูดคุยกัน และหาทางแก้ปัญหาโดยนำป้าย “ห้ามขุดล้อมต้นไม้” ไปติดไว้ แต่ก็ไม่สามารถป้องกันได้เท่าที่ควร

เมื่อปลายปี 2551 เทศบาลเมืองสระแก้วและชุมชนคลองนางซิง มีความสนใจที่จะจัดการป่าแห่งนี้ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนที่อยู่ในเขตเทศบาล ตัวแทนของเทศบาลจึงได้เข้ามาพูดคุยกับชุมชนถึงแนวทางในการจัดการ ซึ่งก็มีความต้องการที่หลากหลายและแตกต่างกันไป ไม่ว่าจะเป็นการแบ่งพื้นที่เพื่อให้ชาวบ้านทำการเกษตร การปลูกป่าสมุนไพร หรือปรับพื้นที่ให้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ ฯลฯ แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังรู้สึกเสียดยป่าผืนสุดท้ายในเขตเทศบาลเมือง และขณะนั้นก็ยังไม่ทราบว่าจะใช้งบประมาณจากแหล่งใดมาใช้ในการจัดการ ตัวแทนของเทศบาลจึงได้ติดต่อมายังศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ภาคตะวันออก ให้เป็นพี่เลี้ยงแก่ชุมชนเพื่อหารูปแบบในการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างยั่งยืน บนฐานทรัพยากรที่มีอยู่และคำนึงถึงความยั่งยืน โดยผ่านกระบวนการวิจัยและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะหน่วยงานในพื้นที่ทั้งด้านการทำงานและงบประมาณ

1.2 วัตถุประสงค์ในการทำวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาและสถานการณ์ของชุมชนและป่าคลองนางซิงตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพในป่า ดันทุน/ศักยภาพที่เกี่ยวข้อง รวมถึงองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากป่าของชุมชน ที่อาจเชื่อมโยงมาจัดการได้ในพื้นที่
3. เพื่อศึกษาบทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับหน่วยงานในพื้นที่ และความคาดหวังต่อการใช้ประโยชน์พื้นที่ เพื่อเชื่อมโยงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ
4. เพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมในการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างยั่งยืน

1.3 คำถามการวิจัย

1. คำถามหลัก

รูปแบบที่เหมาะสมในการใช้ประโยชน์จากป่าคลองนางชิงอย่างยั่งยืนควรเป็นอย่างไร

2. คำถามย่อย

- สถานการณ์ของชุมชนและป่าตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเป็นอย่างไร
- สภาพพื้นที่และทรัพยากรธรรมชาติในป่าเป็นอย่างไร
- ต้นทุน/ศักยภาพที่เกี่ยวข้องที่อาจเชื่อมโยงมาจัดการได้ในพื้นที่มีอะไรบ้าง
- บทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับองค์กร/หน่วยงาน/ภาคี/เครือข่ายเป็นอย่างไร และช่องทางการเชื่อมโยงสนับสนุนการเรียนรู้เป็นอย่างไร
- ความคาดหวังของบุคคลที่เกี่ยวข้องต่อการใช้ประโยชน์พื้นที่เป็นอย่างไร
- รูปแบบที่เหมาะสมในการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างยั่งยืนควรเป็นอย่างไร

1.4 ประเด็นศึกษา

1. สภาพการณ์ของชุมชนและป่า

- ความเป็นมาและสถานการณ์ของชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
- ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับป่าและผลกระทบต่อชุมชน

2. สภาพพื้นที่และทรัพยากรธรรมชาติในป่า

- ที่ตั้ง อาณาเขต แนวเขต
- ความหลากหลายทางชีวภาพทั้งพืชและสัตว์

3. ต้นทุน/ศักยภาพที่เกี่ยวข้องที่อาจเชื่อมโยงมาจัดการได้ในพื้นที่

- วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านต่างๆ ในชุมชน
- พรรณพืชท้องถิ่นที่เหมาะสมและสภาพธรรมชาติที่เอื้อต่อการดำรงอยู่ของป่า
- กิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชน เช่น พิธีสมุนไพรร

4. บทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับองค์กร/หน่วยงาน/ภาคี/เครือข่าย และช่องทางการเชื่อมโยงสนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกัน

5. ความคาดหวังของบุคคลที่เกี่ยวข้องต่อการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการ

- ความคาดหวังของคนในชุมชน
- ความคาดหวังของชุมชนใกล้เคียง
- ความคาดหวังของหน่วยงาน

6. แนวทางที่เหมาะสมในการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างยั่งยืน

- ข้อมูล องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับป่า และจุดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของป่า

- ลักษณะกิจกรรมการสร้างกระบวนการเรียนรู้จากการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างยั่งยืนตามแนวทาง
 - ผู้เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากป่า
 - แนวทางในการทดลองใช้ประโยชน์จากป่าอย่างยั่งยืน
7. รูปแบบที่เหมาะสมในการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างยั่งยืน
- กระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมตามรูปแบบการใช้ประโยชน์จากป่า
8. องค์ความรู้ในการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างยั่งยืน

1.5 ระยะเวลาในการทำวิจัย

ใช้เวลาในการวิจัย 12 เดือน (1 ปี) (กันยายน 2552 – สิงหาคม 2553)

1.6 วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ประชุมทีมวิจัยเพื่อสร้างความเข้าใจและแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ
2. ประชุมประจำเดือนทีมวิจัย
3. จัดเวทีทำความเข้าใจโครงการกับชุมชน ผู้นำและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
4. ประชุมวางแผนเก็บข้อมูล
5. เก็บข้อมูลตามประเด็นการศึกษา
 - จัดเวทีเพื่อสืบค้นข้อมูลความเป็นมา สถานการณ์ของชุมชน และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับป่าและผลกระทบต่อชุมชน
 - ลงพื้นที่เก็บข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพในป่า
 - จัดเวทีสืบค้นวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านต่างๆ และต้นทุน/ศักยภาพ พันธุ์พืชท้องถิ่นที่เหมาะสม รวมถึงกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชน ที่เกี่ยวข้องที่อาจเชื่อมโยงกับการใช้ประโยชน์จากป่า
 - จัดเวทีชุมชนร่วมกับองค์กร/หน่วยงาน/ภาคี/เครือข่าย ที่เกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์บทบาท ความสัมพันธ์ และช่องทางการเชื่อมโยงสนับสนุนการเรียนรู้
 - เก็บข้อมูลผู้เกี่ยวข้องด้วยแบบสัมภาษณ์ ถึงการใช้ประโยชน์ ความคาดหวังและแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการป่า
6. จัดเวทีเพื่อรวบรวม สรุป วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อค้นหาแนวทางในการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างยั่งยืนร่วมกัน
7. จัดทำรายงานความก้าวหน้า
8. ศึกษาดูงานพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จในการจัดการป่า
9. จัดเวทีคืนข้อมูลสู่ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อชี้แจงผลการดำเนินงานและรับฟังข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เกี่ยวกับแนวทางในการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างยั่งยืนสู่การหารูปแบบที่เหมาะสม

10. ปฏิบัติการตามแนวทางในการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างยั่งยืน

- ทบทวนข้อมูล องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับป่า และจุดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของป่า
- คัดค้านและออกแบบกระบวนการเรียนรู้จากการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างยั่งยืนตามแนวทาง
- วิเคราะห์ผู้เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากป่า
- ทดลองแนวทางการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างยั่งยืนที่ได้
- เลือกแนวทางที่เหมาะสมมาพัฒนาเป็นรูปแบบในการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างยั่งยืน
- ทดลองกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมตามรูปแบบการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างยั่งยืน
- ถอดบทเรียนจากการทดลองรูปแบบในการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างยั่งยืน

11. จัดเวทีถอดบทเรียนจากการดำเนินงาน

12. จัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

1.7 พื้นที่การดำเนินงาน

พื้นที่ป่าสาธารณะ ชุมชนย่อยที่ 17 คลองนางซิง ต.ท่าเกษม อ.เมือง จ.สระแก้ว

1.8 งบประมาณในการดำเนินการ

ในการดำเนินโครงการวิจัยใช้งบประมาณทั้งสิ้น 163,920 บาท (หนึ่งแสนหกหมื่นสามพันเก้าร้อยยี่สิบบาทถ้วน) (ไม่รวมงบประมาณกิจกรรมการทดลองแนวทางการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างยั่งยืน) โดยเป็นงบประมาณจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น จำนวน 133,920 บาท (หนึ่งแสนสามหมื่นสามพันเก้าร้อยยี่สิบบาทถ้วน) งบประมาณสนับสนุนจากเทศบาลเมืองสระแก้วในกิจกรรมการศึกษาดูงาน จำนวน 30,000 บาท (สามหมื่นบาทถ้วน) ส่วนกิจกรรมปฏิบัติการตามแนวทางการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างยั่งยืน คาดว่าเทศบาลเมืองสระแก้วจะหางบประมาณจากหน่วยงานอื่นๆ มาสมทบ

1.9 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

เชิงวิจัย

1. ทราบความเป็นมาและสถานการณ์ของชุมชนและป่าคลองนางซิงตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
2. ได้องค์ความรู้ด้านความหลากหลายทางชีวภาพในป่า ดันทุน/ศักยภาพที่เกี่ยวข้อง รวมถึงองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากป่าของชุมชน ที่อาจเชื่อมโยงมาจัดการได้ในพื้นที่

3. ด้้องค์ความรู้เกี่ยวกับบทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับหน่วยงานในพื้นที่ และความคาดหวังต่อการใช้ประโยชน์พื้นที่
4. ด้้องค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบที่เหมาะสมในการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างยั่งยืน

เชิงพัฒนา

1. เกิดความร่วมมือในการทำงานระหว่างชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย 2 หน่วยงาน
2. เกิดการมีส่วนร่วมจากชุมชนอื่นๆ ในเขตเทศบาลเมืองสระแก้วอย่างน้อย 3 ชุมชน
3. ได้รูปแบบที่เหมาะสมในการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างยั่งยืน ที่สามารถเป็นต้นแบบของการจัดการป่าในเมือง

1.10 ตารางที่ 1 แผนการดำเนินกิจกรรม

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	กลุ่มเป้าหมาย	ระยะเวลา/ครั้ง
1. ประชุมทีมวิจัยเพื่อสร้างความเข้าใจและแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ	1. เพื่อสร้างความเข้าใจถึงเป้าหมายการทำงานร่วมกันในช่วงแรกของการทำงาน 2. แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ	1. จัดเวทีประชุมคณะทำงานวิจัย 2. ทำความเข้าใจเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน 3. แบ่งบทบาทหน้าที่รับผิดชอบ	1. ทีมวิจัยเข้าใจเป้าหมายและแนวทางการทำงานร่วมกัน 2. ทีมวิจัยได้รับทราบบทบาทหน้าที่ของแต่ละคน	1. เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ 2 คน 2. ทีมวิจัย 38 คน รวม 40 คน	(ต้น ต.ค. 52) จัดเวที 1 ครั้ง
2. ประชุมประจำเดือนทีมวิจัย	1. เพื่อสร้างความเข้าใจในเป้าหมายการทำงานร่วมกันเป็นระยะๆ 2. เพื่อวางแผนในการดำเนินงานวิจัยและเตรียมเครื่องมือในการเก็บข้อมูล 3. เป็นเวทีแลกเปลี่ยนสถานการณ์การทำงาน สรุป ทบทวน และวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันอย่างต่อเนื่อง	1. จัดเวทีประชุมคณะทำงานวิจัย 2. ทำความเข้าใจเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน 3. สรุปทบทวนแลกเปลี่ยนสถานการณ์การทำงานอย่างต่อเนื่อง ละ 1 ครั้ง	1. ทีมวิจัยได้ทบทวนเป้าหมายและแนวทางการทำงานร่วมกัน 2. ทีมวิจัยได้แลกเปลี่ยนสถานการณ์ปัญหา และวางแผนการแก้ไขปัญหาร่วมกัน 4. ทีมวิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันอย่างต่อเนื่อง	1. เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ 2 คน 2. ทีมวิจัย 38 คน รวม 40 คน	(ต.ค. 52-ก.ย. 53) จัดเวที 12 ครั้ง

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	กลุ่มเป้าหมาย	ระยะเวลา/ครั้ง
3. จัดเวทีทำความเข้าใจโครงการกับชุมชน ผู้นำและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	1. เพื่อสร้างความเข้าใจโครงการกับชุมชน ผู้นำ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ศึกษาวิจัย 2. หาแนวร่วมในการทำงาน และช่องทางสนับสนุนการทำงานของทีมวิจัย	1. จัดเวทีชี้แจงโครงการแก่ชุมชน ผู้นำ ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 2. รับฟังความคิดเห็น และข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมเวที	1. ชุมชน ผู้นำชุมชนและหน่วยงานเข้าใจโครงการ 2. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมเวทีเพื่อปรับปรุงการทำงาน 3. ได้รับความร่วมมือและเกิดแนวร่วมในการดำเนินงาน	1. เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ 2 คน 2. ทีมวิจัย 38 คน 3. ผู้นำและชาวบ้านที่สนใจ 30 คน 4. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 10 คน รวม 80 คน	(ต้น พ.ย. 52) จัดเวที 1 ครั้ง
4. ประชุมวางแผนเก็บข้อมูล	1. เพื่อวางแผนและเตรียมเครื่องมือในการเก็บข้อมูล 2. แบ่งหน้าที่เก็บข้อมูลตามประเด็นศึกษา	1. จัดเวทีประชุมคณะทำงานวิจัย 2. ทำความเข้าใจเป้าหมายในการเก็บข้อมูล 3. วางแผนเก็บข้อมูลตามประเด็นศึกษา 4. แบ่งหน้าที่เก็บข้อมูลตามประเด็นศึกษา	1. ทีมวิจัยเข้าใจในหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเอง 2. ทราบขอบเขตการทำงานที่ชัดเจน 3. ได้แนวทางการเก็บข้อมูลร่วมกัน 4. ได้ประเด็นและคำถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	1. เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ 2 คน 2. ทีมวิจัย 38 คน รวม 40 คน	(ต้น ธ.ค. 52) จัดเวที 1 ครั้ง

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	กลุ่มเป้าหมาย	ระยะเวลา/ครั้ง
5. ดำเนินงานการเก็บข้อมูลตามประเด็นการศึกษา					
5.1 จัดเวทีเพื่อสืบค้นข้อมูลความเป็นมาสถานการณ์ของชุมชนและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับป่าและผลกระทบต่อชุมชน	1. เพื่อสืบค้นความเป็นมาสถานการณ์ของชุมชนและป่าตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน 2. เพื่อรวบรวมข้อมูลและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นมาสถานการณ์ของชุมชนและป่า 3. เพื่อระดมความคิดเห็นและวิเคราะห์ผลกระทบด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับป่าแล้วส่งผลกระทบต่อคนในชุมชนและส่วนรวม	1. จัดเวทีใหญ่ให้ผู้เกี่ยวข้องร่วมระดมความคิดเห็น เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาสถานการณ์ของชุมชนและป่า 2. ร่วมกันระดมความคิดเห็นและวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับป่าแล้วส่งผลกระทบต่อคนในชุมชนและส่วนรวม	1. ทราบข้อมูลความเป็นมา สถานการณ์ของชุมชน และป่าตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน 2. ทราบข้อมูลผลกระทบด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับป่าแล้วส่งผลกระทบต่อคนในชุมชนและส่วนรวม	1. เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ 2 คน 2. ทีมวิจัย 38 คน 3. ผู้นำและชาวบ้านที่สนใจ 30 คน รวม 70 คน	(ต้น ธ.ค. 52) จัดเวที 1 ครั้ง

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	กลุ่มเป้าหมาย	ระยะเวลา/ครั้ง
5.2 ลงพื้นที่เก็บข้อมูล ความหลากหลายทาง ชีวภาพในป่า	1. เพื่อเก็บข้อมูลความ หลากหลายทางชีวภาพในป่า 2. เพื่อสร้างความสัมพันธ์ และ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน	1. ลงพื้นที่สำรวจชนิด พันธุ์ไม้และสัตว์ในป่า ชุมชน 2. วางแปลนตัวอย่าง สำรวจพันธุ์ไม้ในป่า และบันทึกข้อมูล	1. ได้ข้อมูลความ หลากหลายทางชีวภาพ (ชนิดพันธุ์ไม้และสัตว์ ต่าง ๆ) 2. ได้ข้อมูลความ หนาแน่นและความ อุดมสมบูรณ์ของป่า	1. เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ 2 คน 2. ทีมวิจัย 10 คน รวม 12 คน	(ต้น ม.ค.-ก.พ., มี.ค. 53) สำรวจ 3 ครั้ง

5.3 จัดเวทีสืบค้น วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน ต่าง ๆ และต้นทุน/ ศักยภาพ รวมถึงพันธุ์ พืชท้องถิ่นที่เหมาะสม กิจกรรมการเรียนรู้ของ ชุมชน ที่เกี่ยวข้องที่ อาจเชื่อมโยงมาจัดการ ได้ในพื้นที่	1. เพื่อสืบค้นวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านต่าง ๆ และต้นทุน/ ศักยภาพ รวมถึงพันธุ์พืช ท้องถิ่นที่เหมาะสม กิจกรรม การเรียนรู้ของชุมชน ที่ เกี่ยวข้องที่อาจเชื่อมโยงมา จัดการได้ในพื้นที่ 2. เพื่อรวบรวมข้อมูลและ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น	จัดเวทีให้ผู้ให้ เกี่ยวข้องร่วมระดม ความคิดเห็น เพื่อ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน ต่าง ๆ และต้นทุน/ ศักยภาพ รวมถึงพันธุ์ พืชท้องถิ่นที่เหมาะสม กิจกรรมการเรียนรู้ของ ชุมชน ที่เกี่ยวข้องที่ อาจเชื่อมโยงมาจัดการ ได้ในพื้นที่	ได้ข้อมูลเกี่ยวกับ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน ต่าง ๆ และต้นทุน/ ศักยภาพ รวมถึงพันธุ์ พืชท้องถิ่นที่เหมาะสม กิจกรรมการเรียนรู้ของ ชุมชน ที่เกี่ยวข้องที่ อาจเชื่อมโยงมาจัดการ ได้ในพื้นที่	1. เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ 2 คน 2. ทีมวิจัย 38 คน 3. ผู้นำและชาวบ้าน ที่สนใจ 30 คน รวม 70 คน	(ต้น ม.ค. 53) จัดเวที 1 ครั้ง
---	---	--	--	---	----------------------------------

	เกี่ยวกับต้นทุน/ศักยภาพที่เกี่ยวข้อง	ชุมชน ที่เกี่ยวข้องที่อาจเชื่อมโยงมาจัดการได้ในพื้นที่		
--	--------------------------------------	--	--	--

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	กลุ่มเป้าหมาย	ระยะเวลา/ครั้ง
5.4 จัดเวทีชุมชนร่วมกับองค์กร/หน่วยงาน/ภาคี/เครือข่าย ที่เกี่ยวข้องเพื่อวิเคราะห์บทบาทความสัมพันธ์ และช่องทางทางการเชื่อมโยงสัมพันธ์ระหว่างองค์กร/ภาคี/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	เพื่อวิเคราะห์บทบาทความสัมพันธ์ และช่องทางทางการเรียนรู้ขององค์กร/หน่วยงาน/ภาคี/เครือข่าย ที่เกี่ยวข้อง	1. รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทและความสัมพันธ์ขององค์กร/หน่วยงาน/ภาคี/เครือข่าย ที่เกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์บทบาท ความสัมพันธ์ และช่องทางทางการเชื่อมโยงสัมพันธ์ทางการเรียนรู้	ทราบถึงบทบาทและความสัมพันธ์ขององค์กร/หน่วยงาน/ภาคี/เครือข่าย ที่เกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์บทบาท ความสัมพันธ์ และช่องทางทางการเชื่อมโยงสัมพันธ์ทางการเรียนรู้	1. เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ 2 คน 2. ทีมวิจัย 38 คน 3. ผู้นำและชาวบ้านที่สนใจ 30 คน 4. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 10 คน รวม 80 คน	(ต้น ก.พ. 53) จัดเวที 1 ครั้ง

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	กลุ่มเป้าหมาย	ระยะเวลา/ครั้ง
5.5 เก็บข้อมูลผู้เกี่ยวข้องด้วยแบบสัมภาษณ์ถึงการใช้นโยบายจนถึงการปรับใช้ความคาดหวังและแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการป่า	เพื่อเก็บข้อมูลผู้เกี่ยวข้องด้วยแบบสัมภาษณ์ถึงการใช้นโยบาย ความคาดหวังและแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการป่า	1. ทีมวิจัยออกแบบแบบสัมภาษณ์ร่วมกัน (ในเวทีประชุมประจำเดือน) 2. สอบถามความคิดเห็นของ ผู้เกี่ยวข้อง (ชุมชน และหน่วยงาน) ด้วยแบบสัมภาษณ์ ถึงการใช้ประโยชน์ ความคาดหวังและแนวทางการเหมาะสมในการจัดการป่า จากการศึกษากรณี	ทราบความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง (ชุมชน) ที่อยู่ในใกล้เคียง และหน่วยงาน) ถึงการใช้ประโยชน์ ความคาดหวังและแนวทางการเหมาะสมในการจัดการป่า จากการศึกษากรณี	1. เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ 2 คน 2. ทีมวิจัย 38 คน รวม 40 คน	(ต้น มี.ค. 53) 1. ออกแบบแบบสัมภาษณ์ 1 ครั้ง 2. ลงพื้นที่เก็บข้อมูล 3 ครั้ง
6. จัดเวทีทีมวิจัยเพื่อรวบรวม สรุป วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล	เพื่อนำผลที่ได้จากการเก็บข้อมูลแต่ละประเด็น มารวบรวม จัดหมวดหมู่ เชื่อมโยง และสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการป่า	จัดเวทีเพื่อรวบรวม สรุป วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล	1. ได้ข้อมูลที่ผ่านมาการสังเคราะห์ เพื่อนำมาหาแนวทางจัดการป่า 2. ได้ข้อมูลสำหรับนำมาจัดทำรายงาน	1. เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ 2 คน 2. ทีมวิจัย 38 คน รวม 40 คน	(ปลาย มี.ค. 53) จัดเวที 1 ครั้ง

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	กลุ่มเป้าหมาย	ระยะเวลา/ครั้ง
7. จัดทำรายงานความก้าวหน้า	เพื่อนำผลการดำเนินงานที่ได้มาประมวลจัดทำเป็นรายงานความก้าวหน้า	จัดพิมพ์เอกสารและจัดทำรายงานความก้าวหน้า	เอกสารรายงานความก้าวหน้า เพื่อนำเสนอต่อเจ้าของทุน	1. เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ 2 คน 2. ตัวแทนทีมวิจัย 10 คน รวม 12 คน	(เม.ย. 53) 1 ครั้ง
8. ศึกษาดูงานพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จในการจัดการป่า	เพื่อให้ชุมชนได้ศึกษาดูงานพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จในการจัดการป่า	ชุมชนศึกษาดูงานพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จในการจัดการป่า	1. ชุมชนได้เห็นแบบอย่างการทำงานในประเด็นที่คล้ายกัน 2. ชุมชนเกิดความเข้าใจในการทำงานยิ่งขึ้น 3. สรุบทบทเรียนจากการดูงานเพื่อนำมาประยุกต์กับชุมชน	1. เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ 2 คน 2. ทีมวิจัย 38 คน รวม 40 คน	(ต้น พ.ค. 53) ดูงาน 1 ครั้ง ใช้เวลา 1 วัน 2 คืน

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	กลุ่มเป้าหมาย	ระยะเวลา/ครั้ง
9. จัดเวทีคืนข้อมูลสู่ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อชี้แจงผลการดำเนินงานและรับฟังข้อเสนอแนะเพิ่มเติม สู่การหาแนวทางเพื่อเป็นข้อตกลงในการจัดการป่าให้เป็นแหล่งเรียนรู้ร่วมกัน	1. เพื่อนำข้อมูลจากการศึกษาค้นสู่ชุมชน เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง เติมเต็มและรับฟังข้อเสนอแนะ 2. เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการป่าให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน	จัดเวทีประชุมแบบกึ่งทางการ และนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการศึกษา โดยแบ่งเป็นประเด็น พร้อมทั้งมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางในการจัดการป่าที่เหมาะสมให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน	1. ได้นำเสนอข้อมูลและผลการศึกษาสู่ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 2. ได้ข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการจัดการป่าชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนจากการแลกเปลี่ยน	1. เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ 2 คน 2. ทีมวิจัย 38 คน 3. ผู้นำและชาวบ้านที่สนใจ 30 คน 4. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 10 คน รวม 80 คน	(ต้น มิ.ย. 53) จัดประชุม 1 ครั้ง
10. ปฏิบัติการแนวทางการจัดการป่าในเมืองให้เป็นแหล่งเรียนรู้	1. เพื่อให้ชุมชนได้เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง 2. เพื่อให้เห็นผลเชิงประจักษ์ในการพัฒนาการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่า 3. เพื่อสร้างแหล่งเรียนรู้ที่สามารถดำเนินการได้จริง	1. วางแผนการจัดการร่วมกันในแต่ละระบบ 2. ทหารระบบสนับสนุนการทำงาน 3. ถอดบทเรียนเป็นระยะ 4. สรุปรูปแบบ	1. เกิดแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่ป่าสาธารณะ 2. ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์ได้จากพื้นที่ป่า 3. เกิดจิตสำนึกในการดูแลรักษา	1. ชุมชนคลองนางชิง 2. ชุมชนที่อยู่ใกล้เคียง	(ปลาย มิ.ย.-ต้น ส.ค. 53) 2 เดือน

				ทรัพยากรธรรมชาติ ของชุมชน		
--	--	--	--	------------------------------	--	--

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	กลุ่มเป้าหมาย	ระยะเวลา/ครั้ง
11. จัดเวทีถอด บทเรียนจาก ดำเนินงาน	เพื่อทบทวนและถอดบทเรียน จากการทำงานที่ผ่านมา	จัดประชุมพูดคุยถอด บทเรียนแบบไม่เป็น ทางการ	1. ทีมวิจัยชุมชนได้ ร่วมกันถอดบทเรียน จากการทำงาน 2. บทเรียนที่ได้นำมา เขียนเป็นส่วนหนึ่งใน รายงานการวิจัย	1. เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ 2 คน 2. ทีมวิจัย 38 คน รวม 40 คน	(ต้น ส.ค. 53) จัดเวที 1 ครั้ง
12. จัดทำรายงานการ วิจัย	เพื่อนำข้อมูล วิธีการ ผลการ ดำเนินงาน องค์ความรู้ และ บทเรียนที่ได้มาประมวลจัดทำ เป็นเอกสารรายงานฉบับ สมบูรณ์ สำหรับนำไปใช้ ประโยชน์และเผยแพร่ต่อ สาธารณะ	จัดพิมพ์เอกสารและ รายงานการวิจัย	เอกสารรายงานฉบับ สมบูรณ์พร้อมที่จะ นำไปใช้ประโยชน์และ เผยแพร่ต่อสาธารณะ	1. เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ 2 คน 2. ตัวแทนทีมวิจัย 10 คน รวม 12 คน	(ส.ค.-ก.ย. 53) 1 ครั้ง

บทที่ 2

บริบทชุมชนและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง

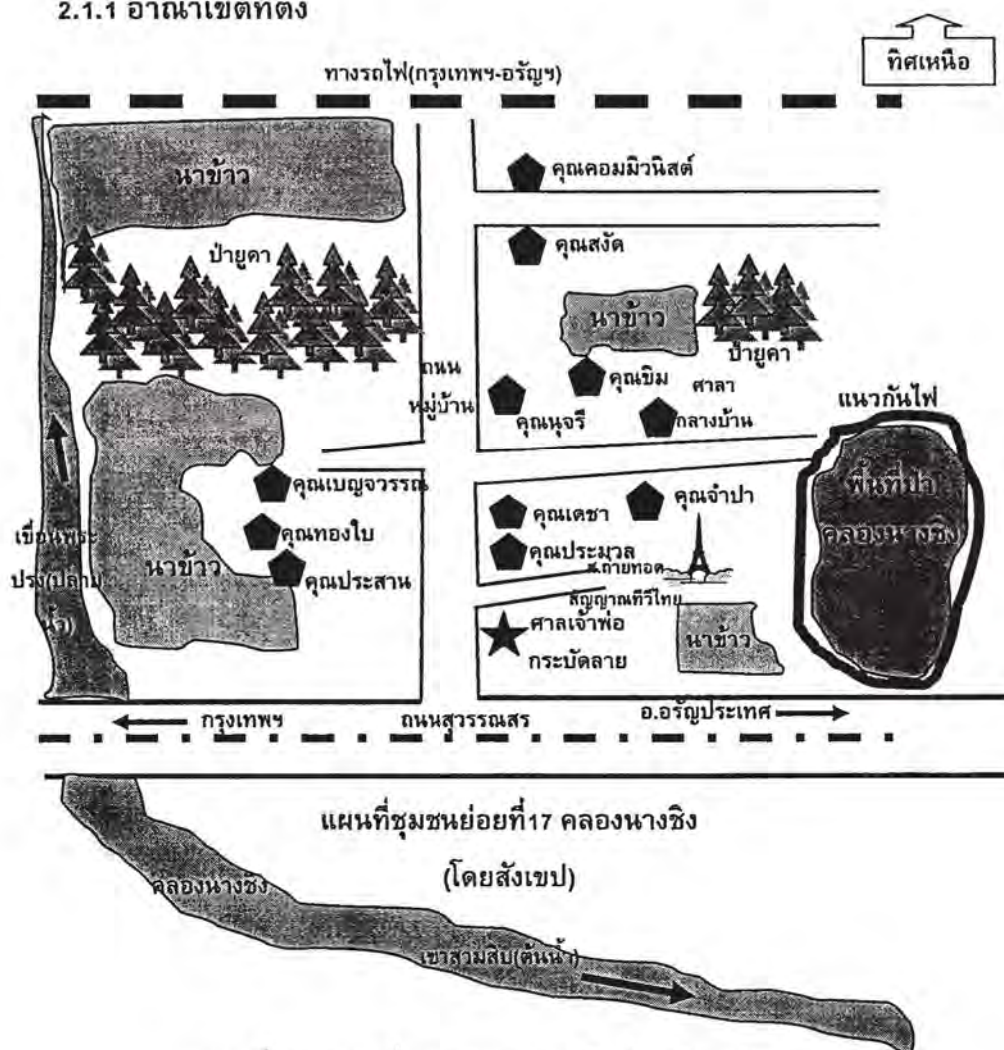
หลังจากที่ทางทีมวิจัยทีมสำรวจข้อมูลทางชุมชน ซึ่งมีการเก็บข้อมูลเป็นระยะๆ มีการจัดเป็นเวทีบ้าง มีการพูดคุยตามกลุ่มเล็กๆ กับผู้สูงอายุของหมู่บ้านบ้าง แล้วได้มีการจดบันทึกข้อมูลเหล่านั้นไว้ และนำมาเรียบเรียงให้น่าอ่านมากยิ่งขึ้น โดยข้อมูลต่างๆ ที่ทางทีมวิจัยสามารถเก็บข้อมูลได้และนำมาเรียบเรียง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 สภาพทั่วไปของชุมชน

ชุมชนเมืองย่อยที่ 17 บ้านคลองนางซิง จัดตั้ง เมื่อ ปี พ.ศ. 2545 โดยแยกตัวออกมาจากชุมชนเมืองย่อยที่ 3 บ้านหนองนกเขา มีลักษณะที่ตั้งอยู่ที่ทิศตะวันออกของเทศบาลเมืองสระแก้ว ห่างจากสำนักงานเทศบาลเมืองสระแก้วไปทางศาลากลางจังหวัดประมาณ 7 กิโลเมตร มีการบริหารงานภายในเป็นรูปแบบคณะกรรมการชุมชน โดยมีประธานชุมชน 1 คน และคณะกรรมการ ชุมชน 16 คน ในหมู่บ้านมีกลุ่มสตรี กลุ่มสัจจะ และกลุ่มออม.โดยแต่ละกลุ่มมีประธานกลุ่มคอยดูแล

ประธานชุมชนคนปัจจุบัน ชื่อ นาย ประมวล วงษ์ดี สถานที่ติดต่อ บ้านเลขที่ 4 ถนนคลองนางซิง ชุมชนเมืองย่อยที่ 17 ต.ท่าเกษม อ.เมือง จ.สระแก้ว 27000 โทรศัพท์ 081-9402988

2.1.1 อาณาเขตที่ตั้ง

ภาพที่ 2.1 แผนที่ชุมชนคลองนางซิง(โดยสังเขป)

ทิศเหนือ ติดกับ ทางรถไฟตั้งแต่สะพานรถไฟข้ามคลองนางซิงถึงรั้วศาลหลักเมือง
 ทิศใต้ ติดกับ ถนนสุวรรณศรจากสะพานข้ามคลองนางซิงไปถึงรั้วศาลหลักเมือง
 ทิศตะวันออก ติดกับศาลหลักเมืองจากถนนสุวรรณศรถึงทางรถไฟ
 ทิศตะวันตกเป็นแนวคลองนางซิงตั้งแต่สะพานรถไฟถึงสะพานข้ามคลองนางซิง ถนน
 สุวรรณศร

2.1.2 สภาพของกายภาพ

1. ลักษณะภูมิประเทศ สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่มมีลำคลองไหลผ่าน
 หมู่บ้าน ชื่อคลองนางซิง พื้นดินส่วนมากเป็นดินร่วน มีความอุดมสมบูรณ์ มีพื้นที่สาธารณะอยู่
 ประมาณ 18 ไร่เศษ ลักษณะเป็นป่าเบญจพรรณ ขนาดต่ำ

2. ลักษณะภูมิอากาศ สภาพดิน ฟ้า อากาศทั่วไปอยู่ในเกณฑ์ปกติ 3 ฤดู คือ

- ฤดูร้อน อยู่ในช่วงเดือนมีนาคม – เมษายน

- ฤดูฝน อยู่ในช่วงเดือนพฤษภาคม – ตุลาคม
- ฤดูหนาว อยู่ในช่วงเดือนตุลาคม – กุมภาพันธ์

2.1.3 โครงสร้างประชากรและสภาพทางสังคม

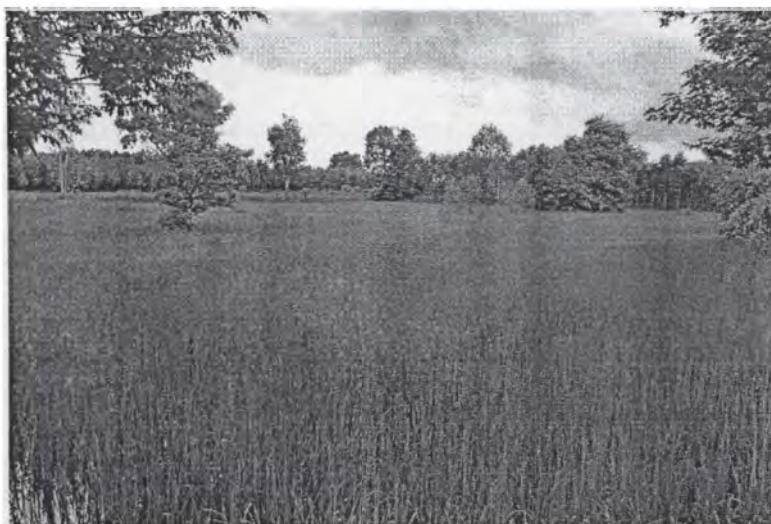
ประชากรในพื้นที่ รวมทั้งสิ้น ประมาณ 120 คน แยกเป็นชาย 52 คน หญิง 68 คน
จำนวน ครัวเรือน 30 ครัวเรือน มีภาษาพูดส่วนใหญ่เป็นภาษาอีสานและมีเชื้อสายจีน ผู้เฒ่าผู้แก่
บางคนมีต้นตระกูลมาจากประเทศลาวหรือที่เรียกว่าลาวเวียง

ภาพที่ 2.2 สภาพการตั้งบ้านเรือน

2.1.4 การประกอบอาชีพ

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ทำสวน และรับจ้าง

ภาพที่ 2.3 การทำนา

2.1.5 การนับถือศาสนา

ประชากรทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ

2.1.6 ประเพณีและความเชื่อ

มีประเพณีสำคัญ คือการทำบุญศาลเจ้าพ่อกระบัตลาย ซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านเคารพนับถือโดยมีความเชื่อว่าเป็นผู้ที่ดูแลชุมชนและป่าบริเวณนี้ให้สงบสุข มีเรื่องเล่ากันว่า ในสมัยก่อนชุมชนที่นี้ทำนากันเป็นส่วนใหญ่และได้เลี้ยงควายไว้ใช้ไถนาอยู่มาคืนหนึ่งควายของชาวบ้านจู่ๆก็วิ่งออกไปจากคอกเจ้าของจะจับก็จับไม่ได้ ถึงขั้นต้องใช้ปืนยิงสกัด แต่ก็ไม่สามารถหยุดควายตัวนั้นได้ ควายตัวนี้ได้วิ่งไปถึงศาลเจ้าพ่อพระปรัง ซึ่งห่างจากหมู่บ้านประมาณ 20 กว่ากิโล แล้วควายตัวนั้นก็วิ่งกลับมาที่บ้านเจ้าของคนเลี้ยงเองและควายก็ได้ตายในที่สุดเพราะถูกกระสุนปืนจากการยิงสกัด ต่อมาด้วยความสงสัยและประหลาดใจของชาวบ้านกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจึงได้ไปเชิญคนเข้าทรงมาดูว่าเหตุการณ์นี้เกิดจากสาเหตุอะไร จากคำบอกเล่าของคนเข้าทรงบอกว่าเจ้าพ่อกระบัตลายได้ยืมควายของชาวบ้านไปเยี่ยมเพื่อนที่เป็นเจ้าพ่อพระปรัง แล้วก็นำกลับมาคืน

อีกเหตุการณ์หนึ่งซึ่งเกิดเมื่อ 2 ปีที่แล้ว ได้มีเด็กน้อยจาก จ.ตราด ได้มาเที่ยวหมู่บ้านคลองนางชิง แล้วได้นั่งท้ายกระบะรถผ่านศาลเจ้าพ่อกระบัตลาย ซึ่งทุกคนบนรถได้ยกมือไหว้หมดยกเว้นเด็กน้อยคนนี้และยังบอกกับเพื่อนคนอื่นว่ายกมือไหว้ทำไมนี่เป็นศาลปลอมเฉยๆ พอหลังจากนั้นเด็กน้อยคนนี้ก็ป่วยเป็นไข้โดยไม่รู้สาเหตุ ไปหาหมอที่โรงพยาบาลหมอก็บอกว่าไม่ได้เป็นอะไรและให้ยามากินแต่ก็ไม่ดีขึ้นและที่น่าแปลกใจคือเด็กน้อยคนนี้ก็ร้องที่จะกินแต่กล้วยน้ำหว้าซึ่งทางพ่อแม่บอกว่าปกติแล้วน้องคนนี้จะไม่ชอบกินกล้วยน้ำหว้า จึงเป็นจุดที่ทำให้พ่อกับแม่ของเด็กเริ่มสงสัยว่าลูกได้ไปหลบหลู่พูดอะไรไม่ดีหรือเปเล้าเพื่อน ๆ ของน้องที่ไปด้วยกันจึงได้เล่าสิ่งที่น้องได้พูดตอนที่รุดวิ่งผ่านศาลเจ้าพ่อกระบัตลายให้ฟังพ่อแม่ของเด็กเลยพาไปจุดธูปขอขมาที่ศาลแล้วอาการป่วยของเด็กก็หายเป็นปกติอย่างรวดเร็ว

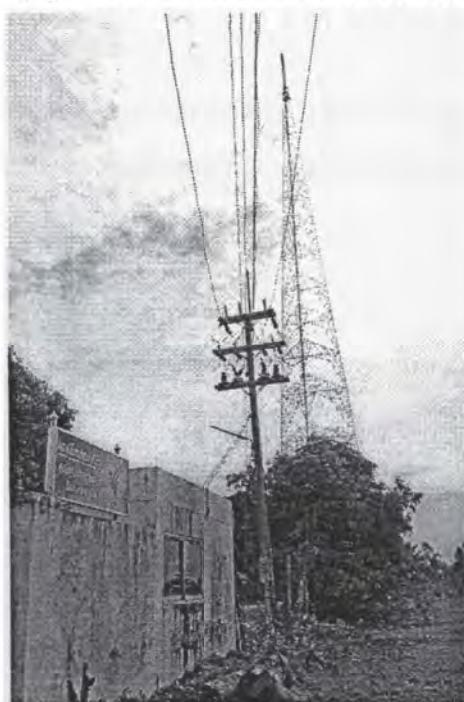
ด้วยเหตุการณ์ต่างๆเหล่านี้จึงเป็นที่เลื่องลือกันต่อกันทำให้คนต่างหมู่บ้านก็ได้มาบนบานศาลกล่าวก็สมหวังดังที่ขอไปกันทุกราย ซึ่งเมื่อบนขอได้ตั้งใจปรารถนาแล้วส่วนใหญ่จะนำหัวหมู ไก่ กล้วยน้ำหว้า ดอกไม้ มาถวาย

ภาพที่ 2.4 ศาลเจ้าพ่อกระบดลาย

2.1.7 สถานที่สำคัญ

สถานีถ่ายทอดสัญญาณโทรทัศน์ THAI PBS (ทีวีไทย)

ภาพที่ 2.5 สถานีถ่ายทอดสัญญาณโทรทัศน์ทีวีไทย

2.1.8 โครงสร้างพื้นฐาน

มีถนนคสล.2 สาย ความยาว 1,500 เมตร และ 500 เมตร มีไฟฟ้าใช้ครบทุกครัวเรือน มีประปาใช้ครบทุกครัวเรือน

ภาพที่ 2.5 สภาพเส้นทางสัญจรเข้าหมู่บ้าน

2.1.7 แหล่งน้ำธรรมชาติ

มีลำคลองไหลผ่านหมู่บ้านชื่อว่า คลองนางซิง ต้นน้ำอยู่เขاب้านบ่อนางซิง อ.วัฒนานคร โดยน้ำในคลองนางซิง จะไหลลงไปที่คลองพระปรังไหลไปรวมกับคลองพระสทิงและลงสู่แม่น้ำปราจีนบุรี

2.1.8 แหล่งน้ำซึ่งสร้างขึ้นภายในหมู่บ้าน

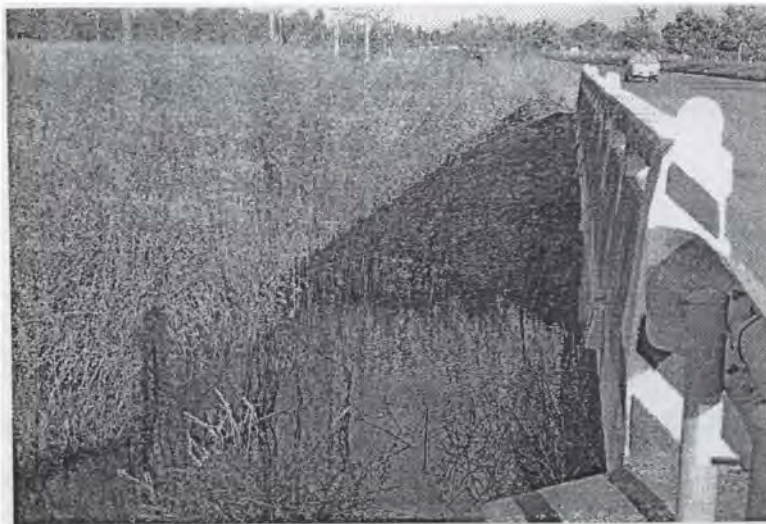
-บ่อน้ำตื้นจำนวน 5 แห่ง

-สระน้ำ จำนวน 1 แห่ง

ในด้านของแหล่งน้ำที่สร้างขึ้นเองในชุมชนนั้นมีจุดเด่นอยู่ตรงบ่อน้ำตื้นหินดาน(ลักษณะเป็นบ่อน้ำขับและตาน้ำ)โบราณซึ่งมีอายุกว่า 120 ปี จนถึงปัจจุบันก็ยังไม่เคยแห้ง ขุดโดยคนยุคแรกของชุมชน ขนาดของบ่อน้ำนี้มีความลึก 6 เมตร กว้าง 1 เมตรกว่าๆ มีความสำคัญคือเป็นบ่อน้ำตื้นที่สมัยก่อนใช้ร่วมกันทั้งอำเภอเมืองสระแก้ว เป็นน้ำที่มีรสชาติดี ไม่มีตะกอน มีคุณภาพเทียบเท่าน้ำแร่ โดยผ่านการตรวจจากสาธารณสุขเรียบร้อยแล้ว และปัจจุบันนี้คนในชุมชนก็ยังใช้บ่อน้ำแห่งนี้อยู่และมีการสร้างความแข็งแรงให้กับบ่อมากขึ้น

2.2 ประวัติความเป็นมาของชุมชนย่อยที่ 17 บ้านคลองนางชิง

ป่าทองใบ มานะประเสริฐพร ผู้อาวุโสในชุมชน ได้เล่าว่า ประวัติความเป็นมาทางบ้านคลองนางชิงเชื่อกันว่า ที่ชื่อคลองนางชิงเพราะว่าต้นเรื่องจริงอยู่ที่บ้านบ่อ บ่อนางชิง อ.วัฒนานคร จ.สระแก้ว สมัยก่อนเรียกบ่อชิงนาง เพราะมีเรื่องเล่าต่อกันมาว่า ได้มียักษ์กับลิงทองได้แย่งหญิงสาวกันที่บ่อนางชิง แล้วยักษ์กับลิงทองและได้กินม้าของลิงทองไปแล้วได้มาล้างปากที่บ่อน้ำแห่งนี้ ชาวบ้านจึงได้เรียกว่าบ่อชิงนางและต่อมาก็เพี้ยนเป็นบ่อนางชิงในที่สุดและหมู่บ้านคลองนางชิงนั้นมีคลองที่มีต้นน้ำที่เข้าน้ำบ่อนางชิงไหลผ่าน ซึ่งในสมัยนั้นมีกนิยมตั้งชื่อตามคลองไหลผ่านหมู่บ้าน ซึ่งต้นน้ำอยู่ที่บ้านบ่อนางชิง อ.วัฒนานคร จ.สระแก้ว กลุ่มคนที่มาอาศัยเป็นกลุ่มแรกจึงได้ตั้งชื่อตามคลองที่ไหลผ่านว่าบ้าน “คลองนางชิง” ตั้งแต่นั้น เป็นต้นมา

ภาพที่ 2.6 คลองนางชิง

พ่อใหญ่สัมฤทธิ์ อาจตัน(อดีตผู้ใหญ่บ้าน)ได้เล่าว่าเดิมประชาชนกลุ่มแรกย้ายมาจากวัฒนานคร บ้านพร้าว บ้านดอน และ อรัญประเทศ หมู่บ้านคลองนางชิงเกิดประมาณ พ.ศ. 2240 เดิมใช้เส้นทางสัญจรเป็นทางเกวียน มาตั้งหมู่บ้านอยู่ข้างทางคลองนางชิงเนื่องจากสถานที่แห่งนี้เป็นที่ที่อุดมสมบูรณ์สมัยนั้นยังเป็นอำเภอกบิลบุรี ถึงอำเภอสระแก้ว ตำบลท่าแยกมีแค่ สามหมู่บ้าน ประชาชนจริง ๆอพยพมาปี 2540 และปี 2450 มีการเลือกผู้ใหญ่ขึ้นผู้ใหญ่บ้านคนแรกชื่อนายเปี้ย

เดิมพื้นที่คลองนางชิงขึ้นอยู่กับจังหวัดปราจีนบุรี เป็นพื้นที่ทำเกษตร ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตรทำนาเป็นหลัก ป่านั้นชุมชนได้มีการใช้ประโยชน์กันอย่างมากมาย ต่อมาได้มีชาวบ้านต่างถิ่นได้เอาขยะมาทิ้งกันทำให้เหม็นมากชุมชนเราจึงไม่มีคนอยากเข้าไปทำมาหากินจึงได้มีการจ้างนายอำเภอ จึงมีการเอาป้ายมาติดประกาศห้ามทิ้งขยะแต่ก็ยังมีเศษแก้ว

เศษซึ่งเป็นอันตรายต่อชาวบ้านและสัตว์ที่เดินเข้าไปเหยียบ เมื่อปี 2550 ได้มีนายทุนได้มาล้อมเอาต้นไม้ไปต้นแล้วต้นเล้าจนป่าเริ่มเสื่อมโทรมลง

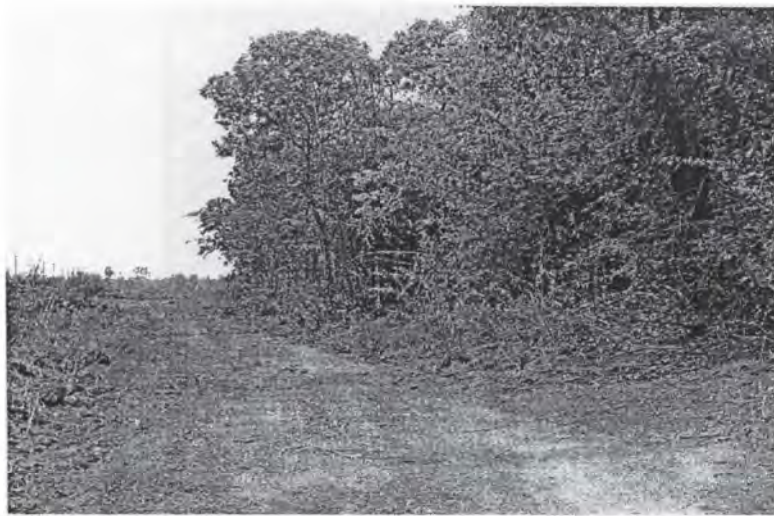

ภาพที่ 2.7 การเลี้ยงสัตว์ในบริเวณพื้นที่ใกล้ป่าสาธารณะคลองนางซิง

2.3 บริบทของป่าสาธารณะคลองนางซิง

ป่าคลองนางซิงตั้งอยู่ในเขตชุมชนย่อยที่ 17 ของเทศบาลเมืองสระแก้ว ต.ท่าเกษม

อ.เมือง จ.สระแก้ว ทิศเหนือติดกับทางรถไฟสายตะวันออก ทิศตะวันออกติดกับศาลหลักเมือง ทิศตะวันตกติดคลองนางซิง และทิศใต้ติดทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 33 (ถนนสุวรรณศร) อยู่ห่างจากตัวเมืองสระแก้ว ประมาณ 4 กิโลเมตร ซึ่งป่าแห่งนี้ถือเป็นป่าผืนสุดท้ายในเขตเทศบาลเมืองสระแก้ว ในอดีตที่ดินบริเวณนี้มีความอุดมสมบูรณ์มาก หากใครมีความต้องการที่ดินทำกินก็บุกเบิกแผ้วถางเพื่อทำการเกษตร โดยเฉพาะปลูกข้าว ต่อมาจึงทำให้พื้นที่ป่าเหลือน้อยไม่มากนัก เมื่อประมาณปี 2480 ชาวบ้านคลองนางซิงจึงตกลงร่วมกันว่าอยากรักษาพื้นที่สาธารณะไว้เป็นสมบัติส่วนรวม เพื่อใช้เลี้ยงสัตว์และตัดไม้ใช้สอย อีกทั้งยังเป็นอนุสรณ์แห่งความทรงจำ เนื่องจากมีทางเกวียนเล็กๆ ตัดผ่านป่า ทางสายนี้ใช้สัญจรระหว่างบ้านท่าแยกกับบ้านคลองนางซิง จึงถือเป็นทางสายสำคัญและสายประวัติศาสตร์ เนื่องจากในพงศาวดารได้บอกไว้ว่า เป็นเส้นทางที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชยกทัพไปตีพระยาละแวกที่เมืองเขมร

ภาพที่ 2.8 ร่องรอยเส้นทางสายประวัติศาสตร์

ภาพที่ 2.9 สภาพป่าธารณะคลองนางชิง

ภาพที่ 2.10 ชาวบ้านบวชต้นไม้ในป่าสาธารณะคลองนางซิงที่ถูกล้อมต้น

3. ผู้รู้ภูมิปัญญาในชุมชน

3.1 ด้านการจักสาน

นายสัจด์ อาจตัน เกิดเมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ.2498 เป็นบุตรของพ่อสุบิน อาจตัน แม่สี อาจตัน เกิดที่หนองป่าตอง ต.นนทรี อ.กบินทร์บุรี จ.ปราจีนบุรี เมื่อปี พ.ศ.2502 พ่อและแม่ได้พาย้ายมาอยู่ที่กิ่งอ.สระแก้ว จ.ปราจีนบุรีและต่อมาเมื่อปีพ.ศ.2504ก็ย้ายมาอยู่อีกที่หมู่ 1 บ้านคลองนางซิง ต.ท่าเกษม อ.สระแก้ว จ.ปราจีนบุรี เริ่มเข้ารับการศึกษเมื่อปี พ.ศ.2505 ชั้น ประถมปีที่ 1 โรงเรียนหนองนกเขาจนจบการศึกษาชั้นปีที่ 4

หลังจากนั้นช่วยพ่อแม่ทำนาและงานทุกอย่างและได้เริ่มเรียนรู้การจักสานเครื่องใช้จาก ไม่ไผ่กับพ่อเพื่อมาใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น โซ ตะกร้า ข้อง กระดัง เป็นต้น เมื่อปี พ.ศ.2518 ได้ บวชตามประเพณี 1 พรรษา เมื่อปี พ.ศ.2523 ได้รับการวางใจจากชาวบ้านเลือกให้เป็นผู้ช่วย ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1 ต.ท่าเกษม และปีพ.ศ.2524 ได้สมรสกับน.ส.สมบัติ บุญธรรม มีบุตรด้วยกัน 4 คน ปัจจุบันบุตรทั้ง 4 คนได้ศึกษาจบปริญญาตรีและมีงานทำเป็นที่เรียบร้อยแล้ว อยู่ในตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านมาระยะหนึ่งก็ลาออก ต่อมาชาวบ้านก็เลือกให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิอีกและได้อยู่ใน ตำแหน่งถึง 2 สมัย จึงขอหยุดพักเพื่อให้คนอื่นได้ขึ้นมาทำหน้าที่บ้าง

จนเมื่อปีพ.ศ.2536 อ.สระแก้ว ได้แยกออกมาเป็น จ.สระแก้ว และได้เกิดเทศบาลเมือง สระแก้ว มีการจัดตั้งเป็นชุมชนและได้อยู่ในเขตชุมชนที่ 3 ร่วมกับหนองนกเขาฝั่งซ้ายเพราะว่า

หมู่บ้านมีจำนวนครัวเรือนน้อย และจากอดีตที่ผ่านมาเคยได้รับเลือกให้เป็นผู้นำจึงได้รับความไว้วางใจอีกครั้งโดยการเสนอให้เป็นคณะกรรมการชุมชนร่วมกับหนองนกเขาฝั่งซ้าย โดยมีคณะกรรมการจากบ้านคลองนางชิง 2 คน คือ นายสัจด์ อาจตัน และนายประมวล วงษ์ดี (ประธานชุมชนคนปัจจุบัน) ต่อมาคณะกรรมการชุมชนเห็นว่าชุมชนกว้างการติดต่อประสานงานไม่ค่อยสะดวกเท่าที่ควร จึงปรึกษากับนายประมวล วงษ์ดี ขอแยกชุมชนและก็ได้แยกเป็นชุมชนย่อยที่ 17 บ้านคลองนางชิง แล้วได้เป็นรองประธาน เมื่อปี พ.ศ.2547 ได้ลงสมัครสมาชิกสภาเทศบาลเมืองสระแก้วและได้รับการเลือกตั้งให้เป็น 1 ใน 6 ของสมาชิกสภาเทศบาลเมืองสระแก้วเขต 1 เป็นเวลา 4 ปี

ปัจจุบันตัวเองพอมีความสามารถทางด้านช่างอยู่บ้าง เช่น ช่างปูน ช่างไม้ ช่างเฟอร์นิเจอร์(ตู้ เตียงนอน โต๊ะ เก้าอี้) และทำประโยชน์ให้สังคมส่วนรวม เช่น การทำเศรษฐกิจพอเพียงลดโลกร้อน การอนุรักษ์ดิน น้ำ ป่าในเมืองเพื่อเป็นประโยชน์ทางการศึกษาของเยาวชนรุ่นต่อไปและเป็นแหล่งสมุนไพรเพื่อเรียนรู้ทางนิเวศวิทยาการพึ่งพาธรรมชาติให้เป็นฐานการเรียนรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของป่าและสิ่งแวดล้อม ซึ่งในชุมชนของเรามีป่าอยู่แล้วจึงมีการตั้งชื่อว่าป่าในเมืองเพราะอยู่ในเขตเทศบาลเมืองสระแก้ว สุดท้ายนี้ผมอยากให้ทุกท่านได้มีส่วนร่วมอนุรักษ์ป่าเพื่อสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ คืนชีวิตให้แผ่นดินและธรรมชาติเป็นห่วงโซ่อาหารต่อไป

ภาพที่ ๕: ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานจากไผ่ป่า

3.2 ด้านสมุนไพร

นายสัมฤทธิ์ อาจตัน เกิดเมื่อวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ.2494 เป็นบุตรของนายสุบินและนางสี อาจตัน เกิดที่หมู่ที่ 10 ต.นนทรี อ.ภินันบุรี จ.ปราจีนบุรี เมื่อปีพ.ศ.2502 พ่อและแม่ได้พาย้ายมาอยู่บ้านสุกศาลา ต.สระแก้ว กิ่งอ.สระแก้ว จ.ปราจีนบุรี จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่โรงเรียนวัดสระแก้วและต่อมาได้ย้ายมาอยู่ที่หมู่ 1 บ้านคลองนางซิง ต.ท่าเกษม ได้ช่วยพ่อแม่ทำนาและบวชตามประเพณี 1 พรรษา สมรสกับนางสมบุรณ์ ขวัญข้าว(สกุลเดิม)มีบุตร 3 คนคือ 1.นางเกสร งามผ่อง 2.นางอรนิกร อาจตัน 3.นายอรรช อาจตัน โดยบุตรทั้ง 3 มีครอบครัวหมดแล้ว

เคยดำรงตำแหน่งทางการเมืองคือเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเมื่อปีพ.ศ.2524และได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านเมื่อวันที่ 17 กันยายน พ.ศ.2526 ปลดเกษียณแล้ว ปัจจุบันประกอบอาชีพค้าขายเล็กๆน้อยๆ นอกจากนี้ยังมีความรู้เรื่องยาสมุนไพรอยู่บ้าง เมื่อเข้ามาร่วมเป็นทีมวิจัยจึงได้มอบหมายให้เป็นผู้รู้เกี่ยวกับเรื่องสมุนไพร ตัวอย่างเช่น

- 1.ต้นสาบเสือ นำใบมาทุบหรือโขกพอกหยาบใส่แผลสด ช่วยในการห้ามเลือด
 - 2.บอระเพ็ด ต้มกินแก้ไข้ ใบนำมาทุบพอกแก้แผลพุพอง
 - 3.ต้นมะหาด นำแก่นมาต้มน้ำ 5 ส่วนให้เหลือ 1 เป็นยาถ่ายพยาธิ
 - 4.ต้นกำแพง 7 ชั้น นำมาต้มหรือดองเหล้า เป็นยาบำรุงเลือดหรือยาบำรุงกำลัง เป็นต้น
- ซึ่งนี่เป็นองค์ความรู้ของคุณลุงสัมฤทธิ์ ที่ได้เป็นส่วนสำคัญในการบอกชื่อและสรรพคุณของต้นไม้ในป่าให้กับทีมวิจัยเป็นอย่างมาก จึงได้รับการยอมรับถือว่าเป็นผู้รู้ได้คนหนึ่งชุมชน

3.3 ด้านผลิตภัณฑ์ของใช้

นางขิม พรหมมา เกิดเมื่อวันที่ 5 มกราคม พ.ศ.2499 เป็นบุตรของพ่อนายสายและแม่จันลา เดชศิริ ภูมิลำเนาเดิมอยู่ จ.มหาสารคามและได้ย้ายตามพ่อแม่ที่มาทำงานที่ อ.สระแก้ว จ.ปราจีนบุรี และได้สมรสกับนายประสิทธิ์ พรหมมา มีบุตรธิดาด้วยกัน 2 คน จบการศึกษาและมีงานทำแล้ว ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 12 ซ.เทศบาล 33/2 ต.ท่าเกษม อ.เมืองสระแก้ว จ.สระแก้ว โดยมีความรู้เกี่ยวกับการทำผลิตภัณฑ์ของใช้ในครัวเรือนที่มีส่วนประกอบสำคัญของพันธุ์พืชในป่าคลองนางซิง ดังต่อไปนี้

1.การทำแชมพูจากใบหมี่

โดยนำใบหมี่มาขยี้กับน้ำเปล่าให้น้ำเป็นสีเขียวข้น จะนำมาสระผมเลยก็ได้หรือจะนำมาทำแชมพูเพื่อเก็บไว้ใช้ได้นานและช่วยเพิ่มความสะอาดในการใช้

ส่วนผสม

- 1.เอ็น 70 1 กิโล
- 2.เกลือ 500 กรัม
- 3.น้ำเปล่า 6 กิโล
- 4.น้ำใบหมี่ที่ต้มไว้แล้วทิ้งไว้ให้เย็น 4 กิโล

วิธีทำ

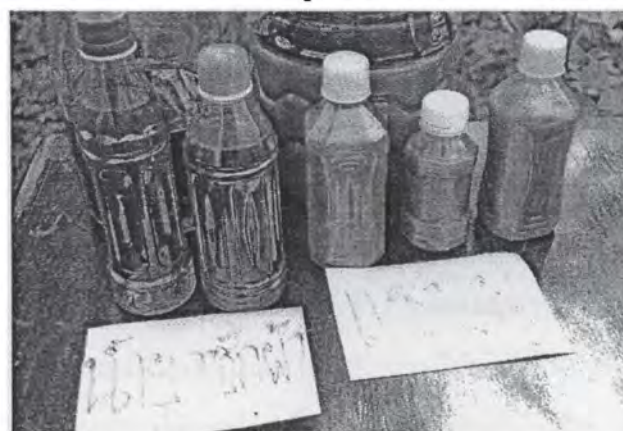
นำเอ็น 70 และเกลือมาผสมกันคนให้เข้ากัน(คนไปทางเดียวกัน)จนเป็นเนื้อครีมสีขาว นวลตามด้วยน้ำใบหมี่ ครั้งละประมาณ 500 กรัม และตามด้วยน้ำเปล่า จนหมด คนจนขึ้นและเหนียวประมาณ 2 ชั่วโมง ทิ้งไว้สักกระยะหนึ่ง แล้วจึงบรรจุลงขวด

2.น้ำยาซักผ้าจากลูกหนามแฉ่ง

ลูกหนามแฉ่งตามที่ได้ฟังจากคุณแม่นำเอาลูกที่สุกมีสีเหลือง มาผ่าเอาแต่เม็ดข้างในมา แช่ววมกับผ้าแทนการใช้ผงซักฟอก เพื่อลดสารพิษตกค้างที่มีอยู่กับผงซักฟอกในครัวเรือน

ภาพที่ 2 ลูกหนามแฉ่ง

ภาพที่ 3 ผลิตภัณฑ์ของใช้ในครัวเรือน

ที่มีส่วนประกอบสำคัญจากพันธุ์ไม้ในป่าคลองนางซิง

บทที่ 3

การดำเนินงาน

ในการดำเนินงานครั้งนี้ได้เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้มีส่วนที่เกี่ยวข้องโดยมีเป้าหมายที่ต้องการสร้างพลังชุมชน (Empower) ในการจัดการตนเอง ซึ่งการดำเนินงานก็เป็นไปตามกระบวนการของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยเริ่มการทำงานดังต่อไปนี้

1.เวทีทำความเข้าใจกับทีมวิจัยและแบ่งหน้าที่ วันที่ 24 กันยายน 2552 ณ บ้านประธานชุมชนคลองนางชิง ต.ท่าเกษม อ.เมือง จ.สระแก้ว

- วัตถุประสงค์

1. เพื่อจัดเวทีทำความเข้าใจโครงการกับทีมวิจัย
2. แบ่งหน้าที่การทำงานร่วมกัน

- กลุ่มเป้าหมาย/ผู้เข้าร่วม

1. ทีมวิจัยชุมชน จำนวน 28 คน
2. เจ้าหน้าที่จากศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคตะวันออก จำนวน 3 คน
3. เจ้าหน้าที่จากเทศบาลเมืองสระแก้วและนายกเทศมนตรี รวม 2 คน

- กระบวนการ/ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. จัดวงพูดคุยแบบมีส่วนร่วม
2. นำเสนอเนื้อหาภาพรวมของโครงการให้ทีมวิจัยเห็นร่วมกัน
3. อธิบายขั้นตอนสำคัญในการทำงานวิจัย
4. อธิบายการบริหารจัดการโครงการวิจัย
5. การแบ่งหน้าที่ บทบาท ของทีมวิจัย

- ผลที่เกิดขึ้น

เวทีทำความเข้าใจกับทีมวิจัยและแบ่งหน้าที่การทำงานได้จัดขึ้นในช่วงเย็นเพราะเป็นช่วงที่ทีมวิจัยและชาวบ้านสะดวก พร้อมมากที่สุด ซึ่งมีผู้เข้าร่วมพอสมควร การพูดคุยเริ่มจากที่ทางพี่เลี้ยงได้อธิบายและชวนทีมวิจัยมองประเด็นเนื้อหาการทำงานวิจัยให้เห็นภาพเดียวกัน ไปในทิศทางเดียวกันว่าจะทำการวิจัยเรื่องของการใช้ประโยชน์จากป่าสาธารณะให้ยั่งยืน

จากนั้นก็ให้พูดถึงการทำงานวิจัยว่าต้องเน้นการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ต้องมีการเก็บข้อมูลเป็นระยะ ต้องมีการถอดบทเรียนร่วมกันเสมอ และมีการแบ่งบทบาทหน้าที่กันอย่างคร่าวๆ เพื่อให้เห็นหน้าที่รับผิดชอบที่ชัดเจน แจ้งรายละเอียดและชี้แจงการทำหลักฐานการเงิน และสร้างความเข้าใจร่วมกันให้เห็นเป้าหมายร่วมกันในการทำงานพร้อมกับได้แบ่งหน้าที่รับผิดชอบในการทำงานในที่วิจัย เช่น หัวหน้าโครงการมีหน้าที่ในการดูแลภาพรวม รองหัวหน้าโครงการ มีหน้าที่ในการช่วยงานหัวหน้าโครงการและทำการแทนในช่วงที่หัวหน้าโครงการไม่อยู่ เลขานุการมีหน้าที่ในการจัดบันทึกรวบรวมเอกสารข้อมูลที่ได้จากการประชุมและจากการเก็บข้อมูล เหมัญญิกและบัญญัติ ทำหน้าที่ดูแลการใช้จ่ายเงินโครงการและจัดทำหลักฐานการใช้จ่ายเงินให้ถูกต้อง ประชาสัมพันธ์ ทำหน้าที่ในการสื่อสารสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับงานวิจัยให้คนอื่น ๆ ได้รับรู้ ฝ่ายสถานที่ดูแลเรื่องการจัดเตรียมสถานที่ในการจัดเวทีแต่ละครั้ง และฝ่ายอาหาร ทำหน้าที่ในการจัดทำอาหารในการมีกิจกรรมในแต่ละครั้ง ซึ่งการแบ่งหน้าที่ต่าง ๆ นี้ให้ทีมวิจัยเสนอให้ความเห็นชอบร่วมกันโดยแบ่งตามความถนัดและความคล่องตัว ดังนี้

ตำแหน่ง	หน้าที่	ผู้รับผิดชอบ
หัวหน้าโครงการ	ดูแลโครงการทั้งหมด	คุณณัฐวุฒิ
รองหัวหน้าโครงการ	ทำหน้าที่แทนหัวหน้าโครงการ	คุณประมวล คุณวิโรจน์
เลขานุการ	บันทึกการประชุม	คุณเกษร
เหมัญญิก	ดูแลการใช้จ่ายเงินและทำหลักฐาน	คุณчим คุณสมบัติ
ประชาสัมพันธ์	บอกกล่าวโครงการให้คนในและคนนอกรับทราบความเคลื่อนไหวและการทำงานของโครงการ	คุณวิไลวรรณ คุณสมปอง
สถานที่	จัดเตรียมสถานที่ก่อนการประชุมและการจัดกิจกรรมของโครงการ	คุณประมวล คุณโกศล
รวบรวมข้อมูล	รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับโครงการเพื่อทำรายงาน	คุณวิไลวรรณ ,คุณเกษร

สำหรับการนัดหมายครั้งต่อไปจะเป็นการพูดคุยกันถึงเรื่องของการเตรียมเวทีทำความเข้าใจกับผู้นำและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ภาพที่ 3.1 การจัดประชุมทำความเข้าใจร่วมกันในทีมวิจัย

2.การจัดเวทีทำความเข้าใจกับชุมชน ผู้นำ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง วันที่ 15 ตุลาคม 2552 ณ ศาลากลางบ้าน ชุมชนคลองนางชิง เวลา 16.00 น.-20.00 น.

• **วัตถุประสงค์**

1. เพื่อประชาสัมพันธ์โครงการให้ชุมชน ผู้นำ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับทราบ
2. รับฟังความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้อง
3. ฝึกกระบวนการทำงานและความกล้าแสดงออกของชุมชน

• **กลุ่มเป้าหมาย/ผู้เข้าร่วม**

1. ชาวบ้านคลองนางชิงจำนวนประมาณ 25 คน
2. ชาวบ้านใกล้เคียงจำนวน 3 คน
3. ปลัดอำเภอเมืองสระแก้ว 3 คน
4. รองนายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองสระแก้ว
5. เจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานฯจำนวน 3 คน

• **วิธีการ/กระบวนการในเวที**

1. รับลงทะเบียนและต้อนรับผู้เข้าร่วมจากทีมวิจัย

2. ทีมชุมชนกล่าวต้อนรับและนำทีมวิจัยให้กับผู้เข้าร่วมรู้จัก
3. นำเสนอการทำงานวิจัยโดยทีมวิจัย
4. พูดแนะนำ สกว. ความสำคัญของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
5. แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

● ผลที่เกิดขึ้น

เวทีนี้เป็นเวทีแรกให้ชุมชนได้มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็น ได้พัฒนาตัวเอง ได้โอกาสได้สร้างความมั่นใจให้กับตัวเอง ได้กล้าแสดงออกและเรียนรู้การทำงานร่วมกัน เริ่มเวทีด้วยการด้วย คุณณัฐวุฒิ หัวหน้าโครงการ ขึ้นมากล่าวต้อนรับ และบอกถึงชื่อเวทีที่จัดขึ้นในวันนี้ ความเป็นมาเริ่มจากชาวบ้านชาวคลองนางซิง หนองนกเขาได้ขึ้นมาพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันว่าป่าที่เราได้อยู่เริ่มลดน้อยจากการถูกทำลายลงเรื่อยๆ จึงมาชวนกันพูดคุยว่าจะหาทางแก้ไขปัญหากับที่ดินสาธารณะประโยชน์อย่างไร มีการเปิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้จนได้เขียนของบประมาณมาทำวิจัยดังกล่าว จากนั้นก็มีการแนะนำทีมวิจัยโดยลำดับต่อไปหัวหน้าโครงการได้เชิญ พิธีกรกลาง คุณสงัด อาจตัน ทีมชุมชน ขึ้นมาดำเนินรายการต่อซึ่งคุณสงัดก็ได้คุยว่า ป่าชุมชนของเราที่ผ่านมานั้นเราไม่ได้ดูแล ไม่ใช่ไม่เห็นความสำคัญของป่าแต่จริงๆ แล้วเราขาดการกระตุ้นเตือนให้เห็นถึงความสำคัญของป่า แต่ท่านนายกเทศมนตรีเมืองสระแก้วได้ให้คุณณัฐวุฒิ เลขานุการของนายกเทศมนตรี ได้ลงมาชวนพูดคุยทำงานหาแนวทางแก้ไขปัญหาก็เกิดเป็นงานวิจัยขึ้นมาในครั้งนี้

จากนั้นก็เป็นการบอกเล่าแนะนำความเป็นมาของป่าที่สัมพันธ์กับคนในชุมชนเพื่อที่จะให้เห็นความสำคัญของป่ากับชุมชนที่ทำให้ต้องทำวิจัยในเรื่องดังกล่าว โดยป่าทองใบ ซึ่งเป็นนักวิจัยอาวุโสได้เล่าถึงความเป็นมาของป่าชุมชนมีมาตั้งแต่อดีต ว่าเป็นป่าใหญ่ทึบ มากไปด้วยพืชผักธัญหาร ต่อมามีการเสื่อมโทรมไป และได้เล่าถึงประวัติทางบ้านคลองนางซิง ที่ชื่อคลองนางซิงเพราะว่าต้นเรื่องจริงๆ อยู่ที่บ้านบ่อ บ่อคลองนางซิง สมัยก่อนเรียกบ่อซิงนาง ที่นี้คนแก่เรียกว่า ลูกเขาชื่อนางซิง เมื่อใดเป็นสาวก็มีคนมาแย่งกันจึงชื่อคลองนางซิง อีกตำนานหนึ่งกล่าวว่า ยักษ์กับลิงทองได้แย่งหญิงสาวกันที่บ่อคลองนางซิง แล้วยักษ์ก็มาล้างปากที่คลองนางซิง

ต่อมาลงสัมภาษณ์ อาจตัน(อดีตผู้ใหญ่บ้านคลองนางซิง) ได้เดิมข้อมูลการก่อเกิดของหมู่บ้านว่า เดิมประชาชนกลุ่มแรกย้ายมาจากวัฒนานคร บ้านพร้าว บ้านดอน และ อรัญประเทศ หมู่บ้านคลองนางซิงเกิดประมาณ พ.ศ. 2240 เดิมใช้เส้นทางสัญจรเป็นทางเกวียน มาตั้งหมู่บ้านอยู่ข้างทางคลองนางซิงเนื่องจากสถานที่แห่งนี้เป็นที่ที่อุดมสมบูรณ์สมัยนั้นยังเป็นอำเภอกบิลบุรี กิ่งอำเภอสระแก้ว ตำบลท่าแยกมีแค่ สามหมู่บ้าน ประชาชนจริงๆอพยพมาปี 2540 และปี 2540 มีการเลือกผู้ใหญ่ขึ้น ผู้ใหญ่คนแรกชื่อนายเปี้ย เดิมพื้นที่คลองนางซิงขึ้นอยู่กับจังหวัดปราจีนบุรี เป็นพื้นที่ทำเกษตร ต่อมาแยกมาเป็น

จังหวัดสระแก้วเมื่อปี 2536 เอาเขตคลองนางซึ่งเป็นเขตกันระหว่าง จ.สระแก้วและตำบลท่าเกษม ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตร ป่านนั้นชุมชนได้มีการใช้ประโยชน์กันอย่างมากมาย ต่อมา ได้มีชาวบ้านต่างถิ่นได้เอาขยะมาทิ้งกันทำให้เหม็นมากชุมชนเราจึงไม่มีคนอยากเข้าไปทำมาหากินจึง ได้มีการจ้างนายอำเภอ จึงมีการเอาป้ายมาติดประกาศห้ามทิ้งขยะแต่ก็ยังมิได้ผลเสียซึ่งเป็นอันตราย ต่อชาวบ้านและสัตว์ที่เดินเข้าไปเหยียบ เมื่อปี 50 ได้มีนายทุนได้มาล้อมเอาต้นไม้ไป แต่นายกเทศมนตรี สุกุล นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองสระแก้ว ได้เห็นความสำคัญของป่า จึงมอบให้ เลขานุการเข้ามาช่วย แก้ปัญหาตรงนี้

ต่อจากนั้นคุณณัฐฉิ เล่าถึงความสำคัญที่ต้องทำงานวิจัยครั้งนี้ว่า ปัญหาของราชการที่ผ่านมา เมื่อเราเห็นปัญหาของชุมชนปืบเราลงไปช่วยเขาทำเลย ชาวบ้านเองจะไม่เห็นความสำคัญของป่า ไม่ เห็นว่ามีกฎหมายใดที่เกี่ยวข้องกับป่าบ้าง ถ้าเราไม่ทำวิจัยเราอาจจะไม่รู้เลยว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ เรื่องป่าเรามีใครบ้าง จึงจำเป็นที่เราต้องมาเรียนรู้ร่วมกันก่อนว่าหาข้อมูลกันก่อนไหมแล้วเราอยากทำ อะไร เมื่อราชการถอยออกมาชุมชนจะได้อยู่ได้ เราจะต้องได้รู้สภาพแวดล้อม สภาพชุมชนและรู้ ศักยภาพของชุมชนว่ามีศักยภาพในการจัดการอย่างไร ซึ่งมีหน่วยงานต่างๆที่กำลังให้ความสนใจ และ ชุมชนเราก็จะเป็นต้นแบบในการจัดการป่าชุมชนในเมือง ซึ่งต่อไปก็จะเป็นเรื่องของชุมชนในการจัดการ กับปัญหาดังกล่าวและต้องดูกันต่อไปว่าเรื่องราวการทำงานจะเป็นอย่างไร

ในช่วงของการบอกเล่าเนื้อหาของการทำโครงการวิจัยนั้นจากทีมวิจัยได้แบ่งหัวข้อตามเค้า โครงการวิจัยและให้ทีมวิจัยทุกคนได้นำเสนอในเวที ซึ่งเริ่มจากน้องกนกวรรณ งามทอง ตัวแทนเยาวชน ในหมู่บ้าน ได้ออกมาเล่าถึงวัตถุประสงค์ในการทำงานวิจัยในครั้งนี้ว่าเราจะทำยังไงให้เราใช้ประโยชน์ จากป่าได้นานที่สุดและป่าอยู่กับเราได้นานที่สุดโดยมีการชี้แจงเบื้องต้นว่ากิจกรรมที่ต้องทำหลักๆนั้นก็ คือ 1. การทำความเข้าใจร่วมกันในทีมวิจัยและกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 2. การวางแผนการเก็บข้อมูล 3. การดำเนินการเก็บข้อมูล 4. การสรุปวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล 5. การศึกษาดูงาน 6. การจัดเวทีคืนข้อมูล 7. การถอดบทเรียนการทำงาน 8. การทำรายงานความก้าวหน้าและฉบับสมบูรณ์ คุณเกสร งามทอง ได้ ขึ้นมาพูดถึงคำถามวิจัยหลักและคำถามย่อยๆให้กับผู้เข้าร่วมรับฟังว่ารูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการ ป่าเพื่อใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนควรเป็นอย่างไร คุณสงัด อาจตัน ได้กล่าวถึงประเด็นศึกษา คือ สิ่งที่ ชุมชนจะต้องไปหาข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นต่างๆให้กับผู้เข้าร่วมได้รับฟังว่าพวกเขาอยากรู้อะไรกันบ้าง และจะไปหาข้อมูลอะไรกันบ้างในการทำวิจัยในครั้งนี้ คุณณัฐฉิ ขึ้นมาพูดถึงระยะเวลาการทำงานวิจัย / พื้นที่วิจัยและงบประมาณในการดำเนินงาน คุณวิโรจน์ ขึ้นมานำเสนอวิธีการดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้ว่า ทีมอยากเรียนรู้อะไรและจะทำอะไรกันบ้าง เพื่อหาแนวทางการจัดการป่าในเมืองที่จะดำเนินการต่อไปให้ สำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ คุณวิไลวรรณ ขึ้นมานำเสนอผลที่คาดว่าจะได้รับในการทำวิจัยในครั้งนี้ทั้ง

ในเชิงวิจัยและเชิงพัฒนา และขอฝากปาในเมืองไว้กับทุก ๆ ท่าน ๆ ขอให้ทุกคนให้กำลังใจสนับสนุนและเดินร่วมไปกับการจัดการป่าของชุมชนเรา

ช่วงท้าย ๆ เวทีคุณณัฐวุฒิ หัวหน้าโครงการ ได้บอกว่าการทำงานครั้งนี้เป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์กัน เน้นการทำงานเชิงประสาน การมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นสำคัญ ดังนั้นการทำงานของ ทีมวิจัยอาจจะต้องไปเกี่ยวข้องหรือไปรบกวนขอข้อมูลจากทุกส่วน จึงขอให้ทุกส่วนที่ได้เข้าร่วมเวทีในวันนี้ได้อำนวยความสะดวกในการทำงานของทีมวิจัยด้วย

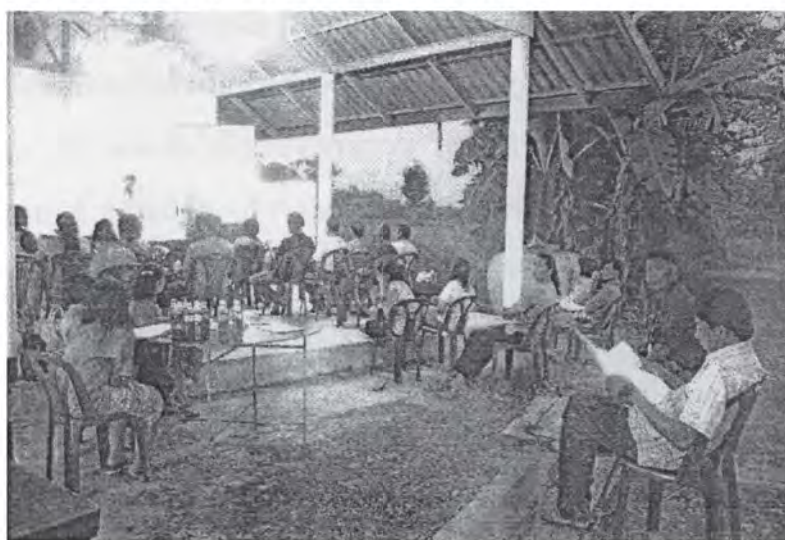
ข้อเสนอแนะจากหน่วยงานและผู้เข้าร่วม

ท่านปลัดอำเภอ ซึ่งได้รับมอบหมายจากนายอำเภอให้เข้ามาดูชีวิตทีมวิจัยป่าชุมชนมีขั้นตอนทำอะไรบ้าง ดีใจที่เห็นชุมชนลงนามซึ่งเกิดแนวคิดที่สนใจที่จะฟื้นฟูที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรในบ้านเราถ้าเราไม่เริ่มพัฒนาตัวเองก่อนแล้วใครจะมาช่วยเรา

รองนิวัติ รองนายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองสระแก้ว พวกท่านเป็นคนดีของประเทศไทยทุกคนที่คิดร่วมกันอนุรักษ์ป่าผืนเล็ก ๆ ผืนนี้ที่มีประโยชน์ต่อชุมชน ก็ขอให้ท่านไม่มีอะไรที่จะไปตัดไปต่อพวกท่านทำดีกันอยู่แล้วก็ขอให้ทำตัวอย่างนี้ต่อไปและทางเทศบาลเองก็ยินดีที่จะสนับสนุนแนวทางที่เกิดขึ้นอย่างเต็มที่

- **ปัญหา/อุปสรรคและข้อเสนอแนะ**

ในการจัดเวทีครั้งนี้ถือเป็นครั้งแรกของชุมชนข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นถือเป็นเรื่องปกติ แต่ข้อบกพร่องที่สังเกตได้ชัดเจนคือเรื่องเวลา เนื่องจากชุมชนเองติดภาระงานส่วนตัว เช่นยังไม่เลิกงาน แต่กำหนดการในการนำเสนอคือเวลา 16.30 น. ควรจะแจ้งให้ทราบ ว่ายังไม่เลิกงาน เพราะทำให้หน่วยงานต้องมารอ อาจทำให้ความเชื่อถือจากหน่วยงานลดลง

ภาพที่ 3.2 เวทีทำความเข้าใจกับผู้นำในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3.เวทีวางแผนการเก็บข้อมูล วันที่ 31 ตุลาคม 2552 เวลา 18.00 น.

ณ ศาลากลางบ้าน ชุมชนย่อยที่ 17 บ้านคลองนางชิง

• วัตถุประสงค์

- เพื่อวางแผนการเก็บข้อมูลทั้งหมด
- เพื่อสรุปภาพรวมโครงการและทบทวนความเข้าใจของทีมวิจัยเกี่ยวกับโครงการ
- แบ่งหน้าที่และวางแผนในการเก็บข้อมูลในป่า

• กลุ่มเป้าหมาย/ผู้เข้าร่วม

-ทีมวิจัย คลองนางชิง ประมาณ	38	คน
-ทีมศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ภาคตะวันออก	3	คน
รวมประมาณ	41	คน

• วิธีการ

- ประสานงานนัดหมายการพูดคุยกับทีมวิจัย
- พูดคุยสรุปภาพรวมโครงการและทบทวนความเข้าใจของทีมวิจัยเกี่ยวกับโครงการ
- วางแผนและแบ่งหน้าที่การเก็บข้อมูลในป่า
- สรุปการเงิน

• ผลที่เกิดขึ้น

ทีมวิจัยเข้าร่วมประชุมพร้อมกัน เมื่อเวลาประมาณ 18.00 น. ณ ศาลากลางหมู่บ้าน ได้ลงทะเบียนและแจกสมุดให้กับทีมวิจัยหรือคนที่เข้าร่วมประชุมทุกคน ทำให้วันนี้ทีมวิจัยมากันอย่างหนาตา การพูดคุยเริ่มต้นที่พี่เลี้ยงทบทวนโครงการให้ทีมวิจัยฟัง ตั้งแต่ชื่อโครงการ วิธีการทำงาน จนนำไปสู่เป้าหมาย แล้วได้สอบถามถึงความเข้าใจของทีมวิจัย ปรากฏว่ามีเพียงส่วนน้อยที่ตอบ แต่ก็ไม่สามารถตอบได้อย่างชัดเจนนัก จากนั้นได้เล่าถึงภาพรวม วิธีการทำงานของโครงการ ตั้งแต่ต้นจนจบ และขณะนั้นมาถึงขั้นตอนที่ 3 ซึ่งก็คือการวางแผนเก็บข้อมูล และการเก็บข้อมูล ซึ่งจากเดิมตั้งใจว่าจะเก็บข้อมูลในชุมชนก่อน ดังนั้นในการเก็บข้อมูลเราจึงเริ่มที่การสำรวจป่า ได้ชวนทีมวิจัยตั้งคำถามว่าหากเราต้องการทราบเรื่องป่าเราต้องรู้ข้อมูลอะไรบ้าง จากการระดมความคิดเห็น ทีมวิจัยจึงแบ่งการเก็บข้อมูลจากการสำรวจป่าเป็น 5 ประเภท ได้แก่ 1) ไม้ยืนต้น 2) สมุนไพร 3) สัตว์ป่า 4) ผักป่า และ 5) เห็ด และได้แบ่งหน้าที่ของผู้บันทึกข้อมูลในแต่ละกลุ่ม ซึ่งเป็นเยาวชน และแต่ละกลุ่มจะมีผู้รู้ในแต่ละเรื่อง และได้ชวนคุยว่า การจะได้มาซึ่งข้อมูลในแต่ละประเภทนั้น จะมีวิธีการเก็บอย่างไร เก็บได้จากใครบ้าง

ในการวางแผนการเก็บข้อมูล โดยได้เล้าถึงข้อมูลต่างๆ ที่จำเป็นต้องเก็บ มาใช้ประกอบในการทำวิจัย ซึ่งจะต้องประกอบด้วยข้อมูลหลักๆ 3 ด้านด้วยกัน

1) ข้อมูลชุมชน

- ประวัติความเป็นมา
- สถานการณ์ของชุมชนตั้งแต่อดีต-ปัจจุบัน
- สภาพพื้นที่ อาณาเขต ที่ตั้ง
- ระบบความสัมพันธ์ในชุมชน
- วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาในการจัดการป่า

2) ข้อมูลบริบทของป่าคลองนางชิง

- ประวัติความเป็นมาของป่า
- สถานการณ์ของป่าตั้งแต่อดีต-ปัจจุบัน
- สภาพพื้นที่ อาณาเขต ที่ตั้ง
- ทรัพยากรธรรมชาติในป่า (ต้นไม้-สัตว์ป่า)

3) ข้อมูลจากภายนอก

- ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานกับชุมชนต่างๆ
- ความคาดหวังต่อการใช้ประโยชน์จากป่าของหน่วยงานและชุมชน

การแบ่งหน้าที่ในการเก็บข้อมูล

ข้อมูล	รายละเอียด	ผู้รู้	ผู้บันทึก
ต้นไม้ในป่า	- ชื่อต้นไม้ - ลักษณะ - ประโยชน์ - สถานภาพ	ลุงสมฤทธิ์ ป้าทองใบ	น้องพัต
สัตว์ป่า/แมลง	- ชื่อ - ลักษณะ	คุณประมวล	น้องใหม่
สมุนไพร	- ชื่อ - ลักษณะ - สรรพคุณ - สถานภาพ	ลุงสมฤทธิ์	น้องดอม น้องหมว
ผักป่า	- ชื่อ	คุณสมบัติ	พี่เกษร

	- ส่วนที่รับประทานได้/การใช้ประกอบ เป็นอาหาร	คุณวิโรจน์	
เห็ด	- ชื่อ - รับประทานได้หรือไม่/ใช้ประกอบ อาหารอะไร	ป้ายิ้ม	น้องบี

อุปกรณ์และการเตรียมตัวเข้าป่า

- สมุด/ปากกา สำหรับจดบันทึก
- แผนที่ป่า ที่ชุมชนช่วยกันวาดเอง
- กล้องถ่ายรูป
- มีด
- น้ำดื่ม
- การแต่งกายรัดกุม

บุคลิกของนักวิจัย

- ช่างสังเกต
- ช่างสงสัย/ชอบตั้งคำถาม
- ต้องจดบันทึก

ภาพที่ 3.3 การวางแผนเก็บข้อมูล

4. การดำเนินการเก็บข้อมูล หลังจากทีมีวิจัยได้วางแผนการเก็บข้อมูลร่วมกันเป็นที่เรียบร้อยทางทีมวิจัยก็ได้ดำเนินการเก็บข้อมูลร่วมกันในแต่ละประเด็น โดยการเก็บข้อมูลป่านั้นก่อนเข้าสำรวจข้อมูลนั้นทางทีมก็ได้วางแผนที่โดยรวมของป่าเพื่อให้เห็นอาณาเขตโดยรอบของป่า จากนั้นก็ได้ดำเนินการลงพื้นที่เข้าเก็บข้อมูลในป่า โดยที่มีการแบ่งหน้าที่กันดังนี้ คนเฒ่าคนแก่ผู้รู้ก็ให้ข้อมูลเกี่ยวกับพันธุ์ไม้ พันธุ์สัตว์ เด็กเยาวชนก็เป็นผู้จัดบันทึกข้อมูลเรื่องราวความรู้ กลุ่มผู้ใหญ่ก็ได้ร่วมอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเช่น อาหาร ความปลอดภัยในการทำงาน ในการเก็บข้อมูลในป่านั้นได้มีการเก็บด้วยกันประมาณ 3 ครั้ง โดยข้อมูลที่ค้นพบมีด้วยกันหลายส่วนเช่น ข้อมูลพันธุ์ยืนต้นที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ พันธุ์ไม้สมุนไพร พืชพันธุ์ที่เป็นอาหาร เป็นต้น

เก็บข้อมูล สำรวจป่า (ครั้งที่ 1) วันที่ 14 ตุลาคม 2552 เวลา 18.00 น. ณ ศาลากลางบ้าน ชุมชนย่อยที่ 17 บ้านคลองนางชิง

- **วัตถุประสงค์**

1. เพื่อสำรวจทรัพยากรธรรมชาติในป่า
2. เพื่อวางแผนการทำแนวกันไฟ

- **กลุ่มเป้าหมาย/ผู้เข้าร่วม**

1. ทีมวิจัย คลองนางชิง 24 คน
 2. ทีมศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ภาคตะวันออก 3 คน
- รวมประมาณ 27 คน

- **วิธีการ**

1. วางแผนการเดินทางสำรวจป่าและวาดแผนที่ป่าอย่างมีส่วนร่วม
2. เดินสำรวจรอบแนวป่า
3. สรุปรายชื่อจากการสำรวจ
4. วางแผนการทำงานครั้งต่อไป

- **ผลที่เกิดขึ้น**

เมื่อทีมวิจัยมาถึงเวลาประมาณ 09.00 น. ต้องมีการวางแผนการเดินทางสำรวจและวาดแผนที่ก่อน แต่ทีมวิจัยเร่งรีบในการเข้าป่าทำให้การทำงานบางอย่างต้องเดินไปวางแผนไป ก่อนเข้าป่าผู้ใหญ่สัมฤทธิ์ได้วาดแผนที่ป่าอย่างคร่าวๆ พร้อมทั้งอธิบายแนวเขตให้ทีมวิจัยและลูกหลานทราบ และวางแผนกันว่าวันนี้เราจะเดินสำรวจป่ารอบแนวเขต ซึ่งในการสำรวจป่าครั้งนี้ นำทีมโดยผู้ใหญ่ในชุมชนซึ่งรู้เรื่องราวความเป็นมาของป่าได้อย่างดี นั่นก็คือผู้ใหญ่สัมฤทธิ์นั่นเอง เพราะ

นอกจากจะรู้แนวเขตดีที่สุดแล้ว ยังรู้จักต้นไม้ในป่ารวมถึงสรรพคุณทางยาทุกชนิด รวมถึง
 ปรุชานปรุชมวล และป่าทองใบ ซึ่งก็รู้จักต้นไม้เป็นอย่างดี

บรรยากาศของการเดินสำรวจป่าวันนี้ ทีมวิจัยทุกคนแต่งกายรัดกุมพร้อมจะลุยเต็มที่
 สวมเสื้อ-กางเกงแขนยาว รองเท้าบูท บางคนมีมิดิตติดมือมา บางคนก็มีถุง แต่สิ่งที่ทีมวิจัยทุกคน
 จะขาดไม่ได้เลยคือสมุดและปากกา เป็นเวลาประมาณ 10.00 น. จากศาลากลางบ้านเดินทาง
 มายังป่าเป็นระยะทางไม่ไกลนัก การเดินสำรวจจึงเป็นไปอย่างไม่รีบร้อน ทีมวิจัยต่างก็สนใจกับ
 การบันทึกข้อมูลที่ตัวเองรับผิดชอบ รอบๆ แนวเขตป่าจะเป็นที่นาของชาวบ้าน ซึ่งพ่อใหญ่
 สัมฤทธิ์ได้อธิบายว่า เขตแดนจะมีการเว้นที่ดินไว้รอบป่าเพื่อเป็นทางสาธารณะประมาณ 3 เมตร
 ซึ่งคาดว่าอนาคตอาจจะทำแนวกันไฟรอบป่า เพราะหลายปีที่ผ่านมาเกิดไฟไหม้หลายครั้งจาก
 การเผาที่นา ทำให้ไฟลุกลามเข้าไปในป่า จนทำให้ต้นไม้บางชนิดเหลือน้อยเต็มที การเดิน
 สำรวจป่านั้น ทีมวิจัยจะเดินต่อกันเป็นแถวยาวพร้อมกับสังเกตสิ่งที่ตนเองเห็น ไม่ว่าจะเป็นต้นไม้
 ผักป่า สมุนไพร โดยผู้รู้ ได้แก่ผู้ใหญ่หลายคนจะเป็นคนบอกชื่อ ประโยชน์ ลักษณะ เด็กๆ
 เยาวชน จะเป็นคนจดบันทึก จากการสำรวจครั้งนี้ทำให้บันทึกข้อมูลได้ประมาณ 50 ชนิด

หลังจากกลับมาที่ศาลา มารับประทานอาหารร่วมกัน ซึ่งเป็นอาหารที่ทีมวิจัยทำกันเอง
 เมื่อรับประทานเสร็จแล้ว ก็เป็นการสรุปข้อมูล และชี้แจงเรื่องการใช้จ่ายเงินโครงการ

• ปัญหา/อุปสรรค และข้อเสนอแนะ

ในช่วงของการเก็บข้อมูลนั้น เป็นไปด้วยดี ไม่มีปัญหาใดๆ ทุกคนต่างให้ความสนใจ
 รับประทานอาหาร สรุปข้อมูลแล้ว มีทีมวิจัยบางส่วนที่เร่งกระบวนการทำงาน (แบบขอไปที) ทำ
 ให้ต้องเร่งสรุปข้อมูล และไม่ได้ตอบทเรียนกระบวนการทำงาน และเมื่อมีการชี้แจงเรื่องการเงิน
 ก็ปรากฏว่าเกิดความเข้าใจผิดเรื่องค่าตอบแทนในการเก็บข้อมูล ว่าถ้ามาเก็บแล้วจะได้คนละไม่
 ต่ำกว่า 200 บาท/คน/วัน ทำให้มีคนมาเก็บข้อมูลมากถึง 24 คน เมื่อชี้แจงว่าไม่ได้เป็นเช่นนั้น มี
 ทีมวิจัยบางกลุ่ม ได้แสดงความไม่พอใจ ว่าถ้าอย่างนั้นทำไมไม่บอกตั้งแต่แรก ถ้าอย่างนั้นจะได้
 ไม่ต้องมา แล้วก็เดินกลับไป (สังเกตเห็นความไม่พอใจได้ชัดเจน) ซึ่งอาจมาจากความเข้าใจ
 คลาดเคลื่อนและการสื่อสารของพี่เลี้ยงและหัวหน้าทีมวิจัยด้วย ซึ่งทีมวิจัยที่เหลือจะกลับไปทำ
 ความเข้าใจกับทีมใหม่ และค่าอาหารวันนี้เหรียญกษาปณ์จ่ายก่อน เนื่องจากเงินอยู่กับหัวหน้า
 โครงการ

ในครั้งต่อไปทางทีมวิจัยจะต้องชี้แจงและทำความเข้าใจกันให้ชัดเจนถึงรายละเอียดการ

ใช้จ่ายงบประมาณ ส่วนการบริหารจัดการทางหัวโครงการก็จะอำนวยความสะดวกให้กับทางชุมชนให้มากยิ่งขึ้นโดยการมีการเขียนแผนการใช้จ่ายงบประมาณในแต่ละครั้งเพื่อความพร้อมของการทำงานในด้านงบประมาณ

ภาพที่ 3.4 การเก็บข้อมูลในพื้นที่ป่า

เก็บข้อมูลสำรวจป่าครั้งที่ 2 วันที่ 22 พฤศจิกายน 2552 เวลา 08.30-13.30 น. ณ ศาลากลางบ้านคลองนางชิง

- **วัตถุประสงค์**

1. เพื่อวางแผนในการเก็บข้อมูลจากการสำรวจป่า ครั้งที่ 2
2. เพื่อหาแนวทางการดำเนินงานในเชิง (ปฏิบัติ)
3. เพื่อวางแผนการดำเนินงานในระยะต่อไป

- **กลุ่มเป้าหมาย/ผู้เข้าร่วม**

1. ทีมวิจัย คลองนางชิง ประมาณ 13 คน
 2. ทีมศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ภาคตะวันออก 2 คน
- รวมประมาณ 15 คน

- **วิธีการ**

1. วางแผนการเดินทางสำรวจ โดยการวาดแผนที่และแบ่งหน้าที่ในการบันทึกข้อมูล
2. เดินทางสำรวจตามที่วางแผน และทีมเยาวชนบันทึกข้อมูล
3. สรุปข้อมูลที่สำรวจได้
4. วางแผนการดำเนินงานครั้งต่อไป

• ผลที่เกิดขึ้น

ทีมวิจัยและพี่เลี้ยงพร้อมกันที่ศาลากลางหมู่บ้านเวลา ประมาณ 08.30 น. และได้ช่วยกันวางแผนโดยพ่อใหญ่สมฤทธิ์ เป็นคนนำวาดแผนที่ โดยมีคุณวินัย และคุณสงัด ร่วมแรงวาด ถือว่าเป็นแผนที่ป่าอย่างมีส่วนร่วม ตกลงกันว่าวันนี้เราจะสำรวจทางด้านทิศตะวันออกของป่าก่อน โดยใช้ถนนในป่าเป็นเส้นแบ่ง

09.00 น. การเดินสำรวจป่าครั้งนี้ เราสำรวจเพิ่มเติม หากชนิดไหนที่สำรวจแล้ว เราจะไม่เจาะลึกในรายละเอียดเพราะจะทำให้เสียเวลา เนื่องจากมีเวลา สำรวจเพียงครึ่งวัน รูปแบบการเดิน นำโดยพ่อใหญ่สมฤทธิ์เดินนำทาง และเดินกันเป็นกลุ่ม บางครั้งก็เป็นกลุ่ม เมื่อพ่อใหญ่พูดถึงต้นไม้ชนิดใด ถ้าอยู่ในกลุ่มพืชที่ตัวเองรับผิดชอบ เด็กๆ ก็จะจดบันทึกลงสมุดของตัวเอง และซักถามรายละเอียดเพิ่มเติม เช่น ประโยชน์ หรือสรรพคุณหากเป็นพืชสมุนไพร เป็นไม้ชนิดใด เป็นต้น ทำให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคน 3 วัน ได้แก่ วิทยุแก่ประสบการณ์ (สูงอายุ) วิทยุกลางๆ ที่ได้รับรู้ข้อมูลที่เด็กได้สอบถาม ซึ่งบางเรื่องเป็นเรื่องที่ตัวเองไม่เคยรู้มาก่อน หรือถ้ารู้จักแสดงความคิดเห็น เป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูล และวันเด็ก ซึ่งเป็นเยาวชน ชั้น ป.2-ป.6 ประมาณ 6-7 คน

นอกจากการบันทึกความหลากหลายทางชีวภาพในป่าแล้ว เรายังได้เน้นจุดที่สำคัญ ซึ่งเป็นจุดเด่นในป่า ที่สามารถจะพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ได้ในอนาคต เช่น กอไผ่ ไม้ใหญ่ บริเวณที่มีต้นไม้บางชนิดขึ้นหนาแน่น เช่น ดงหนามคอง ป่าผักบุ้ง หรือพื้นที่ว่าง ที่น่าจะเอากะเจียวมาปลูก และช่วยกันค้นหาต้นไม้ที่มีค่าบางชนิดที่เคยมีแต่อาจจะหายไป ซึ่งในครั้งนี้ได้พบกล้าต้นหมี่ 1 ต้น ที่คนสมัยก่อนนำมาสระผม ซึ่งทางกลุ่มแม่บ้านอย่างป่าสมบัติ อาจจะนำไปพัฒนาเป็นส่วนผสมในแชมพู ที่ผลิตใช้เองจากการอบรมที่ศูนย์กิจกรรมธรรมชาติสระแก้ว (บ้านดิน) อาจเป็นสินค้าของชุมชนในอนาคต ในครั้งนี้ หัวหน้าโครงการ คือคุณณัฐวุฒิ ได้ถ่ายวิดีโอการเก็บข้อมูลของทีมวิจัยไว้ด้วย

การเดินป่าเสร็จสิ้นเมื่อเดินครบรอบ แล้วมาถึงที่จุดเริ่มต้น จากนั้นทีมวิจัยก็ได้เดินทางกลับไปที่ศาลา เพื่อสรุปข้อมูล รูปแบบเป็นการนั่งล้อมวงคุยกัน โดยพี่เลี้ยงเป็นคนช่วยบันทึกข้อมูลลงบนบอร์ดแล้วเลขาฯ ก็บันทึกข้อมูลลงในสมุด จากการสำรวจครั้งนี้พบต้นไม้เพิ่มอีกประมาณ 30 ชนิด โดยให้เด็กๆ บอกว่าได้จดต้นอะไรไว้บ้าง พ่อใหญ่ก็จะคอยบอกลักษณะและประโยชน์หรือสรรพคุณ

เนื่องจากช่วงบ่ายทีมวิจัยหลายท่านมีธุระ การสรุปข้อมูลจึงมีเวลาจำกัด ในครั้งนี้จึงไม่ได้พูดคุยถึงบริบทของป่า จากการพูดคุยทำให้ได้ทราบว่าหลายคนมีความรู้ต่างๆ จึงฝากไว้

ให้ถ่ายทอดออกมาเป็นตัวหนังสือ เช่น เรื่องการทำนา ช่างไม้ สมุนไพร จักสาน เป็นต้น และช่วงท้ายของการพูดคุย ได้ชวนคุยถึงเรื่องที่ชุมชนสนใจเกี่ยวกับป่า คือเรื่องแนวกันไฟ เพราะหลังจากช่วงเกี่ยวข้าว คือช่วงนี้ ต่อไปชาวบ้านจะเผาเศษฟางของตัวเอง ซึ่งเป็นช่วงที่เสี่ยงที่ไฟจะลามเข้าป่ามา เพราะช่วงหน้าแล้ง โดยปกติเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปีจะมีไฟเข้ามา บางครั้งชาวบ้านก็ช่วยกันดับ และได้กำลังสนับสนุนจากเทศบาล แต่บางครั้งก็ไม่มีน้ำดับ และลมก็แรงมาก บางครั้งทำได้เพียงกันไฟไม่ให้เข้าที่ของตนเอง จนไฟป่ากลายเป็นเรื่องธรรมดาไปแล้ว ดังนั้นเรื่องการป้องกันไฟป่าจึงเป็นเรื่องเร่งด่วนในช่วงนี้ ที่ทีมวิจัยจะต้องลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งแนวทางในการทำแนวกันไฟก็มีหลายแบบ ซึ่งออกแบบกันไว้ประมาณ 4 แบบ ได้แก่

1. การขุดเป็นร่องน้ำ
2. การไถเป็นแนว
3. การปลูกพืชกันไฟ (ต้นกล้วย)
4. การทำแนวแล้วชิงเผา

จากการระดมความคิดเห็น ความต้องการ ปัญหา และข้อจำกัดหลายอย่าง และเรื่องงบประมาณ ซึ่งหัวหน้าโครงการต้องประสานกับทางเทศบาลเพื่อขอความช่วยเหลือ ซึ่งยังไม่แน่ใจว่าเรื่องงบประมาณนั้นจะอนุมัติได้หรือไม่ เนื่องจากต้องมีข้อมูลที่เป็นรายงานก่อน แต่หากประสานให้รถมาไถอาจจะทำได้ ดังนั้นวิธีที่น่าจะเป็นไปได้และแก้ปัญหาได้ทันการณ์คือวิธีที่ 4 โดยให้รถไถตามแนว 3 เมตร แล้วเผาหญ้าแห้งและวัชพืชบริเวณรอบนอก (ชิงเผา) เพื่อให้หมดเชื้อเพลิง และให้รถนำวิ่งตามเพื่อควบคุมไฟ โดยหัวหน้าโครงการเสนอว่าเราควรจะทำก่อนปีใหม่ ประมาณวันที่ 15 ธันวาคม ควรจะมีการวางแผนร่วมกันระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่เทศบาลก่อนลงมือปฏิบัติจริง ทำการวางแผนเขต ความกว้าง และความยาว ซึ่งอาจจะแนวกันไฟทางด้านทิศเหนือและตะวันออกของป่าก่อน แต่หากเป็นไปได้จึงทำรอบป่า ซึ่งครั้งต่อไปที่เลี้ยงจะต้องติดตามเรื่องการทำแนวกันไฟ และสรุปข้อมูลจากการสำรวจป่า ข้อมูลบริบทชุมชน และวางแผนการสำรวจข้อมูลที่เหลือ

● ปัญหา/อุปสรรค และข้อเสนอแนะ

ช่วงนี้เป็นช่วงที่ชาวบ้านเก็บเกี่ยวผลผลิต คือการเกี่ยวข้าว จึงทำให้มีส่วนหนึ่งไม่สามารถมาร่วมได้ (แต่ก็เป็นเพียงส่วนน้อยเท่านั้น) การเก็บข้อมูลจึงทำได้เท่าที่ชุมชนสะดวก การนัดหมายครั้งต่อไปคงต้องถามให้ชัดเจน

ภาพที่ 3.5 การทบทวนและวางแผนเก็บข้อมูลครั้งที่ 2

ภาพที่ 3.6 การสำรวจเก็บข้อมูลป่าครั้งที่ 2

ตารางที่ 2 ตัวอย่างของการเก็บข้อมูลไม้ยืนต้น

ชื่อต้นไม้	ลักษณะ	การใช้ประโยชน์	สถานการณ์
1. จีวป่า	ลำต้นมีหนาม ใบรูปนิ้วมียาง	ยารักษาแผลบริเวณ ปาก ลูกใช้ทำสำลี นุ่น	น้อย
2. ชีเหล็กป่า	ลำต้นขรุขระ ใบ คล้ายชีเหล็กบ้านแต่ หนาและดำกว่า	เป็นยาแก้ลม ขับถ่าย(ใบ)	น้อยลง (เพราะมีการตัดโค่น)

3. โพธิ์	ตรง เรียบ ขนาดใหญ่ ใบรูปหัวใจ	ให้ร่มเงา ลูกเป็นอาหารสัตว์	น้อย 2 - 3 ต้น
4. ตี๋แดง	ยอดสีแดง ใบเรียวแหลม ต้นเล็ก ต้นมีหนาม	กินได้แต่มีรสฝาด	มีมากทนไฟ ดายยาก
5. ตี๋ขาว	ยอดขาว /ใบสีขาว	กินได้ มีรสเปรี้ยวปรุนอาหาร	มีน้อย คนนิยมกิน ล้อมเอาไปปลูก

ตารางที่ 3 ตัวอย่างข้อมูลผักป่า

ชื่อ	ลักษณะ	ส่วนที่กินได้/นำไปทำอาหาร	สถานภาพ
1.ย่านาง	เถาว์ ใบสีเขียวเข้ม	เป็นยาล้างสารพิษ สมุนไพรทำอาหาร	มีมาก
2.เจียง / เขียว	เถาว์ ใบสีแดง	ยอดกินได้ หัวกินได้	มีน้อย
3. กระเจียว	พืชล้มลุก ดอกสีขาว / แดง	ดอกต้มจิ้มน้ำพริก / แกงเป็นผัก	มีปานกลาง
4.หวายป่า	ต้นมีหนามใบเล็กเรียวลำต้นอ่อน	ยอดอ่อนแกง/เครือนำมาจกसान	มีน้อย
5.หน่อไม้	ต้นสูงเรียว ใบเล็ก เป็นกอพุ่มใหญ่	หน่อเอาแกง/ต้นทำเครื่องจกसान/บ้านเรือน	มีมาก
6.กลอย	เถาว์/เครือ มีหัวใต้ดิน	นำมาประกอบเป็นอาหาร/ขนม (กินมากมีอาการเมา)	มีมาก
7.ผักบุ้งป่า	เป็นเถาว์ใบสีเขียวเหมือนผักบุ้งทั่วไป	นำยอดอ่อนไปประกอบอาหาร ใบแก่นำไปเลี้ยงสัตว์ได้	มีมาก
8.ถั่วป่า	เป็นเครือ มีผลเรียวยาว	นำยอดไปประกอบอาหารได้	มีน้อย

	(คล้ายถั่วบ้าน)		
9.อีลอกอี ลาย	เป็นพืชล้มลุก	ต้นนำไปประกอบอาหาร	มีปานกลาง
10.ติ้ว	ไม้ยืนต้น	ใบอ่อนสามารถนำไปประกอบ อาหารได้	มีมาก

หลังจากที่ทีมวิจัยเริ่มต้นการเก็บข้อมูลในป่ามาพอสมควรแล้วในการเก็บข้อมูลครั้งที่2 นี้ก็มีการสืบค้นข้อมูลชุมชนร่วมด้วย โดยจัดเป็นเวทีวงนั่งพูดคุย ชักถามกันโดยแบ่งเป็นกลุ่มแผนที่ชุมชน กลุ่มประวัติชุมชนและการเปลี่ยนแปลง ประเพณีวัฒนธรรมความเชื่อ กลุ่มภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ จากการพูดคุยข้อมูลชุมชนทำให้เห็นว่าชุมชนที่มีความสัมพันธ์กับป่าที่นี้มาโดยตลอดทั้งเป็นแหล่งอาหาร ยาสมุนไพร ของใช้ เป็นต้น

ภาพที่ 3.7 การเก็บข้อมูลชุมชน

5.การสรุป วิเคราะห์ข้อมูล หลังจากแต่ละครั้งเมื่อมีการเก็บแล้วก็ได้นำข้อมูลนั้นมาสรุปและแลกเปลี่ยนกันอย่างต่อเนื่อง จนทำให้สามารถค้นพบพันธุ์ไม้ที่เป็นประโยชน์กับชุมชนนั้นมากมายและนอกจากนี้ยังได้พบพื้นที่ป่าบางส่วนที่ว่างเปล่าอยู่3-4ที่จึงทำให้ทีมวิจัยมีความเห็นร่วมกันว่าควรที่จะเสริมพันธุ์ไม้ในพื้นที่ว่างเพื่อให้ป่าสมบูรณ์มากขึ้น

ภาพที่ 3.8 การสรุป วิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน

นอกจากการเก็บข้อมูลในป่าแล้วยังได้ข้อมูลสิ่งที่เป็นปัจจัยที่ทำให้ป่าไม่เจริญเติบโตเท่าที่ควร นั่นก็คือไฟป่า เมื่อได้มีการเก็บข้อมูลเรื่องนี้อย่างครบวงจรแล้วก็ทำให้รู้ช่วงของการที่ไฟจะเข้า จึงทำให้ทีมวิจัยเริ่มใช้ประโยชน์จากข้อมูลตรงนี้ไปวางแผนการป้องกันไว้ไฟเข้ามาในพื้นที่ป่าได้สำเร็จ โดยทำแนวกันไฟรอบป่าและปลูกพืชแนวกันไฟเช่นต้นกล้วยเพราะทนไฟและเป็นพืชที่อวบน้ำจึงทำให้เป็นฉนวนกันไฟได้ดี เมื่อไฟป่าไม่เข้าก็ทำพิธีพรรณในป่าได้มีเวลาพักฟื้นตัวจึงทำให้ปีที่ผ่านมานั้นป่ามีความสมบูรณ์มากขึ้น จากการเก็บข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวกับป่านำมาจัดหมวดหมู่ก็ทำให้ข้อมูลที่จะนำไปใช้ประโยชน์ได้ชัดเจนมากขึ้น ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ทำให้ชุมชนเริ่มเห็นว่าสิ่งเหล่านี้นอกจากคนในชุมชนได้รู้แล้ว เด็กเยาวชน ประชาชนข้างเคียง หรือหน่วยงานควรน่าจะ得以ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าตรงนี้นำมาจัดการให้เกิดประโยชน์ด้านการสร้างความรู้และเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่าง ธรรมชาติกับธรรมชาติและธรรมชาติกับคน

จากการสรุปข้อมูลชุมชนทำให้ทีมวิจัยค้นพบว่าในชุมชนนั้นมีต้นทุนศักยภาพในด้านความรู้เกี่ยวกับการพึ่งตัวเอง โดยแต่ละครัวเรือนมีการทำพืชผักสวนครัวตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงโดยที่พืชพันธุ์บางส่วนก็นำมาจากป่าและบางส่วนก็นำไปปลูกเสริมในป่าบ้างก็มี จากการดูข้อมูลที่สรุปร่วมกันและได้มีการนำข้อมูลที่สรุปนั้นไปปฏิบัติจนเกิดผลแล้วบางส่วนนั้นทำให้ ทีมวิจัยมีการกำหนดทิศทางร่วมกันในการที่จะสร้างรูปแบบการจัดการป่าในเมืองเพื่อใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนของชุมชน ดังนี้

1. การสร้างเป็นแหล่งเรียนรู้ ห้องเรียนธรรมชาติ
2. การสร้างเป็นป่าเศรษฐกิจพอเพียง เช่นป่า 3อย่างประโยชน์ 4อย่าง
3. การสร้างเป็นแหล่งที่พักผ่อน หย่อนใจ เป็นที่พักผ่อนของคนในชุมชนและนอกชุมชนหรือคนในเมือง

ซึ่งทิศทางของแนวทางเหล่านี้จะยังไม่เป็นข้อสรุปที่แน่นอนเพราะยังต้องมีการสังเคราะห์

ข้อมูลที่ชัดเจนและกว้างขวางกว่านั้นก็คือ ต้องมีการศึกษาดูงานพื้นที่ที่มีประสบการณ์เพื่อที่จะเห็นแนวทางที่หลากหลายที่จะนำมาปรับใช้ในพื้นที่ได้ และจัดเวทีคืบข้อมูลให้กับชุมชน ผู้นำ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันวางทิศทางการพัฒนาการจัดการป่าในเมืองให้ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

6.เวทีคืบข้อมูล

• วัตถุประสงค์

- เพื่อให้ผู้เข้าร่วมเวทีได้รู้ข้อมูลและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลจากการวิจัยป่าในเมืองและชุมชนคลองนางซิง
- เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและสร้างเครือข่ายในการอนุรักษ์ป่าในเมืองคลองนางซิง
- เพื่อให้ผู้เข้าร่วมเวทีได้แลกเปลี่ยนเสนอแนะ เติบโต แนวทางการจัดการป่าในเมืองให้เป็นแหล่งเรียนรู้
- เพื่อทดลองเดินจุดเรียนรู้ในป่าคลองนางซิง

• กลุ่มเป้าหมาย /ผู้เข้าร่วม

-ชุมชนใกล้เคียง/เขตเทศบาล	40	คน
-โรงเรียน/วิทยาลัยชุมชน/กศน.	20	คน
-เทศบาลเมืองสระแก้ว(ผู้บริหาร/สท.)	16	คน
-จังหวัด/อำเภอ	10	คน
-ทีมวิจัย	30	คน
-ทีมพี่เลี้ยง	4	คน
-สื่อมวลชน	3	คน
รวม	120	คน

• วิธีการ/กำหนดการ

เวลา	กิจกรรม
08.30-09.00น.	ลงทะเบียน+รับเอกสาร
09.00-09.30น.	กล่าวต้อนรับ /บอกวัตถุประสงค์ของเวที /ชี้แจงกำหนดการ เวทีโดยคุณประมวล วงษ์ดี ประธานชุมชนและทีมวิจัย
09.30-10.30น.	ทีมวิจัยนำเสนอข้อมูลที่ค้นพบจากการวิจัย ดำเนินรายการโดย ว่าที่ร้อยตรีณัฐวุฒิ ดวงรัตน์ หัวหน้า

	โครงการฯ
10.30-12.00น.	ทดลองเดินเส้นทางจุดศึกษาธรรมชาติป่าในเมือง คลองนางซิง จำนวน 9 จุด
12.00-13.00น.	รับประทานอาหารกลางวันร่วมกัน
13.00-14.00น.	ชวนแลกเปลี่ยนและข้อเสนอแนะจากการทดลองเดินจุดศึกษา ธรรมชาติป่าในเมืองคลองนางซิง โดย ผศ.ไพโรจน์ แสงจันทร์ และทีมศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อ ท้องถิ่น ภาคตะวันออก
14.00-14.30น.	จุดประกายสร้างแผนการอนุรักษ์ป่าในเมืองโดยการมีส่วนร่วม ของชุมชนเพื่อการใช้ประโยชน์ที่ยั่งยืน โดย นายกเทศมนตรี เทศบาลเมืองสระแก้ว

• ผลที่เกิด

ในบรรยากาศช่วงเช้า ณ บริเวณป่าสาธารณะประโยชน์นั้นทีมวิจัยต่างกันมาเตรียมความพร้อมของสถานที่ตั้งแต่เช้ากันอย่างแข็งขันและในวันนี้ถือว่าหลาย ๆ อย่างเป็นใจให้เช่นอากาศดูสดใส ไม่ร้อน ส่วนสภาพของป่าก็ดูสวยงาม ชุ่มเย็น เพราะ ก่อนหน้าการจัดเวทินั้นฝนได้ตกลงมาล่วงหน้าทำให้พันธุ์ไม้ในป่านั้นออกหน่อ แดกใบอ่อนดูสดใส เช่น ยอดดัดแดง ดัดขาว เห็ดต่างๆ เป็นต้น

ต่อมาในช่วงสายๆก็มีผู้ที่เข้าร่วมเวทีได้ทยอยเดินทางมามีทั้งที่เป็นตัวแทนผู้นำหมู่บ้านในเขตเทศบาล ตัวแทนหน่วยงาน เช่น ผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้อำนวยการศูนย์วิทยาศาสตร์ พัฒนาสังคม จังหวัด(พมจ.) เทศบาลเมืองสระแก้ว นอกจากนั้นก็ยังมีในส่วนของศูนย์กิจกรรมธรรมชาติ จ.สระแก้ว มาร่วมด้วย ซึ่งก็ทำให้เห็นว่าป่าแห่งนี้ได้รับความสนใจจากคนภายในและภายนอกพอสมควร ในช่วงเวลาที่รอการเริ่มเวทินั้นทางทีมวิจัยก็ได้จัดนิทรรศการภาพถ่ายเกี่ยวกับการทำงานวิจัยของชุมชนและสิ่งที่น่าสนใจจากการวิจัยเช่นพันธุ์ไม้สมุนไพร ไม้สวยงามต่างๆ ซึ่งก็ได้รับความสนใจจากผู้เข้าร่วมเป็นอย่างดี ในช่วงนั้นก็มีการประชุม ซึ่งได้รับหน้าที่เป็นพิธีกรได้กล่าวต้อนรับ ทักทาย กับผู้เข้าร่วมและได้บอกถึงกำหนดการและกิจกรรมต่างๆในเวทีครั้งนี้

จากนั้นในช่วงของการเริ่มต้นเวทีการนำเสนอข้อมูลการวิจัยนั้นทางหัวหน้าโครงการได้แนะนำผู้เข้าร่วมเวทีรวมถึงนักวิจัยชุมชนด้วย เมื่อในการพูดคุยเริ่มรู้จักกันมากขึ้นทางหัวหน้าโครงการก็ได้เกริ่นนำถึงที่มาที่ไปของการวิจัยที่มีความแปลกที่ชาวบ้านได้ลุกขึ้นมาทำวิจัยเพื่อรักษาป่าเพราะปกติเรื่องของการวิจัยจะเป็นเรื่องของนักวิชาการ ผู้มีความรู้ จึงทำให้เป็นเรื่องที่น่าสนใจในการที่ชาวบ้านทำวิจัยด้วยตัวของชาวบ้านเองแล้วได้ค้นพบอะไรบ้าง ซึ่งการนำเสนอนั้นก็แบ่งเป็น 2 ส่วนหลักๆนั้นก็คือ ส่วนของข้อมูลชุมชน โดยมีคุณป้าทองใบเป็นผู้ถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชน

ที่เกี่ยวข้องกับป่า ซึ่งก็ได้ย้อนหลังกลับไปประมาณ 60 กว่าปี คุณป้าทองใบได้ให้ข้อมูลไว้ว่าป้าสมัยนั้นอุดมสมบูรณ์ มีบ้านเรือนอยู่ไม่กี่หลัง อาชีพหลักในสมัยนั้นคือ ทำนา ซึ่งก็ทำให้ผู้เข้าร่วมได้เห็นภาพอดีตของป่าและชุมชนแห่งนี้ได้ชัดขึ้น

ต่อมาเป็นการบอกเล่าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาของคนในชุมชนโดยลงสัมผัสที่ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลป่าและอิงอาศัยกัน เช่น เรื่องของสมุนไพร ความเชื่อเกี่ยวกับป่า ซึ่งชาวบ้านที่นั่นนับถือเจ้าพ่อกระบัตลาย เพราะมีความเชื่อว่าเจ้าพ่อเป็นผู้ที่ดูแลป่าและหมู่บ้านให้มีความสุข จากนั้นก็ ดต.วิโรจน์ ก็ได้นำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสภาพของป่าสาธารณะประโยชน์ 18 ไร่ นี้ ว่าเป็นป่าผสมระหว่างป่าเบญจพรรณกับป่าเต็งรังและยังสอดคล้องกับป่า 3 อย่างประโยชน์ 4 อย่างด้วย เพราะมีทั้งพืชสมุนไพร อาหารไม้เศรษฐกิจ ของใช้ในครัวเรือนต่างๆ ต่อมาลุงสงค์ได้พูดถึงเรื่องของบทบาทของหน่วยงานที่เข้ามาสนับสนุนทั้งในด้านของงบประมาณ คนทำงาน จากหลายๆ แหล่งเช่น อำเภอช่วยเรื่องการทำแนวกันไฟ กรมส่งเสริมคุณภาพและสิ่งแวดล้อม ป่าไม้ และโรงเรียนมัธยมสระแก้วสนับสนุนในเรื่องของการปลูกต้นไม้เสริมในป่า นอกจากนี้ลุงสงค์ได้พูดถึงความคาดหวังของคนที่เกี่ยวข้องทั้งคนในและนอกชุมชน รวมถึงหน่วยงานที่มีความเห็นด้วยกับการที่ชุมชนได้ทำการอนุรักษ์ดูแลป่าและยินดีที่จะเข้ามาเป็นแนวร่วมและช่วยประชาสัมพันธ์ ในช่วงต่อมาคุณวินัย ก็ได้เสนอแนวทางที่ทางทีมวิจัยได้ค้นพบจากการสืบค้นข้อมูลร่วมกันซึ่งมีด้วยกัน 3 แนวทางคือ การเป็นห้องเรียนธรรมชาติ การเป็นป่าใช้ประโยชน์ป่า 3 อย่างประโยชน์ 4 อย่าง การเป็นที่พักผ่อน หย่อนใจและฟอกปอดของคนเมือง

หลังจากที่ทางทีมวิจัยได้นำเสนอข้อมูลทั้งหมดแล้วก็ให้ผู้ที่ได้ฟังข้อมูลได้เสนอแนะและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งก็มีผู้ที่สะท้อนความคิดเห็นถึงเรื่องของการใช้ประโยชน์เชิงการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ การใช้ประโยชน์เชิงคุณค่าของระบบธรรมชาติเช่น เรื่องของแหล่งเรียนรู้ แหล่งอาหาร แหล่งยาสมุนไพร เป็นต้น จากนั้นทีมวิจัยก็ได้พาผู้เข้าร่วมเวทีได้เดินทดลองจุดเรียนรู้ธรรมชาติในป่า โดยมีทั้งหมด 9 จุดการเรียนรู้ โดยจุดจุดศึกษาที่ 1 แผนที่ป่าของเรา (คุณประมวล วงษ์ดี) ซึ่งจะพูดถึงลักษณะของกายภาพของป่า จุดศึกษาที่ 2 สารพัดเห็ด(ดต.วิโรจน์ รูปชัยภูมิ) เป็นจุดที่พูดถึงเห็ดที่มีอยู่ในป่าว่ามีกี่ชนิด ใช้ประโยชน์อะไรได้บ้าง ออกช่วงฤดูไหน ซึ่งในจุดนี้ก็ได้อีกคนเสนอว่าน่าจะมีรูปภาพของเห็ดให้ดูด้วย จุดศึกษาที่ 3 ไฟมาป่าหมด (คุณวินัย มานะประเสริฐพร) จะพูดถึงผลกระทบของการที่ไฟไหม้ป่าและการป้องกันแก้ปัญหาของคนในชุมชน จุดศึกษาที่ 4 เครือสัมพันธ์(คุณสมปอง สมบูรณ์กุล) เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับเกววัลย์ที่มีอยู่ในป่าและการใช้ประโยชน์ จุดศึกษาที่ 5 สามัคคีคือพลัง (คุณสงค์ อาจตัน) เป็นเรื่องของการใช้ประโยชน์และความสำคัญของไฟที่เกี่ยวข้องกับคน จุดศึกษาที่ 6 ผักไร้สาร (คุณเกสร งามผ่อง) เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผักธรรมชาติที่สามารถนำมารับประทานได้ จุดศึกษาที่ 7 ไม้ร่มเย็น ไม้ยั้งยั้ง (คุณสัมฤทธิ์ อาจตัน) ได้พูดถึงลักษณะ คุณค่าของไม้ยืนต้นที่เป็นไม้ให้ร่มเงา สร้าง

ความร่วมมือกันให้กับป่า จุดศึกษาที่ 8 ไม้โอ๊คยู (คุณป้าทองใบ มานะประเสริฐพร) เป็นไม้ที่ถูกล้อมไว้แล้ว ก่อนที่ชาวบ้านจะอนุรักษ์แต่ยังไม่ได้แยกออกจากป่าไปชาวบ้านจึงนำเอาผ้าเหลืองมาบวชไว้ และจุดศึกษาที่ 9 ป่าพอกิน พอไซ้ (คุณчим พรหมมา) เป็นเรื่องของการที่นำเอาใบและผลของไม้ในป่าไปประยุกต์ใช้กับของใช้ในครัวเรือนเช่น แชมพู น้ำยาซักผ้า เป็นต้น

จากการผู้เข้าร่วมได้เดินเรียนรู้ตามจุดศึกษาธรรมชาติในป่าแล้วนั้นก็ได้อะทอนมุมมองในเรื่องต่างๆดังนี้

การใช้ประโยชน์ ส่วนใหญ่เห็นด้วยที่จะทำเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนที่จะรองรับ เด็กนักเรียนเยาวชน ได้เข้ามาเรียนรู้ ธรรมชาติ การดำเนินชีวิตของคนที่มีสัมพันธ์กับป่า และสามารถเป็นสถานที่จัดค่ายลูกเสือได้ด้วย นอกจากนี้ยังมีในเรื่องของการเป็นสถานที่บำบัดผู้ป่วยที่อยู่ในระหว่างพักฟื้น เป็นคลังยาสมุนไพรให้กับโรงพยาบาลได้อีกทาง

สิ่งที่ควรเพิ่มเติม สะทอนในเรื่องของการจัดระบบข้อมูล การมีสื่อประกอบการนำเสนอในแต่ละจุดศึกษา เส้นทางเดินป่ายังไม่ชัดเจน ขาดกลองในการเดินศึกษาเรียนรู้ในป่า

แนวทางที่ควรจะพัฒนาต่อไป

แผนพัฒนาแหล่งเรียนรู้

- การสร้างศูนย์ข้อมูล
- การทำคู่มือการเรียนรู้ธรรมชาติในป่า
- การพัฒนากระบวนการบริหารจัดการป่าเรียนรู้ เช่น โปรแกรมการเรียนรู้ มัคคุเทศก์ จุดเรียนรู้ ป้ายชื่อพันธุ์ไม้ ทางเดิน เป็นต้น

-การจัดตั้งกองทุนในการดูแลป่า เช่น การเพาะกล้าไม้ไว้จำหน่าย เป็นต้น

แผนพัฒนาพื้นที่ป่า

-การเพิ่มความสมบูรณ์ของระบบนิเวศให้กับป่า เช่น การปลูกต้นไม้เพิ่ม การจัดโซนพื้นที่เช่น พื้นที่ดอกกระเจียว พื้นที่เห็ด เป็นต้น

-การสร้างระบบการดูแลป่า เช่น กฎระเบียบ/ข้อบัญญัติการดูแลป่าของชุมชน ป้ายอาณาเขต พื้นที่ป่าอนุรักษ์ การมีชุดเผ่าระวังไฟป่า เป็นต้น

ในช่วงท้ายการแลกเปลี่ยนเสนอแนะทางนายเทศมนตรีก็ได้ให้ข้อสังเกตในการที่นายทุนได้พัฒนาพื้นที่การเกษตรในพื้นที่บริเวณรอบ ๆ ป่าสาธารณะประโยชน์ที่เป็นการทำเกษตรเชิงเดี่ยวที่คือการปลูกอ้อย จะมีผลกระทบกับป่าก็คือเรื่องของสารพิษ ไฟ และความปลอดภัยต่างๆจะเป็นปัญหาที่กำลังจะเกิดขึ้นซึ่งทางทีมวิจัยจะต้องเตรียมการรับมือไว้ล่วงหน้าด้วย ซึ่งในเรื่องนี้ทางทีมวิจัยก็ได้สร้างชุดทำงาน

ขึ้นมารองรับนั่นก็คือ คณะกรรมการอนุรักษ์ป่าในเมืองคลองนางซิง ขึ้นมาโดยมีการทำงานภายใต้ระเบียบ ข้อตกลงร่วม โดยแบ่งออกเป็น

พื้นที่อนุรักษ์	พื้นที่ใช้ประโยชน์	พื้นที่ฟื้นฟูและป้องกัน
1.ห้ามตัดไม้ ขุด โคน ไม้ในป่า 2.ห้ามนำพันธุ์ไม้ กล้วยไม้ ออกจากป่า ก่อนได้รับการอนุญาตจากคณะกรรมการ 3.ห้ามนำขยะ สิ่งปฏิกูลมาทิ้ง ในพื้นที่ป่า 4.ห้ามล่าสัตว์ในพื้นที่ป่า 5.ห้ามสูบบุหรี่ในพื้นที่ป่า	1.ให้ใช้ได้บางส่วนและเหลือไว้เพื่อขยายพันธุ์ เช่น ดิน/หน่อไฟ กระเจียว กลอย หวาย และอื่นๆ เป็นต้น 2.ไม้ล้มหมอนนอนไพร จะนำไปใช้ได้ต้องได้รับการอนุญาตจากคณะกรรมการ	1.ปลูกพันธุ์ไม้เสริมความสมบูรณ์ให้กับป่า 2.ทุกคนมีหน้าที่เฝ้าระวังป้องกันไฟป่า 3.ทุกคนมีหน้าที่รักษาความสะอาดให้กับป่า

โดยในครั้งนี้ได้มีการเสนอชื่อของคณะกรรมการอนุรักษ์ป่าในเมืองคลองนางซิง ในที่ประชุม ดังมีรายชื่อต่อไปนี้

1. คุณสัมฤทธิ์ อาจตัน
2. คุณวินัย มานะประเสริฐพร
3. คุณประมวล วงษ์ดี
4. คุณสงัด อาจตัน
5. ดต.วิโรจน์ รูปชัยภูมิ
6. คุณประสิทธิ์ พรมมา
7. คุณโกศล สมบูรณ์กุล
8. คุณตะวัน เข้มทิศ
9. คุณทองใบ มานะประเสริฐพร
10. คุณчим พรมมา
11. คุณนิชนันท์ อาจตัน
12. คุณสมบัติ อาจตัน
13. คุณเกษตร งามผ่อง
14. คุณวรรณิ วงษ์ดี
15. คุณกันยา เชิงภา

16. คุณสมปอง สมบูรณ์กุล
17. คุณศิริพรสวรรค์ รูปชัยภูมิ
18. คุณเดชรัตน์ จันทรมงคล
19. คุณนุชรี ทานาเวช
20. คุณณัฐวุฒิ ดวงรัตน์ ที่ปรึกษา
21. คุณหญิง สุกุล ที่ปรึกษา

● **ปัญหา/อุปสรรค**

- ไม่สามารถคุมเวลาในช่วงของการเริ่มงานได้จึงทำให้กิจกรรมกับเวลาไม่ค่อยสอดคล้องกัน
- กลุ่มคนที่เข้าร่วมในช่วงของการทดลองเดินป่าไม่ได้จึงทำให้มีผลต่อการทำกิจกรรมในแต่ละจุดและมีผู้เข้าร่วมบางคนเก็บพืชผักในป่าออกไปก่อนได้รับการอนุญาต
- ขาดหอโโรงในการบรรยายทำให้ไม่สามารถดึงคนได้
- ในจุดศึกษายังไม่มีสื่อที่ดึงดูดความสนใจของคนได้มากพอและข้อมูลยังไม่แม่นยำและหลากหลายพอต่อการตอบคำถามให้ความรู้
- ในช่วงก่อนจะเดินเข้าป่าในจุดศึกษาที่ 1 ไม่ได้บอกข้อตกลงในการเดินศึกษาธรรมชาติ

● **ข้อเสนอแนะ**

- ควรแจ้งข้อตกลงหรือข้อปฏิบัติก่อนเข้าป่า
- ควรทำเส้นทางเดินที่ชัดเจนและอาจจะต้องมีแนวกันไม่ให้คนเดินออกนอกเส้นทาง เพราะจะมีผลกระทบกับพันธุ์ไม้ในป่า
- ควรมีป้ายบอกพันธุ์ไม้

ภาพที่ 3.9 เวทีคืนข้อมูล

7.เวทีถอดบทเรียนจากดำเนินงาน วันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2554 ณ ศาลากลางบ้านคลองนางซิง ต.ท่าเกษม อ.เมือง จ.สระแก้ว

- **วัตถุประสงค์**

เพื่อทบทวนและถอดบทเรียนจากการทำงานที่ผ่านมา

- **กลุ่มเป้าหมาย/ผู้เข้าร่วม**

-ทีมวิจัย	15	คน
-ทีมพี่เลี้ยง	2	คน
รวม	17	คน

- **กระบวนการ/ขั้นตอนการดำเนินงาน**

จัดประชุมพูดคุยถอดบทเรียนแบบไม่เป็นทางการ

- **ผลที่เกิดขึ้น**

ในการพูดคุยถอดบทเรียนนั้นก็ได้พูดถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากผลของการทำวิจัยโดยการเปรียบเทียบ ก่อนทำและหลังทำวิจัย ว่าทีมวิจัย ชุมชน หน่วยงาน ได้เกิดการเรียนรู้และปรับทำที่อย่างไร ซึ่งวิธีการนั้นก็ให้แต่ละคนได้เล่าความเข้าใจ ความภูมิใจ ความอึดอัดใจต่างๆออกมา เพื่อที่จะให้เห็นการเปลี่ยนแปลงในตัวคนและส่วนต่างๆที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งจากการพูดคุยกันแล้วพบว่าทีมวิจัยมีความเข้าใจต่องานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมากขึ้นมองเห็นว่างานวิจัยนี้เป็นเครื่องมือที่จะฟื้นความสัมพันธ์ ความสามัคคี การมีส่วนร่วม เด่นชัด มากที่สุด ทั้งนี้เกิดจากการได้มาพูดคุยกันผ่านวงประชุมและการทำกิจกรรมต่างๆเช่น เก็บข้อมูล การจัดเวทีสืบค้นเรื่องราวต่างๆเป็นผลให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างกันและเข้าใจเห็นทิศทางร่วมกันที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ในการที่จะนำสิ่งที่ได้จากการค้นพบในการวิจัยครั้งนี้มาปรับใช้ในการพัฒนาชุมชนต่อไป

ภาพที่ 3.10 การถอดบทเรียนการทำงานวิจัยร่วมกัน

บทที่ 4

ผลการดำเนินงาน

ในบทนี้จะเป็นการสรุปผลการดำเนินงานกิจกรรมที่ผ่านมาของทีมวิจัย ซึ่งทีมวิจัยสามารถเก็บข้อมูลได้ตามประเด็นที่ศึกษา โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของบ้านคลองนางชิง

หมู่บ้านคลองนางชิงซึ่งเป็นหมู่บ้านเล็กๆที่ตั้งอยู่ใกล้ๆกับศาลากลางจังหวัดสระแก้ว หากดูผิวเผินภายนอกแล้วอาจจะเป็นเพียงหมู่บ้านที่ไม่น่าจะมีความโดดเด่นอะไรแต่จากการสืบค้นข้อมูลของชาวบ้านเองทำให้ค้นพบว่าหมู่บ้านแห่งนี้ได้มีเรื่องราวพัฒนาการของการก่อเกิดที่น่าสนใจอย่างยิ่งเลยทีเดียว ซึ่งหากนำมาร้อยเรียงให้เห็นเป็นช่วงเหตุการณ์สำคัญต่างๆก็จะทำให้เห็นเรื่องราวต่างๆของชุมชนแห่งนี้ดังต่อไปนี้

ยุคป่าสมบูรณ์ ในปีพ.ศ.2440- 2492(60 ปีที่แล้ว) ในสมัยนั้นยังเป็นป่ารกทึบ (มีเสือ) มีสภาพเป็น ป่าดงดิบ ที่ยังสมบูรณ์อยู่มาก การเข้ามาอยู่ของคนในหมู่บ้านนี้เริ่มจากรุ่นทวด (3 อายุคน)ย้ายมาจาก อ.วัฒนานคร สาเหตุของการอพยพเนื่องจากพื้นที่นี้อุดมสมบูรณ์ โดยมีตระกูลศรีวงศ์ ตระกูลท่านาเวช มาอยู่เป็นกลุ่มแรกประมาณ 5-6 หลังคาเรือน สาเหตุที่เข้ามาเพราะมีป่าที่อุดมสมบูรณ์ ขณะนั้นเป็น ต.สระแก้ว ขึ้นกับ จ. ปราจีนบุรี โดยมีการถางป่าเพื่อทำไร่ จับจองและถางป่า ตัดไม้ ตามกำลังตัวเอง เมื่อเจ็บป่วยก็ไปหาหมอয়ারากไม้ (รักษาด้วยสมุนไพร) คนในชุมชนส่วนใหญ่มีความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์และเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น มีความเชื่อเรื่องเจ้าพ่อกระบดลายุที่เป็นผู้ดูแลป่าและความสงบสุขในชุมชน โดยขณะนั้นปู่แต่เป็นผู้มีวิชาอาคมขับไล่ผีได้ (ขมังเวช) และรู้เกี่ยวกับสมุนไพร ในหมู่บ้านจะมีหมอตำแยชื่อยายฉิ่ง ซึ่งมีความเชื่อในเรื่องของการทำคลอดว่าหมอตำแยใช้ใบหนาดกันผี ลาวพาน (ต้นกำเนิด)

หมู่บ้านคลองนางชิง ตั้งมาตั้งแต่ยังไม่มียถนนสุวรรณศรกับทางรถไฟ โดยหมู่บ้านคลองนางชิงเกิดก่อนหมู่บ้านหนองนกเขา ซึ่งในสมัยนั้นใช้ตะเกียงไต้เป็นสิ่งที่ให้แสงสว่างในการสัญจร ยังไม่มีถนนมีแต่ทางเกวียน ในช่วงนั้นมีอาชีพทำนา ทำไร่ ถั่ว แดง ข้าวโพด สวนกล้วย อ้อย ในตอนนั้นขึ้นกับหมู่.3 ต.ท่าแยก

ยุคทางรถไฟ ในปีพ.ศ. 2482 ในวันที่ 8 พ.ย.2482 รถไฟวิ่งครั้งแรก มีคนจีนมาทำทางรถไฟ ชาวบ้านคลองนางชิงส่วนหนึ่งจึงมีเชื้อสายจีน

ในปีพ.ศ. 2491-2493 ชาวบ้านได้ก่อตั้งโรงเรียนหนองนกเขาและโรงเรียนท่าเกษม เพราะมีคนอยู่หนาแน่น เอาปากไม้มารองเขียนหนังสือ หลังคามุงหญ้าคา (ตอนนั้นไม่มีครู) ในช่วงนั้นได้มีพระวีระ

(มหาเปรียญธรรม 3 ประโยค) ได้ลาสิกขาเพื่อมาสอนหนังสือ จึงทำให้โรงเรียนหนองนกเขาเริ่มเปิดสอนตั้งนั้นเป็นต้นมา โดยมีครูวีระ สมบูรณ์กุล เป็นครูใหญ่คนแรก ซึ่งป่าทองใบ ซึ่งเป็นหนึ่งทีมวิจัยก็เป็นนักเรียนรุ่นแรกของโรงเรียนหนองนกเขาด้วย

ในปีพ.ศ. 2500 มีการขายข้าว มีนายทุนมารับซื้อ ถึงละ 3 บาท บางส่วนนำไปขายที่สระแก้ว (ที่จักรยานไป) แต่ป่าในขณะนั้นก็ยังอุดมสมบูรณ์อยู่

ยุคบุกเบิก ในปีพ.ศ. 2505 ป่าเริ่มลดลงเนื่องจากการบุกเบิกที่ทำกิน ตัดไม้ ทำไร่เลื่อนลอย โดยใช้การสัญจรเป็นทางเกวียน ในขณะนั้นในหมู่บ้านเริ่มมีผู้คนมาอยู่เพิ่มมากขึ้นโดยมีประมาณ 10 ครัวเรือน ส่วนหนึ่งย้ายมาจาก อ.กบินทร์บุรี จ.ปราจีนบุรี โดยมีครอบครัวของคุณพ่อสังวาล ท่านาเวช (ปลัดโพ) ปลัดกิ่ง อ.สระแก้ว

ในปีพ.ศ. 2508 บ้านคลองนางชิงเป็นแหล่งน้ำที่ชาวบ้านแถบนี้มาใช้เป็นประจำเนื่องจากมีรสชาติดี (ใช้บ่อน้ำร่วมกันตั้งแต่ปี 2508-2520) ในด้านของแหล่งน้ำที่สร้างขึ้นเองในชุมชนนั้นมีจุดเด่นอยู่ตรงบ่อน้ำตื้นหินดาน (ลักษณะเป็นบ่อน้ำขั้วและตาน้ำ) โบราณซึ่งมีอายุกว่า 120 ปี จนถึงปัจจุบันก็ยังไม่เคยแห้ง ขุดโดยคนยุคแรกของชุมชน ขนาดของบ่อน้ำนี้มีความลึก 6 เมตร กว้าง 1 เมตรกว่าๆ มีความสำคัญคือเป็นบ่อน้ำตื้นที่สมัยก่อนใช้ร่วมกันทั้งอำเภอเมืองสระแก้ว เป็นน้ำที่มีรสชาติดี ไม่มีตะกอน มีคุณภาพเทียบเท่าน้ำแร่ โดยผ่านการตรวจจากสาธารณสุขเรียบร้อยแล้ว และปัจจุบันนี้คนในชุมชนก็ยังใช้บ่อน้ำแห่งนี้อยู่และมีการสร้างความแข็งแรงให้กับบ่อมากขึ้น

ยุคพัฒนา ในปีพ.ศ. 2536 อ.สระแก้ว จ.ปราจีนบุรี ได้ทำการแยกออกมาเป็นจังหวัดสระแก้วโดยเอาเขตคลองนางชิงเป็นเขตกันระหว่าง จ.สระแก้วกับตำบลท่าเกษม

ในปีพ.ศ. 2545 เทศบาลเมืองสระแก้วจึงได้แยกหมู่บ้านคลองนางชิงออกมาเป็นอีก 1 ชุมชน คือชุมชนที่ 17 บ้านคลองนางชิง

ยุคอนุรักษ์ป่า ในปลายปีพ.ศ. 2551 เทศบาลเมืองสระแก้วและชุมชนคลองนางชิง มีความสนใจที่จะจัดการป่าแห่งนี้ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนที่อยู่ในเขตเทศบาล ตัวแทนของเทศบาลจึงได้เข้ามาพูดคุยกับชุมชนถึงแนวทางในการจัดการ ซึ่งก็มีความต้องการที่หลากหลายและแตกต่างกันไป ไม่ว่าจะเป็นการแบ่งพื้นที่เพื่อให้ชาวบ้านทำการเกษตร การปลูกป่าสมุนไพร หรือปรับพื้นที่ให้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ ฯลฯ แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังรู้สึกเสียดายป่าผืนสุดท้ายในเขตเทศบาลเมือง จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการลุกขึ้นมาดูแลป่าผืนสุดท้ายของชุมชนร่วมกัน โดยผ่านกระบวนการวิจัยและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะหน่วยงานในพื้นที่ทั้งด้านการทำงานและงบประมาณ

ปัจจุบันชุมชนเมืองย่อยที่ 17 บ้านคลองนางซิง มีความเป็นชุมชนเข้มแข็งในการรวมกลุ่ม กันทำกิจกรรมต่างๆ มากมาย อาทิ การรวมกลุ่มทำโครงการ ลุ่มน้ำพอเพียง กลุ่มพลังงานทดแทน และ การรวมกลุ่มทำโครงการเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ

4.2 ประวัติความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงของป่า

ป่าเดิมของป่าผืนเล็กๆ แห่งนี้เริ่มมาตั้งแต่เมื่อไหร่ไม่มีใครรู้ข้อมูลที่ชัดเจนแต่จากคำบอกเล่าจากผู้สูงอายุในชุมชน บอกว่าเกิดมาก็เจอป่าแห่งนี้แล้ว ทำให้รู้ว่าเมื่อก่อนบริเวณแถบนี้เป็นป่าทั้งหมดและมีพื้นที่ที่ใหญ่มากพอสมควร ครั้งที่ป่ายังมีความอุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านคลองนางซิงและชุมชนใกล้เคียงได้ใช้ประโยชน์จากป่า ในการหาของป่าและล่าสัตว์ไม่ว่าจะเป็นสัตว์ขนาดเล็ก ๆ เช่น พังพอน อีเห็น กระแต กระต่าย ไก่ป่า เพื่อนำมาเป็นอาหาร หรือสัตว์ขนาดใหญ่ เช่น เสือ หมี และพืชผักป่าหลายชนิด เช่น หน่อไม้ หวาย ผักป่า เห็ดชนิดต่าง ๆ รวมถึงไม้ฟืน นอกจากนี้ยังใช้เป็นสถานที่เลี้ยงสัตว์ เพราะป่าอยู่ติดกับหมู่บ้าน

ด้วยความผูกพันกับป่าของชาวบ้านคลองนางซิงและหมู่บ้านที่อยู่โดยรอบ ประกอบกับกระแสการพัฒนาของชุมชนเมืองและความต้องการที่ดินที่สูงขึ้นเรื่อยๆ เมื่อปี 2533 ชาวบ้านจึงได้ขอให้ภาครัฐออกเอกสารสิทธิประเภทที่ดินสาธารณะประโยชน์ให้กับป่าสาธารณะบ้านคลองนางซิง แต่ถึงกระนั้นที่ดินส่วนหนึ่งก็มีชาวบ้านได้ออกโฉนดทับ จึงทำให้ป่าสาธารณะบ้านคลองนางซิงเหลือเพียง 18 ไร่เศษ

เมื่อกาลเวลาเปลี่ยนไป สภาพสังคมเปลี่ยนแปลง การเลี้ยงสัตว์และเก็บหาของป่าน้อยลง ป่าแห่งนี้จึงได้กลายเป็นสถานที่ทิ้งขยะของผู้คนที่สัญจรไปมา เนื่องจากเห็นว่าเป็นที่รกร้างว่างเปล่าและติดกับถนนใหญ่ จนได้ชื่อว่า “ป่าขยะ” จากสภาพดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นขยะมูลฝอยที่กลายเป็นแหล่งสะสมเชื้อโรค เศษกระจก ทำให้ชาวบ้านได้รับความเดือดร้อน จึงไม่ค่อยมีผู้คนเข้าไปใช้ประโยชน์เหมือนเดิม ผู้ใหญ่บ้านคนเก่าเคยทำหนังสือร้องเรียนไปยังนายอำเภอ แล้วแก้ไขปัญหาด้วยการนำป้าย “ห้ามทิ้งขยะ” มาติดไว้ ในระยะแรกคนก็นำขยะมาทิ้งน้อยลง ต่อมาประมาณปี 2549-2550 มีนายทุนเข้ามาขุดล้อมต้นไม้ออกไปจากป่าเป็นระยะ ซึ่งเป็นไม้ที่มีค่าทางเศรษฐกิจ เช่น พะยอม ประดู่ มะค่าแต้ และไม้ที่มีทรงพุ่มสวยงาม ชาวบ้านได้เห็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น รู้สึกเสียดาย และกลัวว่าป่าจะหายไป เคยมีการรวมกลุ่มพูดคุยกันหลายครั้ง จึงหาทางแก้ปัญหาโดยนำป้าย “ห้ามขุดล้อมต้นไม้” ไปติดไว้ แต่ปัญหาดังกล่าวก็ไม่ได้มีการแก้ไขอย่างจริงจัง

จนเมื่อปี 2553 เทศบาลเมืองสระแก้วได้มีการสำรวจพื้นที่สาธารณะประโยชน์ในเขตพื้นที่รับผิดชอบเทศบาลเมืองสระแก้วเพื่อที่จะทำการพัฒนาในการจะเป็นประโยชน์แก่ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ จึงได้มาพบว่าในเขตพื้นที่ป่าสาธารณะชุมชนเมืองนั้นมีที่เป็นพื้นที่ป่าผืนสุดท้ายโดยอยู่ในเขตชุมชนย่อย

ที่ 17 บ้านคลองนางซิง จึงเกิดความสนใจที่อยากจะพัฒนาเพื่อใช้ประโยชน์ แต่ด้วยความที่ต้องการที่จะให้คนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมจึงได้มีการเข้าไปพูดคุยกับชุมชน ถึงความต้องการที่จะใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าสาธารณะร่วมกัน ชาวบ้านจึงเห็นร่วมกันว่าอยากที่จะให้มีการใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน เช่น การใช้ประโยชน์แบบป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่างตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง การเป็นแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติ การเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจแก่คนในเขตเมือง เป็นต้น แต่ด้วยที่การจัดการป่าเพื่อการใช้ประโยชน์นั้นชุมชนต้องอาศัยข้อมูล ความเข้าใจเกี่ยวกับป่า การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและใกล้เคียง เพื่อการจัดการที่ถูกต้องและยั่งยืน จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่ทางชุมชนต้องการที่จะเรียนรู้สิ่งที่มีอยู่ในป่าผืนนี้ร่วมกัน ด้วยการขอทุนทำวิจัยกับ สกว. โดยมีหน่วยงานเทศบาลเมืองสระแก้วเป็นผู้ที่คอยเสริมหนุนด้านการพัฒนาตามแนวทางของชุมชน

ภาพที่...ร่องรอยของการเป็นป่าที่ทิ้งขยะ

4.3 สภาพพื้นที่และทรัพยากรธรรมชาติในป่า

จากการเก็บข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวกับป่า นำมาจัดหมวดหมู่ก็ทำให้ข้อมูลที่จะนำไปใช้ประโยชน์ได้ชัดเจนมากขึ้น ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ทำให้ชุมชนเริ่มเห็นว่าสิ่งเหล่านี้นอกจากคนในชุมชนได้รู้แล้ว เด็กเยาวชน ประชาชนข้างเคียง หรือหน่วยงานควรน่าจะได้ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าตรงนี้ นำมาจัดการให้เกิดประโยชน์ด้านการสร้างความรู้และเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติกับธรรมชาติและธรรมชาติกับคน ดังนี้

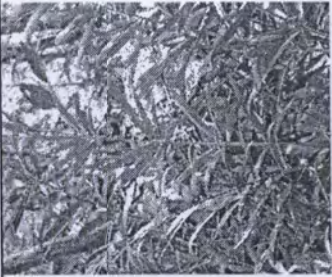
ข้อมูลป่า

4.3.1 ทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพ

ทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพ ในป่าคลองนางชิงบนพื้นที่จำนวน 18 ไร่เศษ ที่เกิดจากการสำรวจและ เก็บข้อมูลร่วมกันของทีมวิจัย เป็นสิ่งที่บ่งบอกได้ถึงชนิดของ พืชพรรณ ที่สำคัญต่าง ๆ และประโยชน์รวมไปถึงสถานการณ์ ของป่าในเมืองของชุมชน ที่สามารถแบ่งออกเป็นหมวดต่าง ๆ ดังนี้

ตารางที่ 4 ผักป่า

ชื่อ	ลักษณะ	รูปภาพ	ส่วนที่กินได้/นำไปทำอาหาร	สถานการณ์
1.ย่านาง	เถาเลื้อยพัน กิ่งอ่อนมีขนอ่อนปกคลุม เมื่อแก่แล้วผิวค่อนข้างเรียบ รากมีขนาดใหญ่ ใบเป็นใบเดี่ยว ออกติดกับลำต้นแบบสลับ รูปรีขอบใบคล้ายรูปไข่หรือรูปไข่ขอบขนานปลายใบเรียวฐานใบมน ใบสีเขียวเข้มไม่		ทั้งใบและราก เป็นยาล้างสารพิษ สมุนไพรทำอาหาร	มีมาก
2.เจียง / เขียว	เถา ใบสีแดง		ยอดกินได้ หัวกินได้	มีมาก
3.กระเจียวแดง	พืชล้มลุก มีดอกสีแดง ออกดอกในช่วงฤดูฝนแต่จะมีอายุของดอกอยู่ได้นานกว่ากระเจียวขาวคือประมาณ 3-4 เดือน		ดอกต้มจิ้มน้ำพริก / แกงเป็นผัก	มีมาก

4.กระเจียวขาว	เป็นพืชล้มลุก มีดอกสีขาว ออกดอกในช่วงต้นฤดูฝนโดยจะมีช่วงอายุอยู่ได้ประมาณ 6-7 วัน		ดอกเต็มต้นน้ำพริก / แกลงเป็นผัก	มีน้อย
4.หวายชมพู	ต้นมีหนามใบเล็กเรียวลำต้นอ่อน		ยอดอ่อนแกลง/เครือนำมาจักสาน	มีน้อย

5. ฝัปปา	ต้นสูงเรียว ใบเล็ก เป็นกอ พุ่มใหญ่		หน่อเอาแกง/ต้นทำเครื่องจักสาน/บ้านเรือน	มีน้อย
6. กลอย	เถา/เครือ มีหัวใต้ดิน		นำมาประกอบเป็นอาหาร/ขนม(กินมากมีอาการเมา)	มีมาก
7. ฝักนึ่งป่า	เป็นเถาใบสีเขียวเหมือนผักกูดทั่วไป		นำยอดอ่อนไปประกอบอาหาร ใบแก่นำไปเลี้ยงสัตว์ได้	มีมาก
8. ถั่วป่า	เป็นเครือ มีผลเรียวยาว (คล้ายถั่วบ้าน)		นำฝักไปประกอบอาหารได้	มีน้อย
9. อีลอกอีลาย	เป็นพืชล้มลุก		ต้นนำไปประกอบอาหาร	มีมาก

10.ตัวขาว	ไม้ยืนต้น		ใบอ่อนสามารถนำไปประกอบอาหารได้ คนนิยมรับประทานเพราะมีรสชาติไม่เปรี้ยวมาก	มีน้อย
11.ตัวแดง			ใบอ่อนสามารถนำไปประกอบอาหารได้แต่ไม่ค่อยนิยมเพราะมีรสชาติฝาด เปรี้ยวกว่าตัวขาว	มีมาก
11.กระเจียบ	พืชล้มลุก ต้นสีแดง		ประกอบอาหาร ยอดนำไปต้มจิ้มน้ำพริก ผลนำไปต้มเป็นน้ำดื่มได้	มีน้อย

12.ขแยง	ต้นขนาดเล็ก (ล้มลุก)เกิดในที่ที่มีน้ำ		แกง/ทำเป็นอาหาร รสชาติขมเล็กน้อย	มีน้อย
13.เอื้อง	พืชล้มลุก ดอกสีแดง ต้นสีแดง		ยอดอ่อนนำไปประกอบอาหาร (นำไปต้ม)	มีมาก
14.ถั่วแปบป่า	เป็นเครือ มีผลขนาดเล็ก		กินผลสด รสชาติดี	มีน้อย

สมุนไพร	ลักษณะ	รูปภาพ	ส่วนที่ใช้/สรรพคุณ	สถานการณ์
1. สมอ / บัก ส้ม	ต้นสูง สีดำ ใบใหญ่		ผล = กินแก้เจ็บคอ	มีน้อย
2. ว่านตูป หมูปหรือ เปาะหอม	ใบใหญ่สีเขียว แบริดอยู่กับดิน		ใบห้ามเลือด สมานแผล	มีมาก

3.สาบเสือ	พืชล้มลุก ใบมีกลิ่นฉุน		ห้ามเลือด	มีมาก
4.หนอนตาย หยาก (ซี่ หนอน)	พืชล้มลุก ดอกสีม่วงอ่อน เล็ก ๆ		นำไปเป็นสารกำจัด เพลี้ย หนอน ได้	มีมาก
5.มะขาม เครือ	ไม้เถาที่มีขนาดใหญ่ ไม้พุ่ม สูง 0.5- 1.5 เมตร ใบประกอบแบบขนนก เรียงสลับ ใบย่อยรูปวงรีหรือรูปใบ หอก กว้าง 1-1.5 ซม. ยาว 2.5-3.5 ซม. ดอกช่อ ออกที่ซอกใบตอน ปลายกิ่ง กลีบดอกสีเหลือง ผลเป็น		ใบและผล - ใช้เป็นยาถ่ายที่ดี	มีน้อย

	ผักแบบ รูปขอบขนาน				
6 มะขาม ป้อม	ไม้ยืนต้น สูง คล้ายมะขาม มีลูกกลม ขนาดเล็ก		ลูกกินแก้อาเจียน เจ็บคอ	มีน้อย	
7.เครือส้มหลน หรือส้มหลม	ไม้เถา ทุกส่วนมีน้ำยางขาวและ เหนียว ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปไข่ หรือขอบขนาน ปลายใบเรียวแหลม แหลมโคนใบมนหรือแหลม ขอบใบ เรียบ ผลเป็นฝักคู่สีเขียว ผลแก่สี น้ำตาล ผลแห้งจะแตก เมล็ดมีสี น้ำตาล		ใบมีรสเปรี้ยวเล็กน้อย กินแก้ลม เป็นลม ยอดอ่อนรับประทานเป็น ผักสด รสเปรี้ยว รากต้มน้ำดื่มแก้ ท้องอืด เป็นยาระบาย	มีน้อย	

8. กำแพงเจ็ดชั้น	ไม้เนื้อแข็ง ยืนต้น ทรงพุ่ม ต้นกำแพงเจ็ดชั้นเป็นไม้พุ่มรอเลื้อย ลำต้นสีเทา เมื่อตัดตามขวางจะเห็นวงปีเป็นชั้นๆ สีแดงสลับสีขาว ใบ ใบเป็นใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม ใบรูปรี รูปไข่ ปลายแหลมหรือมน โคนสอบ ขอบใบหยักหยาบ ดอก ดอกออกเป็นกลุ่ม หรือช่อสั้นๆ ตามง่ามใบ ดอกเล็ก สีเขียวอมเหลือง ออกดอกเดือนกุมภาพันธ์ – มีนาคม ผล ผลกลมรี ผลอ่อนสีเขียว ผลสุกสีแดงหรือแดงอมส้ม เนื้อหุ้มเมล็ดสีขาว มีหนึ่งเมล็ด ออกผลเดือนเมษายน – มิถุนายน	 	ส่วนที่ใช้เป็นสมุนไพร ลำต้น ต้ม บำรุงโลหิต ฟอกโลหิต แก้ไข้ข้อ ขบถลม แก้ผื่นคัน ส่วนที่ใช้เป็นอาหาร ยอดอ่อน ใบอ่อน จิมน้ำพริก แก้ว รับประทานเป็นผักสด ผลสุก เนื้อหุ้มเมล็ดสีขาวรับประทานได้	มีน้อย
9 ต้นกำจาย, หนามจาย, หนามข้อง	ไม้เถา มีหนาม		เคี้ยวใบแล้วพันทาคน	มีน้อย

10 เครื่องไฟ สง	เถาสีเขียว ใบหนา มียาง			ยางแก่แปลรื้อรัง	มีมาก
11. เถวัลย์ เปรียง	เถา ใบสาก สีเขียวแก่			ต้มต้มน้ำดื่มคล้ยเส้น ถ่ายอุจจาระ เส้นเอ็นขอต ถ่ายอุจจาระ โรคบิด ไอ แก้กษะษย	มีน้อย
12 ตังไก่	ไม้ล้มลุก			รักษาโรคเรื้อรัง และงูสวัด ตำผสม กับน้ำข้าวข้าว	มีมาก
13 ไม้ต้น	เป็นเครือ/เถา			กินแก้มท้องร่วง*ต้มใส่หม้อหนึ่งข้าว ครึ่งแรก * แก้มเคล็ด ใส่โองง ถือ เคล็ดให้น้ำเต็มโองง เสมอ	มีน้อย

14. ไมยราบ ฟ้าระงับ (เล็ก)	ใบเล็กมีหนาม พืชล้มลุก		ดัดแปลงจาก คัดมั่งงัด รวบรวม	มีมาก
15. หนวด แมว	เป็นไม้ยืนต้นขนาดเล็ก สูงราว 5 เมตร ทรงพุ่มแผ่กิ่งก้านกว้าง ลำต้นตรง เปลือกสีเทา ตามต้นมีตุ่มเล็ก ใบ เป็นใบเดี่ยวทรงรี สีเขียว โคนใบสอบ ปลายแหลม ขอบเรียบ มีเส้นแขนงใบ ดอก ออกเป็นช่อใหญ่ตามปลายกิ่ง สีเหลือง มีกลีบเลี้ยงสีเขียว เป็นรูปถ้วย โคนเป็นหลอด มีกลีบเรียงเวียนไปทางซ้ายเหมือนพัด 6-8 กลีบ ออกดอกส่งกลิ่นหอมทั้งปี		บำรุงเลือดลมสำหรับผู้หญิง	มีน้อย

16. องุ่นป่า/ เถาเปรี้ยว (บักขี้ไถ่)	เป็นไม้เลื้อยล้มลุก หลายฤดู ลำต้นไม่มีเนื้อไม้ ใบ เดี่ยวรูปหัวใจเว้าลึก เป็น 5 พู ผิว ใบอ่อนมีขน เป็นเส้นใย เมงมุ่มปกคลุม ขอบใบหยักฟันเลื่อย ดอก ดอกย่อยมีขนาดเล็กสีชมพูอ่อน การขยายพันธุ์ ด้วยเมล็ดหรือแตกยอดใหม่จากเหง้าใต้ดิน การแพร่กระจาย พบทั่วไปตามป่าเบญจพรรณในที่ร่มชื้น เถาจะงอกในช่วงฤดูฝน		ประโยชน์ ทางอาหาร ยอดอ่อนรับประทานเป็นผักสดมีรสหวานอมเปรี้ยว ผลอ่อนต้มตำน้ำพริก หรือใส่ส้มตำ เพราะมีรสเปรี้ยว ถ้ารับประทานดอกมากจะทำให้ระคายคอ ชาวบ้านจะจิ้มเกลือก่อนรับประทานจะลดอาการระคายคอ หรือนำผลสุกมาตำใส่ส้มตำ นอกจากนี้จากคุณสมบัติที่ทนทานและหากินเก่งขององุ่นป่าจึงมีการนำมาเป็นต้นตอขององุ่นพันธุ์ต่างๆ ซึ่งก็จะช่วยให้องุ่นป่าของเราไม่สูญพันธุ์ไป สรรพคุณทางยา พื้นบ้านอีสานใช้รากฝนดื่มแก้ไข้ ผลสมลำต้นหรือรากรสสุคนธ์ เหง้าสัประดาด ลำต้นเฝือก ลำต้นเฝือก งวงตาล เปลือกต้นสะแกแสง ลำต้นหรือรากเถาต้นขาว ผลมะพร้าว ลำต้นรักดำ ลำต้นก่อม ลำต้นโพง หน้างวงช้างทั้งต้น รากกระดังงา เปลือกต้น
---	--	--	--

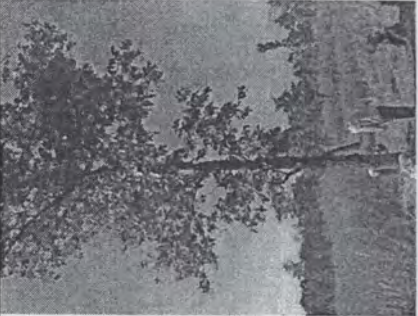
				มะม่วง ลำต้นหนามพรม ราก ลำเจียก ลำต้นอ้อยแดง ลำต้นเครือ พญาวัง เหง้าห้วยยาวเอ็นโคก และเปลือกต้นกัตลัน ต้มน้ำดื่ม รักษาฝีแก้อาการบวม	
				ปลูกเป็นไม้ประดับ เนื้อไม้เหนียว ใช้สอยได้ง่าย ใช้ทำสนแปรง กรอบรูป เครื่องตกแต่งบ้าน เครื่องใช้สอย ได้แก่ ไม้เท้า ต้ม ปากกา ไม้บรรทัด ไม้ฉาก ตะ เกียบ หวี ของเล่นสำหรับเด็ก เปลือกไม้มีสรรพคุณทางยา เกี่ยวกับการรักษาโรคบิด	

17. โมกใหญ่	ไม้ต้นขนาดเล็ก สูง 5-10 เมตร ทุก ส่วนของต้นมีน้ำยางสีขาว ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม แผ่นใบบางคล้าย กระดาษ รูปรีหรือขอบขนาน โคนใบ บ้านหรือรูปกลม ปลายเรียวแหลม หรือเป็นติ่งแหลม ขอบเรียบ ผิวใบ ด้านบนและด้านล่างเป็นมัน เกือบ หรือมีขนสั้นนุ่ม ดอกช่อแบบช่อ กระจุก ดอกย่อยมีก้าน ดอกย่อยที่ ด้านข้างเท่ากัน มีขนาดเล็กกว่าดอก ย่อยที่ตรงกลางช่อ หรือไม่มีก้านช่อ ทุกส่วนเกลี้ยง หรือมีขนสั้นนุ่ม ดอก ย่อยประกอบด้วย ก้านดอกย่อยสั้น มากหรือไม่มีก้าน ก้านดอกย่อย วง
-------------	--

	กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกัน ปลายเป็นก 5 แฉก ปลายเป็น 5 แฉก และกลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นรูปดอกเข็ม ปลายเป็น 5 แฉก สีขาว รูปขอบขนาน ปลายนมน			
--	--	--	--	--

ตารางที่ 6 ไมยหนัด

ชื่อต้นไม้	ลักษณะ	รูปภาพ	ประโยชน์	สถานการณ์
1.สมอ	ต้นสูง สีดำ ใบใหญ่		ผล กิน แก้เจ็บคอเป็นยาสมุนไพร	มีน้อย

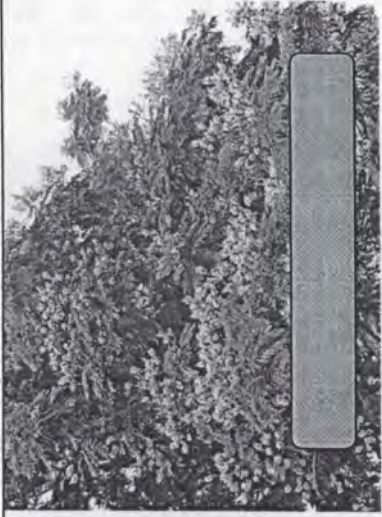
2. สะเดา	ลำต้นสูง ดอกสีขาว		ดอก กินได้ ใบ ทำยาฆ่าแมลง ต้นแปรรูปเป็นไม้	มีมาก
3. สางวน	ไม่ยืนต้น ใบเล็ก		ไม่ใช้สอย, ทำฟืน	มีน้อย

4.หว่า	ไม้ใหญ่ สูง เป็นทรงพุ่ม		ลูกรับประทานได้ รสชาติฝาด สุกสีดำ	มีน้อย
5.พยอม	ต้นสูงใหญ่ ดอกสีขาว หอม เป็นฝอย (มีดอกหนาฝอย)		ไม่มงคล เนื้อไม้ใช้ประโยชน์ได้ เป็นไม้เนื้อแข็ง ดอก รับประทานได้	มีน้อย

6. ยอป่า	ใบคล้ายยอบ้าน เป็นไม้ขนาดกลาง ใบใหญ่ สาก แต่บาง		ไม้พุ่ม	มีน้อย
7. กระทุ่ม	ไม้ต้น เปลือกหนา ขนาดใหญ่		พุ่ม ทำบ้าน ลำต้นเปลือก เป็น ยาประศานน้ำมัน	มีน้อย
8. ตะแบก เล็ก	ไม้ยืนต้น ดอกสีม่วง สวยงาม เปลือกบาง สีขาวนวล ไม้เนื้ออ่อน เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ ลักษณะของใบและดอก คล้ายคลึงกับอินทนิลและเสลา เพียงแต่ใบและดอกของตะแบกเล็ก กว่า ดอกตะแบกออกเป็นช่อใหญ่		ลำต้นเป็นไม้พุ่ม ด้านสมุนไพร ส่วนที่ใช้เป็นสมุนไพร และ สรรพคุณดังนี้ ราก แก้ปวด กล้ามเนื้อเมื่อมีไข้ เปลือก แก้บิด แก้บิดมูกเลือด หรือลงแดง แก้ไข้ อติสาร แก้ท้องร่วง แก้ถูกยา พิษ เนื้อไม้ ขับโลหิตระดูสตรี	มีน้อย

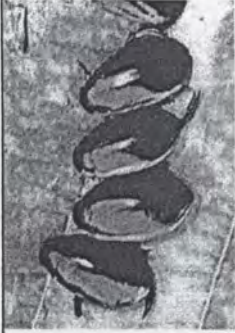
	ข้อเดียวกันมีทั้งดอกสีม่วงและสีขาว สีขาวเป็นดอกที่กำลังจะโรย เวลาออกดอกจะทั้งใบ เมื่อดอกโรยแล้วจะมีลูกกลม ๆ ตะแบก อินทนิล เสลา ลักษณะคล้ายคลึงกันมาก การดูว่าต้นไหนเป็นตะแบกต้องดูที่ลำต้น ลักษณะของตะแบก ต้นจะเกลี้ยงขาว มีสะเก็ดแตกออกคล้ายต้นฝรั่ง โคนต้นมีรากฟูขึ้นมาจนเห็นได้ชัด ออกดอกในฤดูแล้ง ขยายพันธุ์โดยการเพาะเมล็ด		แก้ระดูพิการที่เป็นลิ่ม เป็นก้อนสีดำมีกลิ่นเหม็นซึ่งทำให้เจ็บปวดในท้องน้อยหลังบันเอว แก้โลหิตจาง บำรุงโลหิต แก้ผอมแห้ง ขับระดูขาว ใบ แก้ไข้ชอนดอก บำรุงตับ บำรุงปอด บำรุงหัวใจ แก้ลมกองละเอียด ไม่ระบุส่วนที่ใช้ ๖ แก้กษุมกเลือดหรือลงแดง	
9. ประดู่ป่า	ไม้ต้น ยืนต้น ขนาดใหญ่ เนื้อแข็ง สีสวยงามประดู่ป่าเป็นไม้ขนาดใหญ่ยาว สูงถึง 20 – 30 เมตร เส้นผ่าศูนย์กลางตั้งแต่ 1.5 – 2.5 เมตร เรือนยอดสูงประมาณ 6 – 12 เมตร เป็นรูปเจดีย์ต่ำ ๆ กิ่งสั้น ไม่แผ่กว้าง ปลายกิ่งส่วนมากจะขึ้น เปลือกนอกสีน้ำตาลปนเทา		ทำเครื่องเรือน นอกจากนั้นไม้ประดู่ปายังใช้ประโยชน์ในเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้ เนื่องจากมีเรือนยอดและระบบรากแผ่กว้าง จะช่วยป้องกันลมและคลื่นความชื้นในดิน รอบรับน้ำฝน ลดแรงปะทะหน้าดินน้อยลง และ	มีน้อย

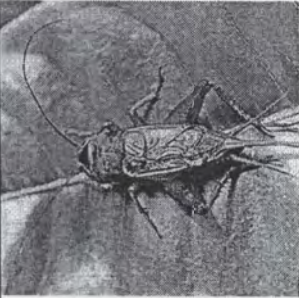
	หนา แตกเป็นร่อง อายุมาก ๆ เปลือกในมีสีน้ำตาล มียางสีแดง เนื้อไม้แข็งสีขาวอมเหลือง แก่นสีน้ำตาลแกมแดงใบ ใบมีลักษณะคล้ายแผ่นหนังบาง ๆ ขอบใบเรียบ ปลายใบเรียวแหลม ท้องใบมีขนอ่อน ๆ ปกคลุม ประดู่ว่าจะผลัดใบ ในฤดูร้อนประมาณเดือนกุมภาพันธ์ – มีนาคม และเริ่มผลิใบใหม่ในระหว่างเดือนเมษายน – พฤษภาคม ดอก ออกเป็นช่อตามง่ามใบใกล้ยอด ดอกมีสีเหลือง ออกดอกเต็มต้น มีกลิ่นหอม ออกดอกในระหว่างเดือนมีนาคม-เมษายน ผล เมื่อออกผสมเกสรแล้วจะพัฒนาดอกเป็นผล มีปีกรอบ ๆ คล้ายแผ่นหนังลักษณะกลม ผลจะแก่ประมาณเดือนตุลาคม – พฤศจิกายน		ช่วยยียดดินไม่ให้พังทะลาย รากมีปมใหญ่ช่วยตรึงในโตรเจนได้ ใบที่ร่วงหล่นลงมากำกับถมพุ่มเพิ่มธาตุอาหารให้แก่ดินอีกด้วย	
--	---	--	--	--

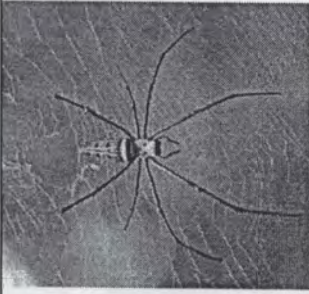
10. นนทรี	ไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ ใบเล็ก ไม้ยืนต้นขนาดกลาง สูง 8 - 25 เมตร เปลือกสีเทาแตกเป็นสะเก็ดเล็ก ๆ ใบประกอบแบบขนนก 2 ชั้น เรียงเวียนสลับ ใบย่อยรูปขอบขนาน ออกตรงข้ามกันเป็นคู่ ดอกออกเป็นช่อที่ปลายกิ่ง สีเหลือง ผลเป็นฝักแบน มีเมล็ด 1 - 4 เมล็ด		ทำบ้าน ต้มเปลือก / น้ำต้มดิบ ๆ กินแก้ปวดท้อง ท้องร่วง ส่วนยอด และฝักอ่อน กินได้ ประโยชน์และสรรพคุณยาไทย เปลือก รสฝาด เป็นยากล่อมเสมหะแก้โรคท้องร่วง เป็นยาขับลม เปลือก ใช้ทำสีย้อมผ้าบาติก ให้สีน้ำตาลอมเหลือง	มีน้อย
-----------	--	--	--	--------

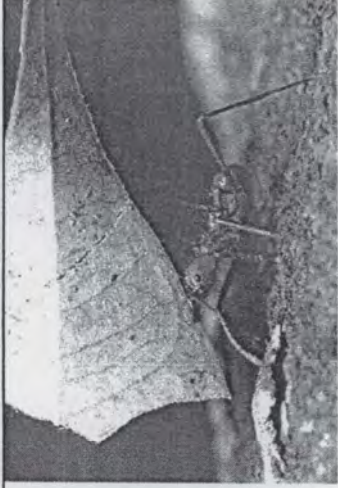
ตารางที่ 7 แมลง/สัตว์

ชนิด	ลักษณะ	รูปภาพ	ประโยชน์กับคน	ประโยชน์กับธรรมชาติ	สถานการณ์
<u>สัตว์บก</u> 1.แมงกะซอน	มี 6 ขา 2 ขาหน้า เอาไว้จับอาหาร		กินได้	ใช้ดิน พรวนดิน	มีน้อย

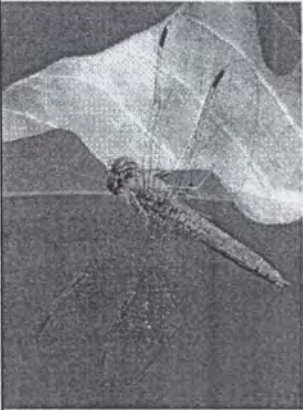
2.แมงต๊อบ เต่า	ขนาดเล็ก คล้ายแมลงทับ มีสีดำแมลงต๊อบเต่าหรือตัวด้ง เป็นแมลงปีกแข็งขนาดใหญ่ ลำตัวยาวเป็นวงรีคล้ายรูปไข่ ส่วนท้องและปีกใหญ่ ร่างกายมีผิวเรียบ มีผนังเส้นเป็นมัน ลำตัวสีดำปนน้ำตาล บางชนิดมีลายสีเหลืองหม่นหรือค่อนข้างเทาเขียวแกมน้ำตาลอ่อนบริเวณปีกและลำตัวมีแถบสีเหลืองหม่นๆ พาดผ่าน หนวดยาวเป็นเส้นด้าย ขาคู่หลังยาวและแบนกว่าขาคู่อื่นๆ มีขนเป็นแผงเหมาะสำหรับการว่ายน้ำ วิธีการว่ายน้ำของแมลงต๊อบเต่าจะใช้ขาหลังเคลื่อนที่ไปพร้อมๆ กัน เมื่ออยู่นิ่งก็เอาหัวตั้งลงไปได้ผิวน้ำ ตัวเตี้ยสามารถเก็บฟองอากาศไว้ได้ปีกได้มาก ทำให้สามารถดำน้ำได้เป็นเวลานาน สามารถอยู่บนบกได้ดี และสามารถ		แมลงต๊อบเต่าถือว่าเป็นแมลงที่มีประโยชน์ เพราะช่วยทำลายแมลงประเภทอื่นๆ และกินได้โดยการคว่ำ ทอด หนึ่งหรือแคง		มีน้อย
------------------------------	--	--	---	--	---------------

	บินได้ไกล ทั้งตัวอ่อนและตัวเต็มวัยกิน สัตว์น้ำประเภทอื่นๆ เป็นอาหาร รวมทั้งปลาขนาดเล็ก พบมากในช่วง ฤดูฝนจนถึงฤดูหนาว โดยเฉพาะช่วง ปลายฝนจะพบมากเป็นพิเศษ				
3. จิ้งหรีด	มี 6 ขา ตัวสีดำ จิ้งหรีดเป็นแมลง อันดับเดียวกับกิ้งกือกับตั๊กแตน หัวโต หนวดยาว สามารถกระโดดเก่ง เช่นเดียวกัน กับตั๊กแตน ออกหา กิน ในตอนกลางคืนและช่วงตอน ในในตอนกลางวัน ตัวเมียจะมีอวัยวะ ช่วยในการวางไข่เป็นหนามคล้าย เข็ม จิ้งหรีดที่พบอยู่ทั่วไปมีอยู่ ด้วยกัน 2 ชนิดคือจิ้งหรีดทองดำและ จิ้งหรีด ทองแดง ซึ่งสังเกตความ แตกต่างของจิ้งหรีดทั้ง 2 ชนิดได้โดย การดูจากสีของลำตัวที่ จะแตกต่างกัน		กินได้ปรุงเป็น อาหารประเภท ข้าวหรือทอดแล้ว จะมีสีเหลืองทอง อมน้ำตาล ดู แล้วสวยงาม สะอาด นำรับประทาน มาก แถมหอม มันอร่อย ชาวจีน ชาวฮ่องกง ชาว ญี่ปุ่น และชาว ไทยอีสานนิยม		มีน้อย

	แหล่งที่พบ ขุดรูอาศัยตามทุ่งหญ้า ออกหากินกลางคืน ชอบแสงไฟ กินรากไม้และกล้ำอ่อนเป็นอาหาร		รับ ประทานมาก เพราะเป็นของ ว่างขบเคี้ยว	
4. แมงมุม	ขนาดเล็กมาก สีขาว + ดำ มีส่วนหัว และอกเชื่อมกัน แยกออกจากส่วนท้อง อย่างชัดเจน มีขา 8 ขา ที่ปลายขา มีเล็บเล็กแหลมมันจะใช้น้ำมันสั้น ๆ เคลือบเล็บนี้ไว้ ทำให้เดินไปมาบนใย แมงมุมเหนียว ๆ ได้ ที่ปากของแมง มามีเขี้ยวพิษใช้ป้องกันตัวและฆ่า เหยื่อ ปากเล็ก ๆ ของแมงมุมใช้เคี้ยว เหยื่อไม่ได้ มันจะใช้เขี้ยวพิษฆ่าเหยื่อ หรือทำให้เป็นอัมพาต แล้วใช้ปากดูด ของเหลวจากเหยื่อกินเป็นอาหาร			มีน้อย

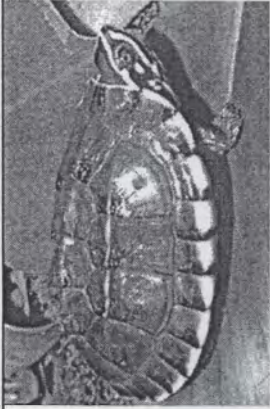
5. กิ่งกือ ยักษ์	มีรอยขา มีอันตรายจะขาดตัวเป็น วงกลม ขอบกินซากพืช			ช่วยย่อยสลายซากพืช	มีมาก
6. มดแดง/ มดส้ม	มี 6 ขา ตัวมีสีแดงปนส้ม		กินได้แต่ส่วน ใหญ่จะนิยมกิน ไข่และตัวอ่อน นำไปทำแกง เลียงไฉมแดง		ทำรังอยู่ตาม ต้นไม้ที่มี ลักษณะใบ ใหญ่ๆ
7. มด ตะนอย	มีพิษ		ช่วยกำจัดเพลี้ย และแมลง		มีมาก

8. ชะมด					
9. เสือปลา	ชื่อเสือปลามักทำให้เข้าใจผิดว่ามันกินแต่ปลาซึ่งไม่จริง มันกินสัตว์น้ำหลายชนิด รวมทั้งสัตว์เล็กสัตว์น้อยที่อาศัยริมน้ำด้วย วิธีจับสัตว์น้ำของเสือปลา คือ มันจะยืนคอยอยู่บนโขดหินริมน้ำ แล้วใช้ขาหน้ากางเลียบซอ้นตัวได้เอาเหยื่อขึ้นมาบนปาก			เป็นตัวชีวิตความสมบูรณ์ของป่า	มีน้อย
<u>สัตว์</u> <u>อากาศ</u> 1.แมลงปอ	มีปีก 4 ปีก แมลงปอ คือ แมลงที่มีตัว			เป็นตัวบ่งบอกคุณภาพ	มีน้อย

	อ่อนอาศัยอยู่ในน้ำ ตัวเต็มวัยมีชีวิตอยู่บนบกมีปีกบินได้ แมลงปอมีการเจริญเติบโตแบบเป็นขั้นตอนประเภทไม่สมบูรณ์แบบ คือ มีระยะไข่ ตัวอ่อน และตัวเต็มวัย ไม่มีระยะดักแด้ โดยระยะไข่และตัวอ่อนมีชีวิตอยู่ในน้ำ ตัวอ่อนที่อยู่ในน้ำมีรูปร่างแตกต่างจากตัวเต็มวัยมาก เมื่อตัวอ่อนเจริญเติบโตเต็มที่แล้วจะลอกคราบครั้งสุดท้าย กลายเป็นตัวเต็มวัยที่มีปีกและจะใช้ชีวิตบนบกได้ต่อไป			สิ่งแวดล้อม	
2. ตักแตน	มีเขา มีเขี้ยว - ด้า		กินได้	มีน้อย	
3. นกกระยาง	ขนสีขาว ขาวยาว มี 4 นิ้ว ใช้เดิน 3 นิ้ว ชอบกินปลา			หลบนอนในป่าในแหล่งน้ำ	

4.ผีเสื้อ	ที่พบมีสีเหลือง ปีกบนและปีกล่างมีพื้น ปีกสีเหลือง มีแถบใหญ่สีน้ำตาลแต้ม อยู่กลางปีก และแถบเล็กกระจายแต้ม บริเวณขอบปีก ทั้งคู่หน้าและหลัง มี จุดขาว 2 จุดติดกันด้านบนแถบสี น้ำตาลกลางปีกคู่หลัง และจุดสีน้ำตาล อ่อน 1 จุดบนปีกคู่หน้า		ชมดูเพื่อความ สวยงาม	เป็นตัวบ่งบอกคุณภาพ สิ่งแวดล้อม	มีมาก
<u>สัตว์ครึ่ง บก-ครึ่ง</u> 1.ปูนา	มีสีดำ + ส้ม ปูนา เป็นสัตว์ที่ไม่ กระดุกสันหลัง มีเพียงกระดองห่อหุ้ม ลำตัว เพศผู้จะมีท้องเรียวยาวเล็กคล้ายตัว ที่ ก้ามด้านซ้ายและขวาจะมีขนาด แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ส่วนเพศ เมียท้องมีลักษณะเป็นแผ่นกว้าง ขยายเกือบเต็มท้อง ก้ามด้านซ้ายและ ขวามีขนาดไม่แตกต่างกัน การ เจริญเติบโตของปูนาในแต่ละครั้งจะ		อาหารจากปูนา เป็นแหล่งโปรตีน ราคาถูกและ สามารถนำมา ปรุงเป็นอาหาร ได้หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นแกง ปูนายอดชะมวง ของคนภาคใต้ ปู		มีน้อย

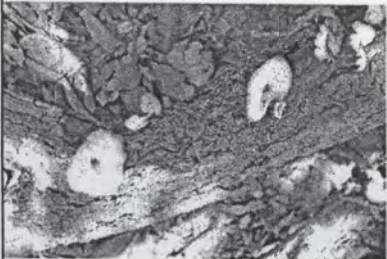
	อาศัยการลอกคราบเพื่อขยายขนาด		ขนาดงูใส่สมตำ ของชาวอีสาน		
2.เต่าเพ็ก/ เต่าหลังตุ้/ เต่าโคก/ เต่าเหลือง	มีกระดองสีเหลือง หลังไม่สูง ตัวขนาดปานกลาง เต่าเพ็ก เป็นชื่อเรียกของคนภาคอีสานที่เรียกเต่าเหลือง เต่าเทียน หรือเต่าแขนง ซึ่งเป็นเต่าชนิดเดียวกัน ที่มาของชื่อเต่าเพ็กมาจากอาหารที่เต่าชอบกินตามธรรมชาติ คือ หญ้าเพ็ก ซึ่งขึ้นอยู่ทั่วไปในแหล่งที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ เต่าเพ็กพบอยู่ทั่วทุกภาคในประเทศไทย เต่าเหลืองมักพบอยู่ในป่า เขตที่ราบสูงหรือภูเขา เป็นเต่าบกชนิดที่พบมากที่สุดของประเทศไทย แม้ว่าจะไม่สามารถอยู่ในน้ำได้ แต่เต่าเหลืองก็ชอบอาศัยอยู่ในที่ชื้นเย็น เราสามารถคำนวณอายุของเต่าได้จากการนับวงปีที่แผ่นเกร็ดของกระดูกองเต่า แต่ทั้งนี้จะนับได้ต้องเป็นเต่าที่มีอายุไม่มากกว่า 20 ปี เพราะถ้ามากกว่า 20 ปี วงปีจะถี่มากจนไม่			เต่าเหลืองหรือเต่าเพ็กเป็นเต่าที่ไม่สามารถใช้ชีวิตอยู่ในน้ำได้ จึงไม่ควรรนำไปปล่อยในน้ำ ตามธรรมชาติของสัตว์เลื้อยคลาน เมื่อวางไข่ แล้วจะปล่อยให้ฟักเป็นตัวตามธรรมชาติ ไม่มีการกไข่ ฟลิกไข่ ดังนั้นการจับหรือฟลิกไข่ อาจจะทำให้ไข่เน่าเสีย หรือลูกเต่าออกมาพิการได้ อุณหภูมิเป็นเครื่องกำหนดเพศของเต่าไข่เต่าที่ได้รับอุณหภูมิ	มีน้อย

	สามารถนับได้เต่าเหลืองเป็นเต่าที่มีกระดูกสูง มีลักษณะคล้ายหมวก เหล็กทหาร ขนาดโตเต็มที่มีกระดูกสูง เหลือยาว 30 เซนติเมตร มีน้ำหนัก 7 กิโลกรัม ขาหลังแข็งแรง สัน ป่อง ทุ้ม เกือบขนาดใหญ่ที่ผิวหนัง ของลำตัว เต่า ส่วนตัวเมียจะแบนราบ กระดอง ของเต่าเหลืองจะมีสีเหลืองปนดำ กระดองท้องมีสีเหลือง แต่จะมีสีดำตรง กลางแผ่น หัวมีสีเหลือง ขามีสีเทาดำ มีเกล็ดสีเหลือง เล็บมีสีเหลืองหรือขาว เต่าเพศจะเริ่มผสมพันธุ์กันในช่วง ปลายฤดูฝน			สูงจะฟักออกมาเป็น เพศเมีย รักษาสมดุล ของธรรมชาติ	
3.เต่าสาม สัน	มีกระดูกสูงสีดำและสีน้ำตาลอ่อน หลัง ตุงแหลม ขนาดลำตัวประมาณจานกิน ข้าวหนักประมาณครึ่งกิโลกรัม รูปร่าง ของเต่าเหมือนเต่าทั่วไป แต่มี ขนาดเล็ก หัวดำมีลายสีขาวเป็นเส้น ใหญ่จากจมูกผ่านนัยน์ตาตอนบนและ จากปากผ่านนัยน์ตา ตอนล่าง มีลาย			เป็นตัวบ่งบอกคุณภาพ สิ่งแวดล้อม	มีน้อย

	ชาวที่แกมด้วย ลายเส้นขาวใหญ่นี้เป็น จุดเด่นของเตาชนิดนี้ ผิวหนังทั่วไป และขามีสีเทาดำ เป็นเตาชนิดนี้แล้ว ไม่ชอบคน ถ้าเห็นคนจะหยุดนั่งเฉยๆ ไม่กระดุกกระดิก หดหู่อยู่ในกระดอง ชอบอยู่ในกระดอง ชอบอยู่ตามแม่น้ำ ลำคลองที่มีโคลนตม หรืออยู่ตามห้วย หนองบึงทั่วไป และเนื่องจากเป็นเตาที่ พบทั่วไปตามท้องนา ที่มีน้ำ จึงเรียก กันว่า “เตานา”			
--	--	--	--	--

ตารางที่ 8 พันธุ์เห็ด

ชื่อ	ลักษณะ		ประโยชน์	สถานการณ์
1.เห็ดปลวก	ดอกสีขาว ดอกเล็ก		แกงกินได้	มีมาก
2.เห็ดตำน	สีดํา		แกงกินได้	มีมาก
3.เห็ดแดง	ดอกสีดํา ขาสีขาว		กินได้	มีบางฤดู
4.เห็ดยาง	สีขาว		กินไม่ได้	มีมาก

5.เห็ดบด	สีน้ำตาล		กินได้	มีน้อย
6.เห็ดขอนไม้	สีดำ		กินได้	มีบางฤดู
7.เห็ดระโงก	สีขาว		กินได้	มีมาก
8.เห็ดหำฝาน	สีเหลือง		กินได้	มีน้อย

๙.เห็ดหลิน จิอรรวมชาติ สายพันธุ์สีดำ	อาศัยอยู่กลางป่า ชูดอกงามสง่าสีดำ ตัด กับสีของพืชสีเขียวได้อย่างงดงาม ชาว จีนโบราณเรียกว่า เฮยจื่อ เอ้าจื่อ		กินได้ รส เค็ม สรรพคุณ บำรุงไต และ ทางเดิน ปัสสาวะ	
---	--	--	---	--

บทที่ 5 สรุปและอภิปรายผล

5.1 สรุปผล

ป่าบ้านคลองนางซิง ตั้งอยู่ในเขตชุมชนย่อยที่ 17 คลองนางซิง ต.ท่าเกษม อ.เมือง จ.สระแก้ว อยู่ระหว่างชุมชนย่อยที่ 2, 3 และ 4 ของเทศบาลเมืองสระแก้ว ทิศเหนือติดกับทางรถไฟสายตะวันออก ทิศตะวันออกติดกับศาลหลักเมือง ทิศตะวันตกติดคลองนางซิง และทิศใต้ติดทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 33 (ถนนสุวรรณศร) อยู่ห่างจากตัวเมืองสระแก้วประมาณ 4 กิโลเมตร ซึ่งป่าแห่งนี้ถือเป็นป่าผืนสุดท้ายในเขตเทศบาลเมืองสระแก้ว

ในอดีตหากใครมีความต้องการที่ดินทำกิน ก็บุกเบิกแผ้วถางเพื่อทำการเกษตร โดยเฉพาะการปลูกข้าว จึงทำให้พื้นที่ที่เป็นป่าเหลืออยู่ไม่มากนัก เมื่อประมาณปี 2480 ชาวบ้านคลองนางซิงจึงสร้างข้อตกลงร่วมกันว่าจะรักษาพื้นที่ป่าสาธารณะนี้ไว้ให้เป็นสมบัติของส่วนรวม เพื่อใช้เป็นสถานที่เลี้ยงสัตว์ ตัดไม้ใช้สอย และเก็บหาของป่า อีกทั้งยังอนุรักษ์ไว้เพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งความทรงจำ เนื่องจากในป่ามีทางเกวียนเล็กๆ เคยใช้เป็นทางสัญจรระหว่างบ้านคลองนางซิง และหมู่บ้านที่อยู่ใกล้เคียง ที่สำคัญยังเป็นเส้นทางสายประวัติศาสตร์ ซึ่งในพงศาวดารกล่าวไว้ว่า เป็นเส้นทางที่สมเด็จพระนเรศวรยกทัพไปตีพระยาละแวก และทางสายนี้ก็เป็นเส้นทางที่ชาวบ้านคลองนางซิงใช้อพยพมาจากอำเภอดงเจริญ นครจังหวัดปราจีนบุรี (ในขณะนั้น) ตั้งแต่ปี 2440 เพราะความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นป่าไม้ หรือสัตว์ป่า ผู้คนที่อพยพผ่านมาจึงได้ตั้งหมู่บ้านในบริเวณนี้ และตั้งชื่อหมู่บ้านตามชื่อคลองที่ไหลผ่านว่า “บ้านคลองนางซิง”

เมื่อครั้งที่ป่ายังมีความอุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านคลองนางซิงและชุมชนใกล้เคียงได้ใช้ประโยชน์จากป่า ในการหาของป่าและล่าสัตว์ ไม่ว่าจะเป็นสัตว์ขนาดเล็กๆ เช่น พังพอน อีเห็น กระแต กระต่าย ไก่ป่า เพื่อนำมาเป็นอาหาร สัตว์ขนาดใหญ่ เช่น เสือ หมี เป็นต้น และของป่าหลายชนิด เช่น หน่อไม้ หวาย ผักป่า เห็ดชนิดต่างๆ รวมถึงไม้พื้น นอกจากนี้ยังใช้เป็นสถานที่เลี้ยงสัตว์เพราะป่าอยู่ติดกับหมู่บ้าน ด้วยความสำคัญของป่าที่กล่าวมาแล้ว ชาวบ้านจึงได้ขอให้ภาครัฐออกเอกสารสิทธิประเภทที่ดินสาธารณะประโยชน์ให้กับป่าสาธารณะบ้านคลองนางซิงเมื่อปี 2533 เพราะเกรงว่ากระแสการพัฒนาของชุมชนเมืองและความต้องการที่ดินที่สูงขึ้นเรื่อยๆ นั้น จะทำให้ป่าผืนนี้หายไป แต่ถึงกระนั้นที่ดินส่วนหนึ่งก็มีชาวบ้านได้ออกโฉนดทับ จึงทำให้ป่าบ้านคลองนางซิงในปัจจุบันเหลือเพียง 18 ไร่เศษ

เมื่อกาลเวลาเปลี่ยนไป สภาพสังคมเปลี่ยนแปลง การเลี้ยงสัตว์และเก็บหาของป่าน้อยลง ป่าสาธารณะบ้านคลองนางซิงได้กลายเป็นสถานที่ทิ้งขยะของผู้คนที่สัญจรไปมา เพราะเห็นว่าเป็นที่รกร้างว่างเปล่าและติดกับถนนใหญ่ สะดวกต่อการนำขยะมาทิ้ง ไม่ว่าจะเป็นขยะมูลฝอยที่กลายเป็นแหล่งสะสมเชื้อโรค หรือเศษกระຈก คนจึงเรียกกันติดปากว่า “ป่าขยะ” จากสภาพดังกล่าว ทำให้ชาวบ้านได้รับความเดือดร้อน และไม่ค่อยมีผู้คนเข้าไปใช้ประโยชน์เหมือนเดิม ผู้ใหญ่บ้านคนเก่าเคยทำหนังสือร้องเรียนไปยังนายอำเภอ และได้รับการแก้ไขโดยการนำป้าย “ห้ามทิ้งขยะ” มาติดไว้ ทำให้คนนำขยะมาทิ้งน้อยลง ต่อมาประมาณปี 2549-50 มีนายทุนเข้ามาขุดล้อมต้นไม้ออกไปจากป่าเป็นระยะ ซึ่งเป็นไม้ที่

มีค่าทางเศรษฐกิจ เช่น พะยอม ประดู่ มะค่าแต้ และไม้อื่นๆ ที่มีทรงพุ่มสวยงาม จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ด้วยความรักและห่วงแหนป่าที่ผูกพันกับชุมชนมาตั้งแต่อดีต ชาวบ้านจึงรวมกลุ่มพูดคุยกัน และหาทางแก้ปัญหาโดยนำป้าย “ห้ามขุดล้อมต้นไม้” ไปติดไว้ แต่ก็ไม่สามารถป้องกันได้เท่าที่ควร

เมื่อปลายปี 2551 เทศบาลเมืองสระแก้วและชุมชนคลองนางซิง มีความสนใจที่จะจัดการป่าแห่งนี้ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนที่อยู่ในเขตเทศบาล ตัวแทนของเทศบาลจึงได้เข้ามาพูดคุยกับชุมชนถึงแนวทางในการจัดการ ซึ่งก็มีความต้องการที่หลากหลายและแตกต่างกันไป ไม่ว่าจะเป็นการแบ่งพื้นที่เพื่อให้ชาวบ้านทำการเกษตร การปลูกป่าสมุนไพร หรือปรับพื้นที่ให้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ ฯลฯ แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังรู้สึกเสียดายป่าผืนสุดท้ายในเขตเทศบาลเมือง จึงอยากที่จะศึกษาด้านทุนและศักยภาพของป่าสาธารณะประโยชน์ร่วมกันเพื่อที่จะใช้ประโยชน์จากป่าในเขตเมืองให้ยั่งยืน ซึ่งจากการที่ชุมชนได้ร่วมกันศึกษาด้วยตัวของชุมชนเองทำให้ค้นพบข้อมูลดังต่อไปนี้

5.1.1 ลักษณะของป่า

ลักษณะของป่าสาธารณะประโยชน์คลองนางซิงเป็นป่าผลัดใบแทบทั้งสิ้นในฤดูฝนป่าประเภทนี้จะมองดูเขียวชอุ่มพอถึง ฤดูแล้งต้นไม้ส่วนใหญ่จะพากันผลัดใบทำให้ป่ามองดูโปร่งขึ้นและมักจะเกิดไฟป่าเผาไหม้ใบไม้และต้นไม้เล็ก ๆ ซึ่งเป็นป่าลักษณะผสมระหว่างป่าเบญจพรรณและป่าเต็งรัง โดยลักษณะที่เด่นเฉพาะของป่าทั้งสองนี้ที่ผสมกันอยู่ในป่าสาธารณะประโยชน์คลองนางซิงก็คือ

ป่าเบญจพรรณ (Mixed Deciduous Forest) ป่าชนิดนี้มีอยู่ทั่วไปในภาคเหนือ ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนภาคใต้ไม่ปรากฏว่ามีอยู่ ป่าชนิดนี้มักจะมีไม้สักขึ้นอยู่ปะปนอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะทางภาคเหนือและทางภาคกลางบางแห่ง ส่วนทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีป่าเบญจพรรณอยู่น้อย ลักษณะของป่าเบญจพรรณ โดยทั่วไปเป็นป่าโปร่งประกอบด้วยต้นไม้ขนาดกลางเป็นส่วนใหญ่ พื้นที่ป่าไม่รกทึบมีไม้ไผ่ชนิดต่าง ๆ ขึ้นอยู่มาก ในฤดูแล้งต้นไม้ทั้งหมดจะพากันผลัดใบและมีไฟป่าไหม้อยู่ทั้งปี มีพันธุ์ไม้ขึ้นคละกันมากชนิด เช่น ไม้สัก แดง ประดู่ มะค่าโมง ชิงชัน ตะแบก เป็นต้น พืชชั้นล่างก็มีพวกหญ้า พริก กก ไม้ไผ่ชนิดต่าง ๆ เช่น ไม้ไผ่ ไม้รวก ไม้หนวล เป็นต้น

ป่าเต็งรัง (Deciduous Dipterocarp Forest) ป่าชนิดนี้มีอยู่มากทางภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนภาคใต้และชายทะเลด้านตะวันออกไม่ปรากฏว่ามีอยู่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีมากที่สุด คือประมาณ 70-80% ของป่าชนิดต่าง ๆ ที่มีอยู่ในภาคนี้ทั้งหมด ป่าชนิดนี้มีอยู่ทั่วไปทั้งที่ราบและที่เขาสอง ดินมักเป็นทรายและลูกรัง ซึ่งจะมีสีค่อนข้างแดง ในบางแห่งจึงเรียกว่าป่าแดง ส่วนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีป่าขึ้นตามเนินที่เรียกว่าโคก จึงเรียกว่าป่าโคก ลักษณะป่าชนิดนี้เป็นป่าโปร่งมีต้นไม้ขนาดเล็กและขนาดกลางขึ้นอยู่กระจัดกระจาย พื้นที่ป่าไม่รกทึบ มีหญ้าชนิดต่าง ๆ และไม้ไผ่ขึ้นอยู่โดยทั่วไป พันธุ์ไม้ในป่านี้ได้แก่ เต็ง รัง พะยอม มะขามป้อม เป็นต้น

นอกจากนี้ความสัมพันธ์ของฤดูกาลกับพืชพรรณในป่าชุมชนที่จะเป็นฐานสำคัญในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากป่าให้ยั่งยืน

ตารางที่ 5.1 พันธุ์พืชที่สอดคล้องกับฤดูกาล

ชนิด	ฤดูกาล			หมายเหตุ
	ร้อน(มี.ค.-เม.ย.)	ฝน(พ.ค.-ต.ค.)	หนาว(พ.ย.-ก.พ.)	
1.ผักป่า	มะนาวป่า	1.มันหิ้วย 2.มะรุม 3.อีหล้า 4.แขยง 5.หน่อไม้ 6.ติ้วขาว 7.ติ้วแดง 8. กระเจียวขาว 9.กระเจียว แดง 10.เอื้อง 11.อีลอกอี ลาย 12.กลอย 13.กระทือ 14.เผียง 15.กระสาบ(อีหนู) 16.เสมา(กระทกรก) 17. รางจืด 18.ย่านาง 19.ตำลึง 20.ส้มลม 21.ผักโหม 22. กระชายป่า 23.มะเขือพวง	1.หวายขม 2.สะเดา	
2.สมุนไพร		1.เถาวัลย์เปรียง 2.ไล่ต้ง 3. ตังไก่ 4.เครือโพงสง 5.สะเดา 6.พุทรา 7.ยอป่า 8.มะเดื่อ 9.หนามแท่ง 10.หัสสุณ 11. เล็บแมว 12.กระทกรก 13. หนอนตายอยาก 14. มะขามป้อม 15.มะหวด 16. ขันทองพญานาค 17. ไมยราพ 18.หางกระรอก 19.สาบเสือ 20.สมอ 21.ส้ม ลม 22.ชะมด 23.ขี้ครอก 24.มะหิงหาย 25.หว้าน คูปมูบ(เปาะหอม) 26. มะขามเครือ 27.แสมसान	1.โตไม่รู้ล้ม 2.หญ้าพันงูเขียว 3.ขี้ตุน 4.เปาะป่า 5.มันปลา 6.มะพอก	

	มะม่วงหาวแมงวัน 5.รังหวาน		(เขียดตะนา) 4.รัง มะพอก	
--	------------------------------	--	----------------------------	--

จากข้อมูลทำให้พบว่าในช่วงฤดูฝน คือ ตั้งแต่เดือนพฤษภาคมไปถึงเดือนตุลาคม จะมีจุดเด่นในพื้นที่ป่าจะมีความหลากหลายมากกว่าฤดูอื่นๆ ทั้งพันธุ์พืชสมุนไพร เห็ดผักป่าและไม้สวยงาม ต่างๆ จะพบมากในฤดูฝนนอกจากนี้ยังพบว่ามีพันธุ์นกที่หลากหลายพันธุ์รวมไปถึงสัตว์เลื้อยคลานอื่นๆ ด้วยในช่วงหน้าฝน

ในฤดูหนาว คือ ตั้งแต่เดือน พฤศจิกายนไปถึงเดือนกุมภาพันธ์ จะพบว่ามีพันธุ์สัตว์เข้ามาหากินในป่าที่น่าสนใจ เช่น ชะมด เสือปลา พังพอน กระรอก กระแต เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีผลไม้ป่าบางชนิดที่หากินได้ในช่วงนี้ เช่น กระบก เป็นต้น

ในฤดูร้อน คือ ตั้งแต่เดือน มีนาคมไปถึงเมษายน จะพบว่ามีจุดที่น่าสนใจคือ การที่จะพบเจอเต่าออกมาหากินให้เห็นในพื้นที่ป่า และมีผลไม้ป่าบางชนิดที่หากินได้ เช่น มะดูก มะม่วงหาวแมงวัน เป็นต้น

5.1.2 การจัดการ

1)การป้องกันไฟป่า

จากการเก็บข้อมูลในป่าแล้วยังได้ข้อมูลสิ่งที่เป็นปัจจัยที่ทำให้ป่าไม่เจริญเติบโตเท่าที่ควรนั้นก็คือไฟป่าเพราะหลังจากช่วงเกี่ยวข้าว ชาวนาจะเผาเศษฟางของตัวเอง ซึ่งเป็นช่วงที่เสี่ยงที่ไฟจะลามเข้าป่ามา เพราะช่วงหน้าแล้ง โดยปกติเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปีจะมีไฟเข้ามา บางครั้งชาวบ้านก็ช่วยกันดับ และได้กำลังสนับสนุนจากเทศบาล แต่บางครั้งก็ไม่มีน้ำดับ และลมก็แรงมาก บางครั้งทำได้เพียงกันไฟไม่ให้เข้าที่ของตนเอง จนไฟป่ากลายเป็นเรื่องธรรมดาไปแล้ว ดังนั้นเรื่องการป้องกันไฟป่าจึงเป็นเรื่องเร่งด่วนในช่วงนี้ ที่ทีมวิจัยจะต้องลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งแนวทางในการทำแนวกันไฟก็มีหลายแบบ ซึ่งออกแบบกันไว้ประมาณ 4 แบบ ได้แก่

- 1.การขุดเป็นร่องน้ำ
- 2.การไถเป็นแนว
- 3.การปลูกพืชกันไฟ (ต้นกล้วย)
- 4.การทำแนวกันไฟแล้วชิงเผา

จากการระดมความคิดเห็น ความต้องการ ปัญหา และข้อจำกัดหลายอย่าง และเรื่องงบประมาณซึ่งหัวหน้าโครงการต้องประสานกับทางเทศบาลเพื่อขอความช่วยเหลือ ซึ่งยังไม่แน่ใจว่าเรื่องงบประมาณนั้นจะอนุมัติได้หรือไม่ เนื่องจากต้องมีข้อมูลที่เป็นรายงานก่อน แต่หากประสานให้รถมาไถอาจจะทำได้ ดังนั้นวิธีที่น่าจะเป็นไปได้และแก้ปัญหาได้ทันการณ์คือวิธีที่ 4 การทำแนวกันไฟพร้อมกับการชิงเผา โดยให้รถไถตามแนว 3 เมตร แล้วเผาหญ้าแห้งและวัชพืชบริเวณรอบนอก (ชิงเผา) เพื่อให้

หมดเชื้อเพลิง และให้รถนำวิ่งตามเพื่อควบคุมไฟ โดยหัวหน้าโครงการเสนอว่าเราควรจะรีบทำก่อนปีใหม่ ควรจะมีการวางแผนร่วมกันระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่เทศบาลก่อนลงมือปฏิบัติจริง ทำการวางแผนเขต ความกว้าง และความยาว ซึ่งอาจจะเป็นแนวกันไฟทางด้านทิศเหนือและตะวันออกของป่าก่อน แต่หากเป็นไปได้จึงทำรอบป่า เมื่อได้มีการเก็บข้อมูลเรื่องนี้อย่างครบวงจรแล้วก็ทำให้รู้ช่วงของการที่ไฟจะเข้า จึงทำให้ทีมวิจัยเริ่มใช้ประโยชน์จากข้อมูลตรงนี้ไปวางแผนการป้องกันไว้ไฟเข้ามาในพื้นที่ป่าชุมชน ได้สำเร็จ โดยทำแนวกันไฟรอบป่าและปลูกพืชแนวกันไฟ เช่น ต้นกล้วยเพราะทนไฟและเป็นพืชที่อวบน้ำจึงทำให้เป็นฉนวนกันไฟได้ดี ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากอำเภอสระแก้ว เมื่อไฟป่าไม่เข้าก็ทำพืชพรรณในป่าได้มีเวลาพักฟื้นตัวจึงทำให้ปีที่ผ่านมาป่ามีความสมบูรณ์มากขึ้น

2) การตัดสาง

ในขณะที่ทำการวิจัยนี้ได้มีการจัดการดูแลสภาพพื้นที่ป่าไม่ให้รกแต่ยังคงสภาพป่าไว้อยู่ด้วยการแบ่งพื้นที่ป่าบางส่วนทำการตัดสางหญ้าและไม้พื้นล่างเพื่อลดการเป็นเชื้อไฟในหน้าแล้งและป้องกันการเป็นที่อยู่ของสัตว์มีพิษด้วยซึ่งหากเปิดพื้นที่นี้ให้เป็นแหล่งเรียนรู้จะเป็นอันตรายกับผู้ที่มาเรียนรู้ ซึ่งจากการสังเกตทำให้พบว่าเป็นดังที่ทีมวิจัยได้คิดไว้คือป่าในบริเวณที่ทำการตัดสางดูแลมีสภาพที่ดูแล้วเหมาะแก่การจัดเป็นแหล่งเรียนรู้ ดูแล้วน่าปลอดภัย น่าเดิน ดูโล่งโปร่ง และทำให้พันธุ์ไม้พื้นล่างเจริญเติบโตได้ดี

ภาพที่ 5.1 สภาพพื้นที่ป่าที่ไม่ได้ตัดสาง

ภาพที่5.2 สภาพพื้นที่ป่าที่ตัดสง

จากการสรุปข้อมูลชุมชนทำให้ทีมวิจัยค้นพบว่าในชุมชนนั้นมีต้นทุนศักยภาพในด้านความรู้เกี่ยวกับการพึ่งตัวเอง โดยแต่ละครัวเรือนมีการทำพืชผักสวนครัวตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงโดยที่พืชพันธุ์บางส่วนก็นำมาจากป่าและบางส่วนก็นำไปปลูกเสริมในป่าบ้างก็มี จากการดูข้อมูลที่สรุปร่วมกันและได้มีการนำข้อมูลที่สรุปนั้นไปปฏิบัติจนเกิดผลแล้วบางส่วนนั้นทำให้ ทีมวิจัยมีการกำหนดทิศทางร่วมกันในการที่จะสร้างรูปแบบการจัดการป่าในเมืองเพื่อใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนของชุมชน ดังนี้

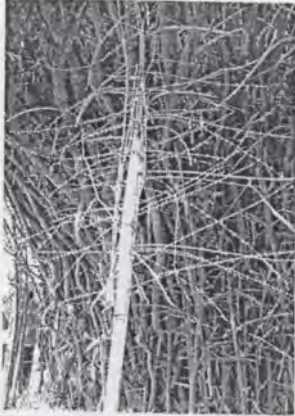
1.การสร้างเป็นแหล่งเรียนรู้ ห้องเรียนธรรมชาติ

โดยการสร้างเป็นแหล่งเรียนรู้หรือห้องเรียนธรรมชาตินั้น ทางทีมวิจัยได้ออกแบบเป็นจุดศึกษาในแต่ละจุด ดังต่อไปนี้

ตาราง5.2 จุดศึกษาธรรมชาติป่าชุมชนเมืองคลองนางซิง

จุดศึกษา	ข้อมูล	หมายเหตุ
1.แผนที่ป่าของเรา 	เรียนรู้ภาพรวมของป่าในเรื่องของลักษณะของป่า เส้นทางเดิน และจุดสำคัญๆที่น่าสนใจของป่า	ในจุดนี้จะบอกข้อควรปฏิบัติในการเดินศึกษาป่า เช่น ไม่ควรส่งเสียงดัง ไม่เดินออกนอกเส้นทาง ห้ามเก็บของป่า เป็นต้น

2.สารพัดเห็ด 	-เรียนรู้ข้อมูลโดยรวมของเห็ดทั้งหมดที่มีอยู่ในป่า ชนิดของเห็ดประโยชน์ของเห็ดแต่ละชนิด ซึ่งเห็ดในป่าชุมชนนั้นจะมีมากในช่วงฤดูฝน เพราะธรรมชาติของเห็ดจะเติบโตได้ดีในสภาพอากาศที่ชื้นและอบอุ่น	ชนิดเห็ดฤดูฝน (พ.ค.-ก.ย.) -เห็นหำฟาน ,เห็ดกระโดน ,เห็ดมันปู,เห็ดน้ำผึ้ง,เห็ดปลวก ,เห็ดเพาะ ,เห็ดโคน, <u>ชนิดเห็ดฤดูหนาว</u> -เห็ดกระด้าง, เห็ดโคน,เห็ดเฟือง
3.ไฟมาป่าหมด 	-เรียนรู้ปัญหาการทำลายธรรมชาติของไฟป่า และการจัดการที่ผ่านมาของชุมชน เช่น การสร้างแนวกันไฟ มีชุดเผ่าระวังป้องกัน เป็นต้น	-มีภาพแสดงให้เห็นความเสียหายของป่าที่เกิดจากไฟป่า
4.เครือสัณฑ์ 	-เรียนรู้ชนิด ประโยชน์ และความสำคัญของเถาวัลย์ที่มีอยู่ในป่า เช่น เถาวัลย์ยึดโยงกันช่วยให้ต้นไม้ไม่ล้ม เป็นต้น	ชนิดของเถาวัลย์ที่พบในป่าชุมชน เช่น เถาวัลย์เปรียง ,เถาวัลย์ลูกยาง ,เถาวัลย์ละว้า ,เถาวัลย์ผีฝวน เถาวัลย์น้ำ เถาวัลย์จิโก้ย และเถาวัลย์นาง

		เป็นต้น
5. ไม้ป่า 	-เรียนรู้ลักษณะธรรมชาติและประโยชน์ของไม้ป่า เช่น <u>หน่อ</u>ทำอาหาร(แกง,ต้ม,หมก,ดอง) <u>ลำต้นอ่อน</u> (ทำดอกมัดของ,เผาข้าวหลาม) <u>ลำต้นแก่</u> ใช้จักสาน(กระดัง,ตะกร้า,ค้อง,ไม้คาน) <u>กิ่ง</u> <u>หนาม</u>ใช้ทำไม้กวาดลานข้าว เป็นต้น	ส อ ด แ ท ร ก ลั ก ษ ณะ ธรรมชาติของ กอไม้ป่าที่อยู่ แบบเกื้อกูลกัน
6. ไม้ย้งยืน ไม้ร่มเย็น 	-เรียนรู้ชนิดและประโยชน์ของไม้ยืนต้นที่มีอยู่ในป่าชุมชน เช่น สมัยก่อน ใช้ทำที่อยู่อาศัย ปัจจุบันใช้แบบอนุรักษ์ในลักษณะการให้ร่มเงาอากาศ เป็นต้น	-ชนิดของไม้ยืนต้น ในป่าชุมชน พะยอม, ประดู่, ตะแบก, พยุง, ตะแบก, ชนวน, มะค่าโมง, มะค่า แต้, สมอ, หว้า, หมี, ฟ้าว, มะขามป้อม, ตะ ค้อ, กำแพง 7 ชั้น เป็นต้น
7. ผักปลอดสาร 	-เรียนรู้ชนิดและประโยชน์ของผักที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติที่ไม่มีสารพิษเจือปน เช่น ผักที่เป็นอาหาร ผักที่เป็นยาสมุนไพร เป็นต้น โดยผักต่างๆในป่าเหล่านี้จะเกิดสัมพันธ์กับฤดูกาลส่วนใหญ่มักจะเกิดในช่วงต้นฤดูฝน (พ.ค.-มิ.ย.)	-ชนิดของผัก ที่เป็นอาหาร แสมसान, แต้ว, อี ทก, ผักสาบ, มะ ก ร ้า ด า ห มู , กระเจียวขาว- แดง, อีรอก อี ราย, ย่านาง เป็น ต้น ที่ เ ปื น ย า

		สมุนไพร กระเจียวหัว, ดูบมูบ(เปาะ หอม), หนอน ตายยาก, ย่านาง , กระเจียบแดง , เขียง(หัว) เป็น ต้น
8. ไม้ไอชียู 	-เรียนรู้เรื่องราวของการอนุรักษ์ดูแลป่าของ ชุมชน จากการขุดล้อมต้นไม้จากคนภายนอก จนเกือบได้ไปเป็นไม้ประดับโรงแรม รีสอร์ทแต่ ด้วยที่ชุมชนได้ทำการอนุรักษ์จึงทำให้ต้นไม้ ยังคงอยู่กับป่าชุมชนแห่งนี้ต่อไปและชุมชนได้ เยียวยาพื้นป่าให้กลับมามีชีวิตอีกครั้ง	-ต้นไม้ใหญ่ที่ ชาวบ้านได้บวช ไว้
9. ป่าพอกิน พอใช้ 	-เรียนรู้การใช้ประโยชน์จากป่าเชิงการอนุรักษ์ที่ ยั่งยืน โดยใช้หลักของป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง มาเป็นแนวทางการใช้ประโยชน์จากป่า ร่วมกัน	-สรุปให้เห็น ประโยชน์ , คุณ ค่า, ที่คนกับป่า ต้องพึ่งพิงกัน

ความคาดหวังของบุคคลที่เกี่ยวข้องต่อการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ป่าชุมชน จากการผู้เข้าร่วมได้
เดินเรียนรู้ตามจุดศึกษาธรรมชาติในป่าแล้วนั้นก็ได้อะทอนมุมมองในเรื่องต่างๆดังนี้

การใช้ประโยชน์ ส่วนใหญ่เห็นด้วยที่จะทำเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนที่จะรองรับ เด็กนักเรียน
เยาวชน ได้เข้ามาเรียนรู้ ธรรมชาติ การดำเนินชีวิตของคนที่มีสัมพันธ์กับป่า และสามารถเป็นสถานที่จัด
ค่ายลูกเสือได้ด้วย นอกจากนี้ยังมีในเรื่องของการเป็นสถานที่บำบัดผู้ป่วยที่อยู่ในระหว่างพักฟื้น เป็น
คลังยาสมุนไพรให้กับโรงพยาบาลได้อีกทาง

สิ่งที่ควรเพิ่มเติม สะท้อนในเรื่องของการจัดระบบข้อมูล การมีสื่อประกอบการนำเสนอในแต่ละจุดศึกษา เส้นทางเดินป่ายังไม่ชัดเจน ขัดกอลงในการเดินศึกษาเรียนรู้ในป่าชุมชนยังไม่มี

แนวทางที่ควรจะพัฒนาต่อไป

แผนพัฒนาแหล่งเรียนรู้

- การสร้างศูนย์ข้อมูล
- การทำคู่มือการเรียนรู้ธรรมชาติในป่า
- การพัฒนากระบวนการบริหารจัดการป่าเรียนรู้ เช่น โปรแกรมการเรียนรู้ มัคคุเทศก์ จุดเรียนรู้ ป้ายชื่อพันธุ์ไม้ ทางเดิน เป็นต้น

- การจัดตั้งกองทุนในการดูแลป่า เช่น การเพาะกล้าไม้ไว้จำหน่าย เป็นต้น

แผนพัฒนาพื้นที่ป่า

- การเพิ่มความสมบูรณ์ของระบบนิเวศน์ให้กับป่า เช่น การปลูกต้นไม้เพิ่ม การจัดโซนพื้นที่เช่น พื้นที่ดอกกระเจียว พื้นที่เห็ด เป็นต้น

- การสร้างระบบการดูแลป่า เช่น กฎระเบียบ/ข้อบัญญัติการดูแลป่าของชุมชน ป้ายอาณาเขต พื้นที่ป่าอนุรักษ์ การมีชุดเผ่าระวังไฟป่า เป็นต้น

ซึ่งในเรื่องนี้ทางทีมวิจัยก็ได้สร้างชุดทำงานขึ้นมารองรับนั่นก็คือ คณะกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชน เมืองคลองนางซิง ขึ้นมาโดยมีการทำงานภายใต้ระเบียบ ขัดกอลงร่วม ดังต่อไปนี้

ตาราง 5.3 การแบ่งพื้นที่ป่าชุมชนเมืองคลองนางซิง

พื้นที่อนุรักษ์	พื้นที่ใช้ประโยชน์	พื้นที่ฟื้นฟูและป้องกัน
1.ห้ามตัดไม้ ขุด โคน ไม้ในป่าชุมชน 2.ห้ามนำพันธุ์ไม้ กล้วยไม้ ออกจากป่า ก่อนได้รับการอนุญาตจากคณะกรรมการ 3.ห้ามนำขยะ สิ่งปฏิกูลมาทิ้ง ในพื้นที่ป่าชุมชน 4.ห้ามล่าสัตว์ในพื้นที่ป่า 5.ห้ามสูบบุหรี่ในพื้นที่ป่าชุมชน	1.ให้ใช้ได้บางส่วนและเหลือไว้เพื่อขยายพันธุ์ เช่น ดัน/หน่อไผ่ กระเจียว กลอย หวาย และอื่นๆ เป็นต้น 2.ไม้ล้มหมอนนอนไพร จะนำไปใช้ได้ต้องได้รับการอนุญาตจากคณะกรรมการ	1.ปลูกพันธุ์ไม้เสริมความสมบูรณ์ให้กับป่าชุมชน 2.ทุกคนมีหน้าที่เผ่าระวังป้องกันไฟป่าไม่ให้เข้ามาในพื้นที่ป่าชุมชน 3.ทุกคนมีหน้าที่รักษาความสะอาดให้กับป่าชุมชน

คณะกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชนเมืองคลองนางซิง ดังมีรายชื่อต่อไปนี้

1. คุณสมัญญิ์ อาจตัน
2. คุณวินัย มานะประเสริฐพร
3. คุณประมวล วงษ์ดี
4. คุณสงัด อาจตัน
5. ดต.วิโรจน์ รูปชัยภูมิ
6. คุณประสิทธิ์ พรหมมา
7. คุณโกศล สมบูรณ์กุล
8. คุณตะวัน เข้มทิศ
9. คุณทองใบ มานะประเสริฐพร
10. คุณขิม พรหมมา
11. คุณนิชนันท์ อาจตัน
12. คุณสมบัติ อาจตัน
13. คุณเกษตร งามผ่อง
14. คุณวรรณิ์ วงษ์ดี
15. คุณกันยา เขิงเภา
16. คุณสมปอง สมบูรณ์กุล
17. คุณสิริพรสวรรค์ รูปชัยภูมิ
18. คุณเดชรัตน์ จันทรมงคล
19. คุณนุชรี ทานาเวช
20. คุณณัฐวุฒิ ดวงรัตน์
21. คุณหฤทัย สุขกุล

ที่ปรึกษา

ที่ปรึกษา

จากการที่ทีมวิจัยได้สำรวจและเก็บข้อมูลนำมาเรียนรู้ร่วมกันทำให้ค้นพบแนวทางของการที่จะใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนในเมืองบ้านคลองนางซึ่งให้เกิดความยั่งยืนและชุมชนมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับหลัก ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยการปลูกป่า 3 อย่างประโยชน์ 4 อย่าง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัส ดังนี้

“การปลูกป่าถ้าจะให้ราษฎรมีประโยชน์ให้เขาได้ให้ใช้วิธีปลูกไม้ 3 อย่าง แต่มีประโยชน์ 4 อย่าง คือ ไม้ใช้สอย ไม้กินได้ ไม้เศรษฐกิจ โดยปลูกรองรับการชลประทาน ปลูกรับ น้ำ และปลูกอดช่วงไหล่ตามร่องห้วยโดยรับน้ำฝนอย่างเดียว ประโยชน์อย่างี่ 4 คือสามารถ ช่วยอนุรักษ์ดินและน้ำ” แปลความสรุปเพื่อให้เข้าใจได้ง่าย การปลูกไม้ให้พอยู่ พอกิน พอใช้ และ ระบบนิเวศน์

พอยู่ หมายถึง ไม้เศรษฐกิจปลูกไว้ทำที่อยู่อาศัย และจำหน่าย

พอกิน หมายถึง ปลูกพืชเกษตรเพื่อการกินและสมุนไพร

พอใช้ หมายถึง ปลูกไม้ไว้ใช้สอยโดยตรงและพลังงาน เช่น ไม้ฟืน และ ไม้ไผ่ เป็นต้น ประโยชน์ต่อระบบนิเวศน์ สร้างความสมบูรณ์และก่อให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ป่า การ จัดสรรพื้นที่เพื่อการปลูกพืชต้องมีวิธีการดำเนินการที่ถูกต้องตามหลักการโดยคำนึงถึงองค์ประกอบที่ สำคัญหลายประการอาทิ เช่น

การจัดแบ่งที่ดินทำกินเพื่อใช้ปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง จากพื้นที่ทำกินอยู่ เดิม ที่เป็นพื้นที่สวน ไร่หรือนา แบ่งพื้นที่ออกมา ร้อยละ 30-50

การจัดองค์ประกอบพันธุ์ไม้ตามวัตถุประสงค์ โดยการปลูกพันธุ์ไม้ในพื้นที่ตามความ เหมาะสม แต่ให้ต้ององค์ประกอบซึ่งให้เกิดความพอยู่ พอกิน พอใช้ ดังนี้

1.ปลูกเพื่อให้เกิดความเพียงพอในด้านพอยู่ เช่น การปลูกต้นไม้สำหรับใช้เนื้อไม้มา ปลูกสร้างอาคารบ้านเรือนที่อยู่อาศัย เช่น ไม้ตะเคียนทอง, สัก, ยางนา, มะฮอกกานี, กระตัง เทพา, จำปาทอง ฯลฯ

2.ปลูกเพื่อให้เกิดความเพียงพอในด้านการพอกิน เช่นการปลูกต้นไม้สำหรับใช้กิน เป็น อาหาร เป็นยาสมุนไพร เป็นเครื่องดื่ม ตลอดจนพืชที่ปลูกเพื่อการค้าขายผลผลิตเพื่อตำรง ซีฟ เช่น ไม้ผลต่าง ๆ ได้แก่ เงาะ, ทุเรียน, มังคุด, ลองกอง, มะม่วง ฯลฯ ไม้ที่ให้ผลผลิตเพื่อ ขาย เช่น ปาล์ม, มะพร้าว, ยางพารา ฯลฯ

3.ปลูกเพื่อให้เกิดความเพียงพอในด้านการพอใช้ เช่น ปลูกต้นไม้สำหรับใช้สอย ใน ครวเรือน ใช้พลังงาน ใช้เป็นเครื่องมือต่าง ๆ ในการประกอบอาชีพ ได้แก่ ไม้ไผ่ ,หวาย สำหรับจักสานเป็นเครื่องเรือน ของใช้ ฯลฯ ไม้โตเร็วบางชนิดที่ใช้เป็นไม้ฟืน,ถ่าน ไม้พลังงาน เช่น สนุด้า, ปาล์ม ฯลฯ ไม้ทำเครื่องมือการเกษตร ได้แก่ การทำด้ามจอบ, มีด, ขวาน, ทำรถเข็น, โต๊ะ, เก้าอี้, ตู้ ฯลฯ

จัดโครงสร้างและลำดับขั้นต้นไม้ในป่า

เป็นการจัดโครงสร้างพันธุ์ไม้ให้มีสภาพใกล้เคียงกับป่า เพื่อเป็นประโยชน์ต่อความ

สมดุลของระบบนิเวศ โดยให้มีชั้นเรือนยอด 3 ชั้น ได้แก่ เรือนยอดชั้นบน เรือนยอดชั้นกลาง เรือนยอดชั้นล่าง และหากจัดโครงสร้างด้านการใช้ประโยชน์จะเป็น 4 ระดับ คือ ชั้นบน ชั้นกลาง ชั้นล่างและชั้นใต้ดิน ตามรูปแบบเกษตร 4 ชั้น, สวนโบราณ, สวนสมรม

1) ไม้เรือนยอดชั้นบนได้แก่ ไม้ที่ปลูกใช้เนื้อไม้ทำที่อยู่อาศัย เช่น ตะเคียนทอง, สัก ยางนา, สะเดา, จำปาทอง ฯลฯ และไม้ที่ลำต้นสูงและที่ปลูกเป็นอาหารได้ เช่น สะตอ, เหีย, ฝรั่ง, กระท้อน, มะพร้าว หมาก ฯลฯ

2) ไม้เรือนยอดชั้นกลางส่วนใหญ่เป็นไม้เพื่อการกิน, การขาย, การใช้เป็นอาหาร และสมุนไพร เช่น มะม่วง, ขนุน, ชมพู่, มังคุด, ฝรั่ง, ทุเรียน, ลองกอง, ปาล์ม ฯลฯ

3) ไม้ที่ปกคลุมผิวดิน ทั้งที่เป็นอาหาร, สมุนไพรและของใช้ เช่น กาแฟ ผักป้าชนิดต่าง ๆ ทุเรียน, มะนาว, หว้าย, สับปะรด ฯลฯ

4) พันธุ์พืชที่ใช้ประโยชน์จากส่วนที่อยู่ใต้ดิน (พืชหัว) เป็นพืชที่ปลูกเพื่อความพอเพียงในด้านการกิน ได้แก่ กลอย, ขิง ข่า, กระชาย, กระเทียม ฯลฯ

จะเห็นได้ว่าแนวทางที่จะพัฒนาผืนป่าชุมชนที่เหมาะสมกับชุมชนมากที่สุดนั้นจะเกิดได้ ต้องให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและแนวทางในการตัดสินใจด้วยตัวเอง เมื่อได้ลงมือทำการสำรวจและทำการร่วมวิจัยมาด้วยตัวเองเป็นระยะเวลาหนึ่ง ความรู้สึกรักและห่วงแหนจะตามมา ซึ่งนั่นหมายถึงการปกป้องป่าชุมชนกลางเมืองอันเป็นสมบัติผืนสุดท้ายของเทศบาลเมืองสระแก้วก็จะบังเกิดขึ้น เพื่อลูกหลานผู้จะได้รับประโยชน์ต่อเนื่องอย่างไม่รู้จบต่อไป

5.2 บทเรียนจากการทำงานวิจัย

5.2.1 ก่อนทำวิจัย

• ทีมวิจัย

- ไม่มีความเชื่อมั่น/สับสนในการทำงานวิจัย
- มีคำถามในใจว่าจะเป็นไปได้หรือ
- มองไม่เห็นรูปแบบหรือแนวทาง
- ไม่คิดว่าจะประทับใจกับคนภายนอก
- ไม่คิดว่าสกว.จะมาต่อเนื่อง
- มองที่จะเอาประโยชน์จากป่าเพียงอย่างเดียว

• ชุมชน

- ไม่รู้จักสกว.
- คิดว่าทำไม่ได้
- ไม่เชื่อว่าจะทำได้
- หัวเราะ เยาะเย้ย นักวิจัยชาวบ้าน

- เอางบมาทิ้งเปล่าๆ
- ไม่เชื่อมั่นในทีมที่ทำ
- **หน่วยงาน**
 - ไม่ใส่ใจ
 - เฉยเมย
 - ไม่เชื่อถือ
 - ไม่ค่อยได้รับความร่วมมือ

5.2.2 ระหว่างทำวิจัย

- **ทีมวิจัย**
 - เหนื่อย สนุก แต่บางครั้งรู้สึกท้อแท้
 - ขัดแย้งทางความคิดในทีมทำงาน
 - ขาดความร่วมมือ รวมคนไม่ค่อยได้ ทีมเริ่มหาย
 - ทีมวิจัยบางคนมีภารกิจส่วนตัว ไม่มีเวลามาร่วม
 - ได้เรียนรู้ การเก็บข้อมูล การวางแผน การทำงานร่วมกัน เกิดการเปลี่ยนแปลงในการทำงาน
 - ได้เพื่อน(เครือข่ายอื่นๆเช่น เครือข่ายนักวิจัย เครือข่ายปาล์มน้ำ)
- **ชุมชน**
 - มองว่าคนที่ทำได้ประโยชน์เรื่องเงิน(แก้ไขโดยชวนไปฟังด้วยกันเวลาที่เลี้ยงมาคุย)
 - บางส่วนเริ่มเห็นด้วยเพราะมีตัวชี้วัดคือไฟไหม้ไหมป่า ป่าสมบูรณ์ขึ้น เห็นมีเพื่อนเครือข่ายมาเยี่ยมป่า
- **หน่วยงาน**
 - ได้รับความร่วมมือมากขึ้น เริ่มเข้ามาสนับสนุน เห็นความสำคัญ เช่น ศูนย์วิทยาศาสตร์ สระแก้ว การเสริมเรื่องข้อมูลเช่น กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมงบประมาณ อำเภอสริมงบประมาณทำแนวกันไฟ มูลนิธิส่งเสริมสุขภาพและโรงเรียนมัธยมสระแก้วเสริมการปลูกต้นไม้ ป่าไม่ให้พันธุ์ไม้

5.2.3 หลังทำวิจัย

- **ทีมวิจัย**
 - ภาคภูมิใจ/มั่นใจในตัวเองมากขึ้น
 - เห็นประโยชน์ของป่ามากขึ้นเปลี่ยนมุมมองจากผู้เอาประโยชน์ ทำลาย มาเป็นผู้ให้และผู้ดูแล
 - เริ่มมีจิตผูกพันกับป่า
 - เข้าใจกระบวนการทำงานวิจัยมากขึ้น
 - เห็นอกเห็นใจเพื่อนร่วมงาน
 - มีความสุขที่เห็นป่าสมบูรณ์ขึ้น ทุกคนให้ความสำคัญมากขึ้น

- ชุมชน
 - รู้สึก “จิต”(แปลกใจ) ในการที่ชาวบ้านทำวิจัยสำเร็จ
 - ดีใจ ภูมิใจ ที่มีป่าอยู่ในชุมชน
 - ชุมชนข้างเคียงอยากเข้าร่วม
- หน่วยงาน
 - รู้สึก “จิต”(แปลกใจ) ว่าทำไมชุมชนทำวิจัยได้
 - เปลี่ยนความคิดจากการที่จะทำลายมาเป็นการอนุรักษ์
 - เกิดการยอมรับชุมชนและพร้อมที่จะให้การสนับสนุนเพิ่มมากขึ้น

5.2.4 สิ่งที่ยากจะทำต่อ

- ทำเขตพื้นที่การอนุรักษ์ป่าให้ชัดเจน
- พัฒนาระบบการจัดการการเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน
 - โปรแกรมการเรียนรู้
 - จุดศึกษาธรรมชาติที่น่าสนใจ
 - คู่มือข้อมูลการศึกษาธรรมชาติในป่า
 - แผนผังการเดินป่า
 - ทางเดินเรียนรู้ในป่า
- เสริมศักยภาพชุมชนในการเป็นนักสื่อสาร มัคคุเทศก์ท้องถิ่น มัคคุเทศก์น้อย
- ทำศูนย์เรียนรู้
- พัฒนาคุณภาพป่า เช่น การเพิ่มพันธุ์ไม้สวยงาม สมุนไพร หรือพันธุ์ไม้ที่เหลือน้อย
- การสร้างกลุ่มเยาวชนอนุรักษ์พิทักษ์ป่าในเมืองคลองนางชิง

บรรณานุกรม

ประภัสสร ยอดกว่า. พรรณไม้ในโครงการ มศว.ตรอน: โครงการสร้างฐานข้อมูลพรรณพืชเพื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในพื้นที่โครงการจัดตั้งมหาวิทยาลัยชุมชน มศว. ตรอน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2553.

(<http://www.108wood.com/index.php?lay=show&ac=article&Id=578655&Ntype=6>) ชนิดของป่า (เข้าถึงเมื่อวันที่ 25 มี.ค.54)

ภาคผนวก

ความในใจของนักวิจัยอาวุโส

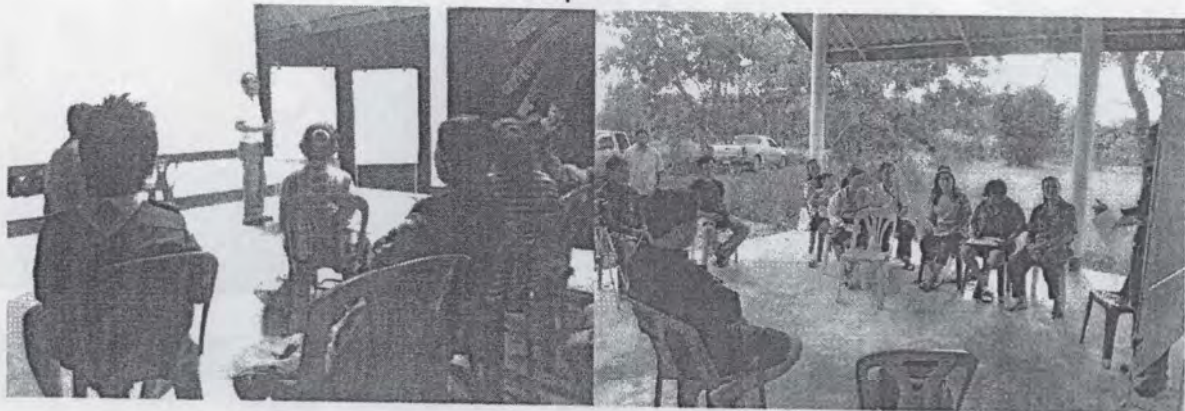
คุณทองใบ มานะประเสริฐพร(ปัจจุบัน อายุ 74 ปี) เกิดเมื่อวันที่ 4 มิ.ย. 2481 เป็นบุตรของ พ่อหนู และแม่ขิง รามเกียรติ์และเข้าศึกษาปี พ.ศ.2491 ที่โรงเรียนหนองนกเขารุ่นแรก จึงได้เริ่มเรียนชั้นประถมศึกษาที่ 1 เมื่ออายุได้ 10 ขวบและจบประถมศึกษาที่ 4 ออกมาช่วยพ่อและแม่ทำงานด้านการเกษตรและสมรสกับนายบุญเหลือ มานะประเสริฐพร มีบุตร ธิดา ด้วยกัน 4 คน นายบุญเหลือได้เสียชีวิตแล้ว

ข้าพเจ้าและพ่อแม่เป็นคนที่นี้โดยกำเนิด ตั้งแต่ตรงนี้เป็นเขตปกครองของกิ่ง อ.สระแก้ว จ.ปราจีนบุรี ก่อนเป็นปารกที่บถนนยังเป็นทางเกวียน และมีสัตว์ป่ามากมายตั้งแต่สัตว์ใหญ่จนถึงสัตว์เล็ก และสัตว์น้ำอุดมสมบูรณ์ฝนตกตามฤดูกาลต้นไม้ใหญ่มากมายทั้งที่กินผลได้และกินไม่ได้ พืชผักที่เกิดตามธรรมชาติก็หากินได้ง่ายรวมทั้งสมุนไพรที่คนสมัยก่อนนำมาเป็นยาสามัญประจำบ้าน เมื่อยามไม่สบายจนมีคนจากถิ่นอื่นย้ายเข้ามาอยู่ด้วย และบางคนก็ย้ายไปอยู่ที่อื่นแต่จำนวนคนในบริเวณใกล้เคียงก็มีเพิ่มขึ้น

สมัยนั้นพื้นที่ยังไม่มีหลักฐาน ก็แล้วแต่ว่าใครจะจับจองได้มากหรือน้อยทำให้มีการถางป่าเพื่อทำการเกษตรและสมัยนั้นนิยมปลูกบ้านด้วยไม้จึงตัดไม้ต้นใหญ่ไปทำบ้าน ป่าจึงหายไป เหลือเท่าที่เห็นทุกวันนี้ ปัจจุบันต้นไม้ใหญ่ที่ให้ร่มเงาและต้นไม้ที่ให้ผลกินได้และพืชผักที่เกิดตามธรรมชาติจึงหาได้ยากและสูญหายไปเสียส่วนมาก ชุมชนจึงอยากอนุรักษ์ป่าชุมชนแห่งนี้ไว้ให้เป็นสมบัติของคนรุ่นหลังเพื่อประโยชน์ของคนที่จะเข้ามาศึกษาเรื่องของธรรมชาติ ที่ยังพอมืออยู่ในป่าชุมชนแห่งนี้ ต่อไป

ภาพกิจกรรมของทีมวิจัย

ประชุมทีมวิจัย

ทำความเข้าใจกับหน่วยงาน

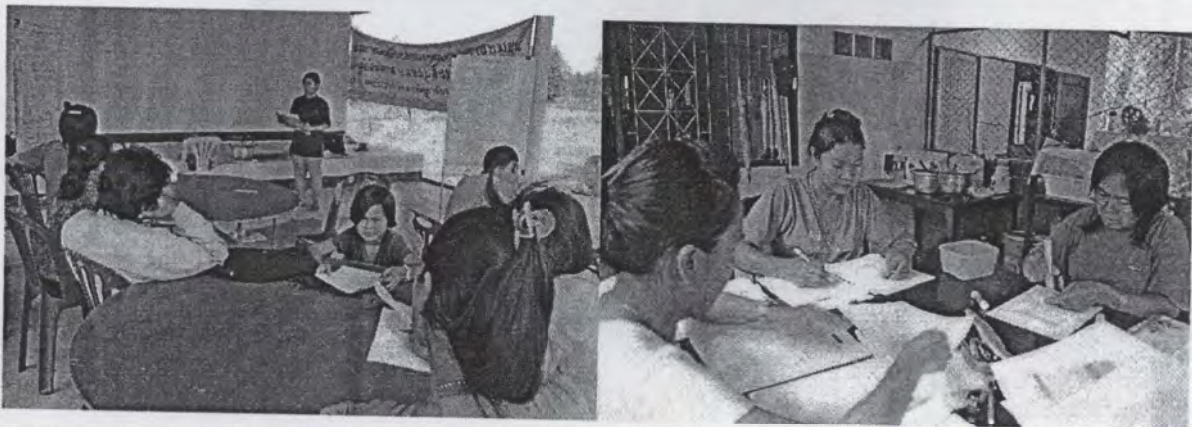
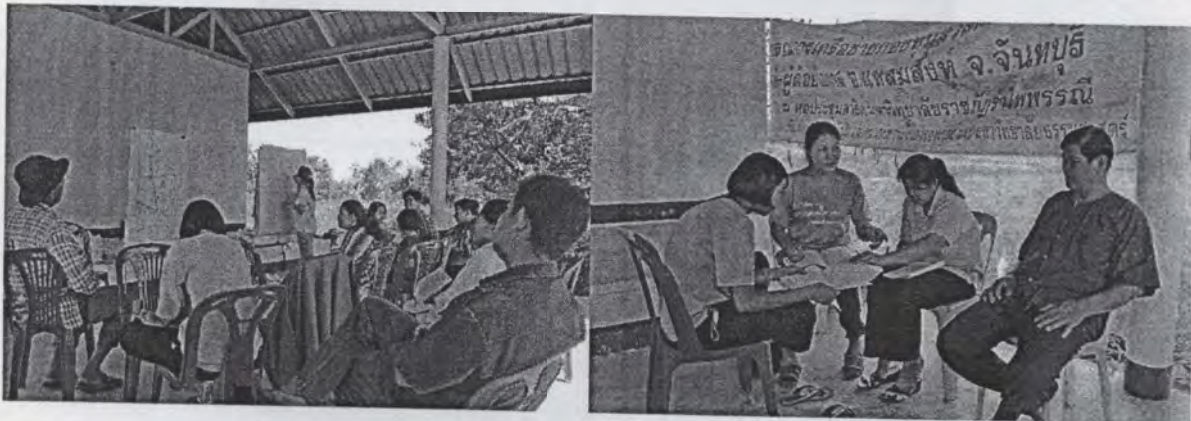
วางแผนเก็บข้อมูล

เก็บข้อมูล

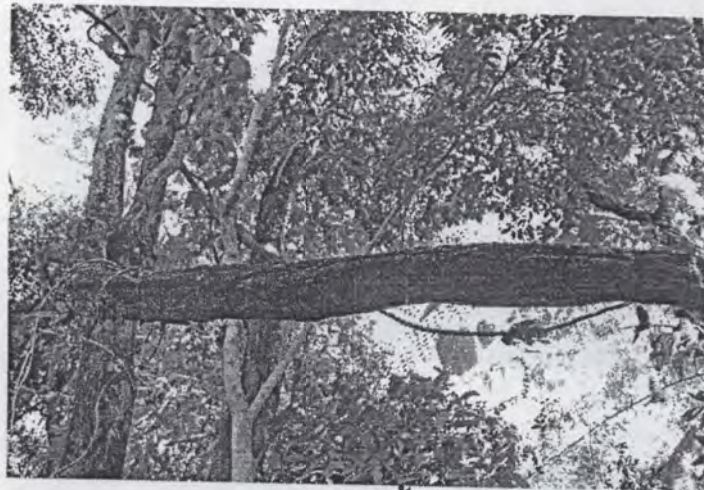
สรุปและวิเคราะห์ข้อมูล

พรรณพืชที่สำคัญในป่าสาธิตคลองนางชิง

หว้านตูปหมบ

เถาว์ลยน้ำ

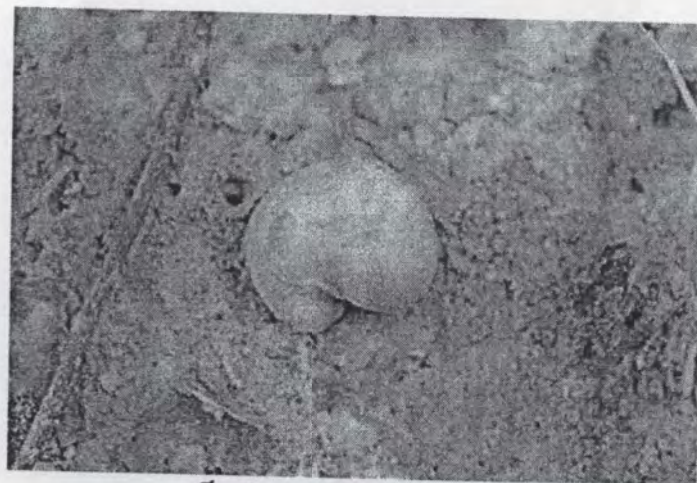
องุ่นป่า

หน่อแดง

ลูกหนามแท่ง

เห็ดห้าฝานหรือเห็ดห้าพระ

ดอกกระเจียวแดง

ดอกกระเจียวขาว

๑. ๒. ๓. ๔. ๕. ๖. ๗. ๘. ๙. ๑๐. ๑๑. ๑๒. ๑๓. ๑๔. ๑๕. ๑๖. ๑๗. ๑๘. ๑๙. ๒๐. ๒๑. ๒๒. ๒๓. ๒๔. ๒๕. ๒๖. ๒๗. ๒๘. ๒๙. ๓๐. ๓๑. ๓๒. ๓๓. ๓๔. ๓๕. ๓๖. ๓๗. ๓๘. ๓๙. ๔๐. ๔๑. ๔๒. ๔๓. ๔๔. ๔๕. ๔๖. ๔๗. ๔๘. ๔๙. ๕๐. ๕๑. ๕๒. ๕๓. ๕๔. ๕๕. ๕๖. ๕๗. ๕๘. ๕๙. ๖๐. ๖๑. ๖๒. ๖๓. ๖๔. ๖๕. ๖๖. ๖๗. ๖๘. ๖๙. ๗๐. ๗๑. ๗๒. ๗๓. ๗๔. ๗๕. ๗๖. ๗๗. ๗๘. ๗๙. ๘๐. ๘๑. ๘๒. ๘๓. ๘๔. ๘๕. ๘๖. ๘๗. ๘๘. ๘๙. ๙๐. ๙๑. ๙๒. ๙๓. ๙๔. ๙๕. ๙๖. ๙๗. ๙๘. ๙๙. ๑๐๐.

5-17
Pr. 1. 100/100/100

คำนำหน้าชื่อในภาษาอังกฤษคือ Mr. Mrs. Miss

7w. 0818572163

ទំនាក់ទំនងរវាងប្រព័ន្ធនិង - ផ្ទៃក្រឡាប្រព័ន្ធនិង
 ប្រព័ន្ធនិងប្រព័ន្ធនិង ឥតមានប្រព័ន្ធនិងប្រព័ន្ធនិង

Виктор Иванович

$\frac{d}{dt} \left(\frac{\partial L}{\partial \dot{x}} \right) = \frac{\partial L}{\partial x}$

အမည်အတိုင်း ဝ. အောင်

ms. 089-4993302

